

**EKOSOSIAALISESTI KESTÄVÄ ELÄMÄ JA HYVINVOIN-
NIN ULOTTUVUUDET - KERRONNALLINEN ELÄMÄ-
KERTATUTKIMUS**

Lumi Sammallahti
Maisterintutkielma
Sosiaalityö
Kokkolan yliopistokeskus
Chydenius
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2024

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kokkolan yliopistokeskus Chydenius
Tekijä Lumi Sammallahti	
Työn nimi Ekososiaalisesti kestävä elämä ja hyvinvoinnin ulottuvuudet – kerronnallinen elämäkertatutkimus	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika Kevät 2024	Sivumäärä 61 + 1
Ohjaaja Sirkka Alho	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tässä tutkielmassa tarkasteltiin ”Kaisan ja Pirjon”, maaseudulla asuvan, ekologiseen elämään pyrkivän pariskunnan elämää ja elämäntarinoita. Aineiston runko tuotettiin kerronnallisten elämäkertahaastattelujen avulla pariskunnan kotona. Tutkielmassa havainnoitiin hyvinvoinnin ulottuvuuksia ja syviä sisäisiä motivoivia voimia haastateltavien elämäntavan taustalla. Tutkielman analyysissä hyödynnettiin useampia kerronnallisia analyysimenetelmiä. Läsä oli myös etnografinen elementti. Hyvinvoinnin ulottuvuuksien tarkastelussa hyödynnettiin pääasiassa hyvinvointimallia, jonka Tuula Helne ja Tuuli Hirvilampi ovat muotoilleet Erik Allardtin hyvinvointiteorian pohjalta. Tarkastelussa hyödynnettiin myös Erik Eriksonin kehitysvaihetheoriaa.</p> <p>Ekologiseen elämäntapaan ohjaavat syvät sisäiset motivoivat voimat olivat olleet Kaisan elämässä läsnä jo nuoresta pitäen. Hänellä oli ollut vahva halu toimia maailman epäkohtien oikaisemiseksi, ja kokemus oman paikan ja identiteetin löytymisestä oli antanut voimaa toimia tämän halun mukaisesti. Pirjo oli asettunut ekologiseen elämään asteittain Kaisan tapaamisen jälkeen, ja syvempi kiinnittyminen siihen oli syntynyt Pirjon jäätyä työkyvyttömyyseläkkeelle ja myöhemmin otettua myös itsenäisesti vastuuta pariskunnan kotitilan töitä.</p> <p>Hyvinvoinnin ulottuvuuksien toteutumista tarkasteltiin aineiston pohjalta muotoiltujen 7 osakertomuksen kautta. Olennaista oli being-ulottuvuus: tietoisuus omista valinnoista ja oman elämän arvon ja merkityksen tunteminen. Näitä tehtiin todeksi toiminnan – doingin – kautta. Tähän tarvittiin lovingia: sosiaalisia verkostoja, yhteisöllisyyttä, rakkautta, välittämistä ja huolenpitoa. Tälle kaikelle oli oltava having-ulottuvuutta eli riittäviä resursseja, joiden avulla selviytyä jokapäiväisestä elämästä, oppia, kehittyä, ymmärtää.</p>	
Asiasanat ekososiaalinen hyvinvointi, kerronnallinen elämäkertatutkimus, <i>homo iunctus</i>	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	EKOSOSIAALINEN NÄKÖKULMA	4
3	KERRONNALLINEN ELÄMÄKERTATUTKIMUS	8
4	HYVINVOINTI	11
5	TUTKIMUKSEN KULKU	17
	5.1 Tutkimuskysymys	17
	5.2 Aineisto	17
	5.3 Analyysin eteneminen	22
6	KAISA	26
	6.1 Perheen historia ja lapsuus	26
	6.2 Yhteiskunnallinen herääminen ja oman tien etsintä	27
	6.3 Opiskeluaika	28
	6.4 Ekoelämää	31
7	PIRJO JA KAISA	36
	7.1 Alkuaika, työntäyteiset vuodet	36
	7.2 Käänteentekevät vuodet	39
	7.3 Kiinnittymisen aika	42
8	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	47
9	LOPUKSI	52
	LÄHTEET	55

LIITTEET

1 JOHDANTO

Sosiaalityön opinnoissa minua on koskettanut erityisesti ekososiaalinen näkökulma. Ilmaston lämpeneminen, lajikato, sään ääri-ilmiöitten lisääntyminen ja ympäristön saastuminen ovat tosiasioita, joihin pyritään nykyään etsimään aktiivisesti ratkaisuja niin kansallisesti kuin globaalistikin. Sosiaalityön mukanaolon näissä keskusteluissa ja toiminnoissa pitäisi olla itsestään selvä asia, eikä pelkästään siksi, että sosiaalityössä kohdataan ne ihmiset, joihin ympäristöissä tapahtuvat muutokset vaikuttavat kaikkein voimakkaimmin. Sosiaalityön täytyisi olla mukana myös etsimässä ratkaisuja ja tuomassa osaamista muutosten toteuttamiseen – onhan sosiaalityö jo kansainvälisen määritelmänkin¹ mukaan professio ja tieteenala, joka edistää yhteiskunnallista muutosta. Satu Ranta-Tyrkkö toteaa (2013: 31), että sosiaalityön tulisi olla eturintamassa, kun etsitään ratkaisuja globaaleihin ja paikallisiin ympäristökriiseihin ja niihin liittyviin oikeudenmukaisuuskysymyksiin.

Taloustieteilijä Karl Polanyi kirjoitti vuonna 1944 ilmestyneessä teoksessaan *The Great Transformation* itsesäätelevien markkinoiden tuhoisasta dynamiikasta. Koskaan ennen modernia aikaa eivät markkinat ole olleet irrallaan muusta sosiaalisesta toiminnasta, mutta modernina aikana itsesäätelevä markkinatalous on levinnyt ympäri maapallon (Polanyi 2009: 129–141). Susanne Elsen toteaa Polanyin kuvaaman kehityskulun johtavan tilanteeseen, jossa yhteiskunnasta ja luonnosta on tehty markkinavoimien vaatimia resursseja. Sosiaaliset ja ekologiset kysymykset voidaan delegoida yhteiskunnan hoidettaviksi samalla kun voitot ovat yksityisiä. Kyseessä on organisoitu vastuuttomuus, joka käyttää hyväkseen ja tuhoaa sosiaaliset, kulttuuriset ja luonnolliset toimeentulokeinot. (Elsen 2017: 56.) Talouden irrallisuus jokapäiväisestä elämämpiiristämme ja oma irrallisuutemme luontoympäristöstä mahdollistavat kestävämmän elämäntapamme. Kestävästä kehityksestä väitelleen Arto O. Salosen (2010: 255)

¹ "Sosiaalityö on professio ja tieteenala, jolla edistetään yhteiskunnallista muutosta ja kehitystä, sosiaalista yhteenkuuluvuutta sekä ihmisten ja yhteisöjen voimaantumista ja valtaistumista. Yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden, ihmisoikeuksien, kollektiivisen vastuun sekä moninaisuuden kunnioittamisen periaatteet ovat keskeisiä sosiaalityössä. Sosiaalityö kiinnittyy sosiaalityön, yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden teorioihin sekä alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen tietoon. Sosiaalityössä työskennellään ihmisten ja rakenteiden parissa elämän ongelmatilanteiden ratkaisemiseksi ja hyvinvoinnin lisäämiseksi. Edellä olevaa määritelmää voidaan laajentaa kansallisella ja/ tai alueellisella tasolla." (Sosnet 2014.)

mukaan oma epätietoisuutemme luonnon kokonaisuudesta johtaa siihen, että yksittäiset irralliset detaljit ohjaavat arkeamme ilman vakaata suuntaa. Salonen peräänkuuluttaa elämää ylläpitäviä arvoja ohjaamaan arkisia valintojamme.

Siirtyminen kulutuskeskeisestä kulttuurista kestäväan elämäntapaan on välttämätöntä, mikäli haluamme selviytyä ympäristökriisistä. Mutta mistä koostuu tuo kestävä elämäntapa, jossa arkisia valintoja ohjaavat irrallisten detaljien sijaan elämää ylläpitävät arvot? Suomalaisen ympäristöliikkeen varmasti näkyvin hahmo on ollut kaustaja ja ekofilosofi Pentti Linkola. Linkolan tarjoamat kestäväan elämäntavan ratkaisut² tuntuvat kuitenkin usein äärimmäisiltä. Ekososiaalista kasvatusfilosofiaa tutkinut Jani Pulkki (2021: 109) toteaaakin Pentti Linkolan syväekologian sudenkuopaksi kykenemättömyyden vastata sosiaalisuuden vaatimuksiin. Mikäli sosiaalisuuden vaatimukset heitetään romukoppaan, ei ole rajaa sille, kuinka paljon ihmisen täytyy uhrata omaa hyvinvointiaan ympäristön vuoksi. Linkola itsekin (2004: 387) oli sitä mieltä, että hänen oma yhteiskuntamallinsa on ”luultavasti liian pehmeä”.

Mutta millaista on sekä ekologisesti että sosiaalisesti kestävä elämä? Aivan ensimmäiseksi on syytä kääntää katse ihmisten tarpeisiin: mitkä ovat oikeita, oikeutettuja ja todellisia tarpeita, mitkä eivät? Jo Erik Allardt (1976) erotteli toisistaan tarve- ja preferenssialueet hyvinvoinnin ulottuvuuksia hahmotellessaan. Hän puhui myös keino-tekoisista tarpeista, joita mainokset ja muotivirtaukset synnyttävät. Tarpeita ja preferenssejä ei kuitenkaan ole aina helppoa erottaa toisistaan. (Emt. 42.)

Itseäni kiinnostavat sellaiset henkilöt, joiden esimerkki tarjoaa samaistuttavia ja käytännöllisiä ratkaisuja ympäristökriisiin, ja joiden elämässä toteutuvat myös sosiaalisuuden vaatimukset. Australialaiset tutkijat Heather Boetto ja Wendy Bowles (2017) haastattelivat vanhempia ihmisiä, jotka olivat vuosia kestäneiden oppimisprosessien tuloksena ymmärtäneet, kuinka eletään ekososiaalisesti kestäväan elämää ja jotka myös elivät oppimaansa todeksi. Tutkijat näkivät nämä ”esikuvat” arvokkaina koko yhteisölle. Myös Satu Ranta-Tyrkkö (2009) mainitsee toisenlaisen elämisen mahdollisuutta todistavissa esimerkeissä olevan voimaa. Tästä käänteisesti todistaa jo se, että toisin elävien elämästä pyritään usein löytämään triviaaleja yksityiskohtia, jotka ikään kuin kumoavat heidän olemisensa vallankumouksellisuuden.³ (Emt. 42).

Maaseudun ja kaupungin väestöjen välinen kuilu ja vastakkainasettelu on kasvanut Suomessa viime vuosikymmeninä. Nykykaupunkilainen on usein vieraantunut ruoantuotannosta, ja maanviljelijäväestö kokee olevansa syytettyjen penkillä ympäristökriisissä. (Ks. esim. Orasmaa 2023). Ekososiaalisesta sosiaalityöstä puhuttaessa keskitytään usein asioihin, jotka liittyvät kaupunkilaisten elämänpiiriin, kuten erilaisiin kaupunkiviljelyprojekteihin, palkkatyön uudelleenorganisointiin tai luonnon

² Linkola on hahmotellut yhteiskuntamalliaan esimerkiksi teoksessa *Voisiko elämä voittaa* (2004: 384–400).

³ Ranta-Tyrkkö antaa esimerkiksi kritiikin, joka on kohdistunut Pentti Linkolan teollisesti valmistettuihin kalaverkkoihin tai gandhilaisen järjestön johtajien pulsaattoripesukoneeseen (2009: 42).

hyödyntämiseen sosiaalityön käytännöissä. Tämä tuntuu välillä pelkältä puuhastelulta, kun samaan aikaan maatalouspolitiikkaa ei ole onnistuttu uudistamaan niin, että maatalouden ympäristökuormaa saataisiin ratkaisevasti vähenemään (emt.). Itseäni kiinnostaa ekososiaalinen näkökulma nimenomaan maaseudulla.

Omaan tuttavapiiriini kuuluu ihmisiä, jotka elävät tietoisesti hyvin ekologisesti, ja verkostojen avulla tai lumipallomenetelmää⁴ käyttämällä löytäisin heitä lisää. Pelkän esikuvallisuuden tai ekologisen elämän elementtien kartoittamisen sijaan halusin kuitenkin tässä tutkielmassa sukeltaa syvemmälle ekologisesti elävän ja ajattelevan ihmisen elämään. Tämän syväasukelluksen päätin tehdä elämäkertahaastattelun avulla. Ystävapiiriini kuuluvan Kaisan⁵ elämäntarina kiinnosti itseäni kovasti. Olen useampana vuonna osallistunut Kaisan ja hänen puolisonsa Pirjon⁶ maatilalla talkoisiin, jotka keskittyvät perinnebiotooppien ylläpitämiseen. Perinnebiotoopit ovat monimuotoisimpia ja uhanalaisimpia suomalaisia luontotyyppejä: perinteisen karjatalouden myötä muovautuneita nummia, ketoja, niittyjä, hakamaita ja metsälaitumia. Vielä 1800-luvulla suomalaisessa ruoantuotannossa suuressa roolissa oli näiden luonnonlaitumiksi ja luonnonniityiksi kutsuttujen alueitten raivaus, niitto ja laidunnus. Maatalouden tehostumisen myötä perinnebiotoopit alkoivat kadota ja niillä elänyt lajiisto uhanalaistua. Nykyään perinnebiotooppien hoito on ennen muuta luonnonsuojelua. Perinnebiotoopeissa kiteytyy ihmisen ja luonnon vuorovaikutussuhde. (Raatikainen 2018: 72.)

Keskustelin haastateltavaksi ryhtymisestä useaan otteeseen Kaisan kanssa. Asia sopi hänelle. Kaisa oli itse aloittanut muistelmiensa kirjoittamisen ja koki haastateltavana olemisen tukevan kirjoitusprosessia. Lopulta päädyin haastattelemaan myös Pirjoa pariskunnan yhteisisistä vuosista. Pysin haastattelujen avulla kartoittamaan sitä, kuinka hyvinvoinnin osa-alueet toteutuvat Kaisan ja Pirjon elämässä ja elämäntarinassa ja mitkä ovat ne syvästi motivoivat sisäiset voimat, jotka rakentavat heidän identiteettiään, suhdetta ympäristöönsä ja saavat heidät toimimaan ekologisesti kestävillä tavoilla.

⁴ Lumipallomenetelmässä tutkimukseen osallistuvia pyydetään ehdottamaan uusia haastateltavia (ks. esim. Pietilä 2017: 123; Estola, Uitto & Syrjälä 2017: 158; Alastalo, Åkerman & Vaittinen 2017: 222.)

⁵ Kaisa on keksitty nimi.

⁶ Pirjo on keksitty nimi.

2 EKOSOSIAALINEN NÄKÖKULMA

Vaikka ekososiaalinen viitekehys on enenevässä määrin läsnä sosiaalityön tutkimuksessa, ekososiaalisen käsite tuntuu jääneen hämäräksi monelle. Sosiaalityö ei itsessäänkään ole mitenkään selkeä käsite. Kati Närhi toteaa sosiaalityön koostuvan monista erilaisista historiallisista perinteistä, käytännöistä ja käsitteellisistä näkökulmista. Hajanaisuutta yhdistää kuitenkin se, että sosiaalityössä ihminen jäsenetään vuorovaikutteisena ympäristönsä kanssa: ympäristö vaikuttaa ihmiseen ja ihminen vaikuttaa ympäristöön. (Närhi 2015: 322.) Tästä näkökulmasta katsottuna luontokysymykset ovat sosiaalityön ytimessä, onhan ihmisen ympäristönä aina luonto, ihminen on osa luontoa, suhteessa luontoon.

Käsitteen ”ekososiaalinen lähestymistapa” otti ensimmäisenä käyttöön saksalainen sosiaalipolitiikan professori Michael Opielka vuonna 1985.⁷ Opielka pyrki käsitteen avulla tuomaan 1900-luvun sosiaaliset ja ekologiset ongelmat systemaattisesti yhden ja saman käsitteen alle. Ekososiaalisen lähestymistavan käyttöönotto johtikin erilaisiin kestävään kehitykseen tähtääviin sosiaalipoliittisiin uudistuksiin Saksassa. (Närhi & Matthies 2001: 26.)

Ympäristöpolitiikan emeritusprofessori Yrjö Haila on määritellyt ekososiaalisuuden inhimillisten yhteiskuntien niveltymiseksi yhteen muun luonnon kanssa. Haila käyttää symbioosin käsitettä analogiana ekososiaalisille prosesseille: symbioosi syntyy ja vakiintuu sen osapuolten yhteisen kehittymisen tuloksena. Mutualistisissa eli molempia osapuolia hyödyttävissä symbioosisuhteissa on hyödyllistä erottaa symbiontti ja isäntä. Kun varhaiset maatalouteen perustuvat yhteiskunnat ovat kehittyneet, maa on ollut isäntä, ihminen symbiontti. Myös varhaisissa kaupunkiympäristöissä on vallinnut vastaavanlainen symbioosisuhde ihmisen ja ekosysteemin välillä. Ihminen voi kuitenkin olla ekosysteemille myös loinen ja vieläpä isäntänsä tuhoava loinen. (Haila 2010: 55–69.) Perinnebiotoopit ovat hyvä esimerkki ihmisen ja luonnon välisestä, kaikkia osapuolia hyödyttävästä symbioosisuhteesta.

Ekososiaalisuus kiinnittyy kestäväen kehityksen käsitteeseen. Ympäristöministeriö (2023) määrittelee kestäväen kehityksen maailmanlaajuiseksi, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaksi jatkuvaksi ja ohjatuksi yhteiskunnalliseksi muutokseksi, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen

⁷ ”Um diesen systematischen Zusammenhang der sozialen und ökologischen Problematik am Ausgang des 20. Jahrhunderts auf einen Hilfsbegriff zu bringen, habe ich anstelle der sozialen Frage den Begriff der ökosozialen Frage.” (Opielka 1985: 11.) Väljä suomennos: 1900-luvun sosiaalisten ja ekologisten ongelmien systemaattisen yhteyden ymmärtämiseksi olen ottanut ottanut käyttöön apukäsitteen, ja sosiaalisen kysymyksen sijaan puhun ekososiaalisesta kysymyksestä.

mahdollisuudet.⁸ Kestävän kehityksen käsite nousi julkiseen keskusteluun ensimmäisen kerran vuonna 1980 Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (Union for the Conservation of Nature), WWF:n (World Wide Fund for Nature) ja UNEPin (United Nations Environmental Programme) julkaistua teoksen World Conservation Strategy (Salonen 2010: 21).

Ekososiaalinen sivistys⁹ on kirjattu Suomessa varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelmiin. Ekososiaalisuus ja kestävä kehitys ovat läsnä yhteiskunnallisessa keskustelussa, monella tieteenalalla ja julkisessa toiminnassa. Muun muassa Kela on ottanut kestävä kehityksen osaksi strategiaansa ja julkaissut trilogian, jossa tartutaan sosiaalisten ja ekologisten kysymysten yhteenkuuluvuuteen. Trilogian kolmannessa osassa hahmotellaan ekologiseen hyvinvointivaltioon siirtymistä eri tutkijoiden käymän keskustelun avulla. (Helne, Hirvilampi & Alhanen 2014.)

Arto O. Salonen pyrki väitöstutkimuksessaan luomaan syvän ja laajan analyysin kestävästä kehityksestä systeemisenä ilmiönä. Kestävän kehityksen arkisen toteutumisen suurimmiksi sisäisiksi esteiksi hän hahmotteli tiedon puutteen, kiireen ja valintojen työläyden. Esteet liittyvät kulutuskeskeisyyteen, joka korostaa tekemistä ja suoritteiden määrää arjessa, mikä puolestaan synnyttää kiireen kokemusta ja vähentää laadullisten asioiden merkitystä. Ulkoisiksi esteiksi Salonen havaitsi korkeat kustannukset ja omien vaikutusmahdollisuuksien puuttumisen. Ulkoiset esteet liittyvät siihen, ettei suomalainen yhteiskunta tue parhaalla mahdollisella tavalla kansalaistensa kestävä kehityksen mukaista arkea. Tärkeimmäksi kestävä kehitystä tukevaksi tekijäksi Salonen totesi ihmisten välisen terveen riippuvuuden eli yhteisöllisyyden. Yhteisöllisyys vähentää materiaalien asioiden merkitystä ihmisten arjessa ja kasvattaa hyvinvointia. (Salonen 2010: 245–252.)

Salonen kritisoi kulttuuriimme sisältyvää yksin pärjäämisen ihannoimista, joka ei muodosta hedelmällistä maaperää ihmisten väliseen terveeseen riippuvuuteen kasvamiselle. Hän pitää yksilöllisyyttä korostavaa kuluttajakansalaisuutta kestävä kehityksen kulmakivenä. Kasvamme vaivihkaa materialismiin kiireen kulttuurin vaikutuspiirissä, jossa vanhemman ja lapsen kommunikaatiomahdollisuudet ovat niukat. Saamme hyväksyntää ja arvostusta materiaalien asioiden avulla, joten luonnollisesti tavoittelemme niitä. Samalla tulemme sivuuttaneeksi todellista hyvinvointia luovat asiat kuten ystävyys ja yhteisöllisyys. Tämä saattaa johtaa kierteeseen, jossa entistä kiivaammalla kuluttamisella täytetään sosiaalisen elämän tyhjiötä. (Salonen 2010: 253; 2014: 42.) Salonen haastaa puheen, jolla maapallon rajallisuuden

⁸ Määritelmän lisäyksenä on: ”Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa.” Kestävän kehityksen erilaisille määritelmille on yhteistä se, että niissä nykyiset ja tulevat sukupolvet kuuluvat yhteen (Salonen 2010: 19).

⁹ Ekososiaalisen sivistyksen käsite viittaa siihen, että ekologisen kestävyuden ymmärretään olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiseksi. (VNS 1/2021: 94.)

tuomasta haasteesta on puhuttu. Syyllistämisen ja uhrausten vaatimisen sijaan Salonen avaa mahdollisuuden siirtyä onnellisuuspuheeseen. On mahdollista toteuttaa sekä altruistisia että egoistisia elämän tavoitteita samanaikaisesti, kun ymmärretään että arvokkaimmat asiat ovat henkisiä. Vallitsevan ajattelun kyseenalaistaminen avaa mahdollisuudet kestäväälle ja elinvoimaiselle maailmalle. (Salonen 2014: 53–54.)

Christine Norton pohtii ihmisen ja luonnon yhteyttä ekofeministisestä näkökulmasta ja esittää ratkaisevan kysymyksen: ”Miksi ihmiset jatkavat planeetan tuhoamista?” Norton selittää tätä liittymisen ja vuorovaikutuksen kautta. Tätä kuvaamaan hän on luonut noidankehämäisen mallin, jossa luontoyhteyden katkeaminen domonoinnin tai irtaantumisen muodossa johtaa ihmisen aiheuttamaan ympäristötuhoon, mikä puolestaan johtaa ihmisten ongelmien voimistumiseen, mikä johtaa luontoyhteyden katkeamiseen. Luontoyhteys alkaa katketa, kun ihmiset tarkastelevat luontoa ennen kaikkea hyödykkeinä ja resursseina, ja ihmisen osaksi oletetaan luonnon hallitseminen. Vastavoimaksi Norton tarjoaa ekofeminististä syväekologiaa, jossa vastavainlainen kehämäinen malli muodostuu syvästä luontoyhteyden kokemuksesta, mikä johtaa ympäristön suojelemiseen, mikä taas johtaa planetaariseen hyvinvointiin, jossa kaikki elävät olennot voivat hyvin. Tämä taas kasvattaa syvän luontoyhteyden kokemusta. Mallissa tärkeää on empatia ja empatiakäsitteen laajentaminen ihmisyyteisöjen ulkopuolelle. (Norton 2012.) Täytyy kuitenkin ottaa huomioon, että maailman pelastamiseksi tarvitaan muutakin kuin luontoyhteyden ja empatian vaaliminen.

Ekososiaaliseen näkökulmaan liittyvätkin sellaiset käsitteet kuin *degrowth*, kohtuus ja kohtuutus. Niillä viitataan vapaaehtoiseen talouden koon rajoittamiseen ja ympäristön talouskasvulle asettamien rajojen tunnustamiseen. Degrowth/kohtuutus kyseenalaistaa kasvutalouden ideologisen aseman kulttuurissa, politiikassa ja taloudessa. Se pyrkii kohti sosiaalisesti oikeudenmukaista ja tasa-arvoista yhteiskuntaa, mutta ei sisällä yhtä toimintamallia tätä kohti, vaan on moniääninen ja paikallisista olosuhteista nouseva. (Degrowth Finland 2023; Houtbeckers 2022: 71–72.)

Ekososiaalisen sosiaalityön tutkimuksen suomalaisina pioneereina voi pitää Aila-Leena Matthiesia ja Kati Närheä (ks. esim. Juhila 2018: 135). Matthiesin ja Närhen (2014) mukaan sosiaalityön olisi puututtava myös globaaleihin taloudellisiin rakenteisiin. Vaikka Suomea pidetään kansainvälisten mittareiden mukaan maana, jossa ihmisoikeudet ja tasa-arvo toteutuvat hyvin, suomalaisen elinkeinoelämän monikansallistuva rakenne vaikuttaa sekä kansallisesti että globaalisti sosiaalityön kenttään. Suomalaisia yrityksiä on mukana luonnon ja paikallisyhteisöjen tilan heikentämisessä eri puolilla maailmaa. Samaan aikaan monikansalliset yhtiöt vaikuttavat suomalaiseen todellisuuteen muun muassa työpaikkojen menettämisen ja vaurauden epätasaisen jakautumisen kaltaisina ilmiöinä. Myös sosiaali- ja terveyspalveluissa operoi monikansallisia yhtiöitä, paikallisuuden kustannuksella. Matthies ja Närhi (2014) esittävät, että suomalainen sosiaalityö on omalta osaltaan vastuussa kasvua tavoittelevan

talouden aiheuttamasta luonnon ja ihmisen hyväksikäytöstä – ja peräänkuuluttavat sosiaalityön siirtymistä ekososiaalisen siirtymän tekijäksi. Toki kirjoittajat ymmärtävät tällaisen olevan utopistinen ajatus suomalaisessa järjestelmälähtöisessä sosiaalityössä, jossa työntekijät ovat usein jo valmiiksi uuvuksissa erilaisten velvollisuuksien alla. Silti myös rakenteellinen sosiaalityö kuuluu suomalaisen sosiaalityön toimenkuvaan, ja meillä olisi paljon opittavaa vaikkapa kolmannen maailman sosiaalityöltä, jossa ympäristökysymykset ja aktivismi ovat arkipäivää.¹⁰ (Emt.)

Esimerkkinä ekososiaalisesta sosiaalityön alan tutkimuksesta Suomessa voi mainita Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksessa vuosina 2015–19 käynnissä olleen *Sosiaalityön ja toimeentulojärjestelmien kontribuutio yhteiskuntien ekososiaaliseen siirtymään* -tutkimushankkeen, jonka tutkimusryhmään kuuluivat Matthies, Närhi ja Ingo Stamm (Kokkolan yliopistokeskus Chydenius 2019).

¹⁰ Esimerkkinä aktivismin ja sosiaalityön kietoutumisesta yhteen voi mainita Intiassa, Odishan osavaltiossa toimivan Natya Chetana -teatteriryhmän, joka kiertää esittämässä kapitalismikriittistä, yhteiskunnallista eriarvoisuutta kyseenalaistavaa teatteria. Ryhmää tutkinut Satu Ranta-Tyrkkö kiteyttää (2010: erit. 300) sosiaalityön ulottuvuuden toteutuvan ryhmässä niin poliittisella, spirituaalisella, henkisellä, fyysisellä, ideologisella kuin käytännön tasollakin. Ryhmän esityksissä kuullaan, muokataan ja kerrotaan uudelleen paikallisia tarinoita, ja erityisen huomion kohteena ovat marginaalissa elävät ryhmät, joiden luonnonvarat on viety. (Emt.)

3 KERRONNALLINEN ELÄMÄKERTATUTKIMUS

Maisterintutkielmani aineiston rungon muodostaa Kaisan elämäntarina sekä Pirjon elämäntarina siitä lähtien kun hän tapasi Kaisan, sellaisena kuin he itse nämä tarinat kertoivat. Tutkielma sijoittuu luontevasti kerronnallisen¹¹ elämäkertatutkimuksen kategoriaan.

Kerronnallisessa tutkimuksessa keskitytään kertomuksiin ja kertomiseen tiedon välittäjänä ja rakentajana. Kerronnallisuus ei ole varsinainen tutkimusmenetelmä, vaan siinä voidaan hyödyntää monenlaisia aineistonkeruun ja analyysin menetelmiä. (Heikkinen 2018: 172–176; Hänninen 1999: 16; 2018: 188–189.) Kerronnallinen tutkimus on hyvin monitieteistä, monitasoista, käsitteistöltään kirjavaa, teoreettisesti moninaista, ja sen tulokset voivat olla varsin yllättäviä (Hänninen 1999: 16; 2018: 188–189; Squire, Andrews & Tamboukou 2013; Riessman 2008: 13–17).

Elämäkertatutkija Robert Atkinson kutsuu meitä ihmisiä tarinoita kertovaksi lajiksi. Tarinoiden kertominen on ollut aikoinaan yhteisöllisen elämän keskiössä. Perinteisissä yhteisöissä vanhimpien tehtävänä on siirtää yhteisön arvot ja viisaus seuraaville sukupolville kertomusten avulla. Kertominen on meillä kaikilla edelleenkin ve-rissä. Kertomusten avulla ymmärrämme yksilön elämää ja roolia yhteisössä. Tulemme myös tietoisiksi omasta elämästämme, kun puemme sen kertomuksen muotoon. Kertomusten avulla tulemme kuulluiksi, tunnistetuiksi ja tunnustetuiksi. (Atkinson 2001: 121–127; 1998: 7, 17.) Me elämme ja rakennamme identiteettejämme kerronnallisuuden kautta (Heikkinen 2002: 15).

Kerronnallinen tutkimusote liittyy lajityypilliseen ominaisuuteemme hahmottaa todellisuutta kerronnallisesti ja on osa laadullisessa tutkimuksessa tapahtunutta käännettä kohti konstruktivismia. Konstruktivistisen ajattelun mukaan ihminen muodostaa tietonsa aikaisempien tietojensa ja kokemustensa varaan. Ihmisen itseymmärrys ja näkemys maailman tapahtumista muuttuvat kokemusten ja toisten ihmisten kanssa käytyjen keskusteluiden myötä. Tieto itsessään on alati kehkeytyvä kertomus tai kertomusten kudelman, joka muuttaa jatkuvasti muotoaan. Tutkimuksetkin lähtevät liikkeelle kertomuksista, muodostavat uusia kertomuksia ja liittyvät tutkimustiedon kertomusvarantoon. Kerronnallisessa tutkimusotteessa onkin vahvasti läsnä postmodernistinen ajatus tietämisen ajallisesta, paikallisesta ja sosiaalisesta luonteesta. Tieto on aina jonkun, joka elää jossakin rajallisessa ympäristössä. (Heikkinen 2018: 176–179.)

Kerronnallisessa tutkimusotteessa näkyy siis konstruktivistisen tietoteorian ja postmodernistisen filosofian vaikutus. Tieteellisenä lähestymistapana se on lähellä fenomenologiaa ja hermeneutiikkaa. (Heikkinen 2018: 179.) Fenomenologiassa on

¹¹ Kerronnallinen, kertomuksellinen, tarinallinen ja narratiivinen tutkimus ovat olleet käytössä toistensa synonyymeinä. Käytän tässä tutkielmassa yleensä käsitettä kerronnallinen narratiivisen suomenkielisenä vastineena. Seuraan tässä Hannu Heikkisen (2018: 170–171) esimerkkiä.

keskeistä ajatus, että ihmisyksilöt rakentuvat suhteessa maailmaan ja itse myös rakentavat maailmaa. Tarkastelun kohteena on maailma sellaisena kuin se ilmenee meille itse koettuna ja elettyinä. Fenomenologiassa nähdään ihmisten kokemuksien koostuvan merkityksistä. Merkitysten syntysijana on yhteisö, jossa elämme ja kasvamme, vaikka kokemuksissamme on aina myös yksilöllisiä elementtejä. Hermeneutiikka on taas teoria ymmärtämisestä ja tulkinnasta. Merkityksiä voidaan lähestyä vain tulkitsemalla ja ymmärtämällä, ja hermeneutiikka tuokin fenomenologiaan tulkinnan ulottuvuuden. (Laine 2018: 29–33.) Kuten hermeneutiikkaa ja fenomenologiaa ajattelusaan yhdistänyt filosofi Paul Ricoeur (1991: 27) painotti, elämä on itsessään pelkkä biologinen ilmiö, kunnes se tulkitaan. Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimus ei kuitenkaan pyri löytämään universaaleja yleistyksiä, vaan ymmärtämään jonkin rajatun joukon tai vain yhden ihmisen merkitysmaailmaa (Laine 2018: 32).

Kertomus ja tarina ovat hyvin laajoja, eivätkä mitenkään selkeitä käsitteitä. Sosiaalitieteissä niitä käytetään usein toistensa synonyymeina (ks. esim. Aaltonen & Leimumäki 2010: 99). Itse käsitän tarinan abstraktimmaksi, mieleen virittyneeksi merkitysrakenteeksi ja kertomuksen puolestaan tuon tarinan vaihtelevaksi esitykseksi. Seuraan tässä sosiaalipsykologi, narratiivitutkija Vilma Hännisen jaottelua (2018: 189–192). Yksinkertaisimmillaan tarina voi olla hyvin lyhyt, vain yhden lauseen – lyhyimmillään yhden verbin – mittainen (ks. emt. 191). Laajimmillaan puhutaan metakertomuksista tai suurista kertomuksista¹², jotka rajaavat ja oikeuttavat vallitsevia instituutioita ja esittävät nämä välttämättöminä sellaisille abstrakteille asioille kuten järki, vapaus, valtio tai henki. Suurten kertomusten piirteinä on se, että ne kätkevät kertomuksellisen luonteensa ja esittävät itsensä kirjaimellisina totuuksina. Ajatellaan, että postmodernin ajan luonteeseen kuuluu suurten kertomusten rapautuminen. (Ks. esim. Bamberg 2010; Heiskala 1995.)

Suurten kertomusten rapautuminen näyttäytyy sosiaalityön tutkimuksen näkökulmasta monenlaisena. Rapautuminen saattaa jättää jälkeensä arvotyhjiön, mutta toisaalta se vapauttaa yhteisöt yhden ideologian tyranniasta. Suurten kertomusten rinnalle tai tilalle voi nousta pienempiä kertomuksia, joissa uudet ryhmät saavat kokemuksensa ja äänensä kuuluviin. Robert Atkinson (1998: 19; 2002: 130) peräänkuuluttaakin eri vähemmistöryhmien ja naisten elämäkertojen tallentamista – ryhmien, joiden ääni on perinteisesti jäänyt hiljaisemmaksi tutkimuksessa ja teorianmuodostuksessa. Kertomusten käsitteleminen eräänlaisena vastarintana vallitsevia valtarakenteita kohtaan onkin yleinen piirre humanistisessa ja jälkistrukturalistisessa ¹³

¹² Suurten kertomusten käsite (*grand récit*) ja ajatus niiden rapautumisesta on peräisin Jean-François Lyotardin teoksesta *La condition postmoderne* (suom. 1985). Kuten Risto Heiskala osuvasti (1995: 206) huomauttaa, Lyotardin teos käsittelee tietoa ja tiedonmuodostusta, eikä ole kokonaisvaltainen raportti länsimaisen sivilisaation tilasta, vaikka sitä tällaisena usein käytetäänkin.

¹³ Jälkistrukturalismi on laaja käsite, joka hylkää strukturalistisen ajatuksen muuttumattomista piirteistä ja rakenteista ihmisessä ja yhteiskunnassa. Kerronnallisen tutkimuksen kannalta

kerronnallisessa tutkimuksessa (Squire, Andrews & Tamboukou 2013: 4). Kerronnallinen tutkimus voi auttaa marginalisoituja ihmisryhmiä luomaan omia kertomuksia, jotka haastavat vallitsevia kertomuksia (Heikkinen 2002: 18). Henkilökohtaisten tarinoiden jakaminen voi käynnistää sosiaalisen muutoksen (ks. Riessman 2008: 9). Se, kenen kerrontaa haluamme tutkimuksessa kuulla ja nostaa esiin, on aina tietynlainen kannanotto ja arvovalinta. Koen itse Kaisan ja Pirjon elämäntarinan sekä Kaisan ja Pirjon äänen esille nostamisen tärkeäksi monestakin syystä. Kaisa ja Pirjo ovat naisia, ikääntyviä, kuuluvat seksuaalivähemmistöön ja asuvat maaseudulla – he kuuluvat siis moneen ryhmään, joiden ääni ei ole kuulunut kovin voimakkaana yhteiskunnassamme. Ekososiaalisuuden näkökulmasta heidän elämäntarinansa myös haastaa nykyisen markkinataloutteen perustuvan yhteiskuntamallin.

Psykoterapeutti ja elämäkertatutkija Ruthellen Josselson toteaa kerronnallisen elämäkertatutkimuksen olevan eettisesti monimutkaista. Koska kieli ei voi koskaan käsittää koko ihmistä, on jokainen kielellinen ihmisen elämän kuvaus jollain lailla loukkaava. Elämäkertatutkimusta tehdessään Josselson koki suurta ahdistusta omien kirjoitustensa vaikutuksesta haastateltuihin. Tutkimusprosessiin liittyi kokemuksia ihmisiin tunkeutumisesta, heidän käyttämisestään, kategorioihin vangitsemisesta. Haastateltava saattoi myös esittää itsestään vain idealisoidun puolen, mikä herätti hänessä jälkeensä tunteen valehtelusta. (Josselson 1996). Vaikka kerronnallista elämäkertatutkimusta pidetään lähtökohtaisesti kohdehenkilöitä kunnioittavana lähestymistapana, on syytä muistaa, että se voi vahingoittaa yksityisyyttä, aiheuttaa mielen-terveydellistä, oikeudellista, taloudellista ja sosiaalista haittaa (Bakan 1996: 3). Vilma Hänninen kiteyttääkin (2008: 124), että kerronnallisessa tutkimuksessa on melko helppoa noudattaa tutkimuseettisten perussääntöjen kirjainta, mutta erityisen haastavaa saavuttaa niiden sääntöjen tavoitteita.

Omaa aineistoani kerätessäni ja analysoidessani pohdin kerronnalliseen elämäkertatutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä paljon. Vaikka tutkimukseni väistämättä katselee laajaa kokonaisuutta pienenpienen linssin läpi ja asettaa Pirjon ja Kaisan tarinat valitsemiini kategorioihin, toivoin omien tulkintojeni Kaisan ja Pirjon haastatteluista olevan sellaisia, että he voivat allekirjoittaa ne itsekin. Toivoin myös, että he kokisivat hyötyvänsä haastatteluista, että haastateltavana oleminen tuottaisi heille iloa ja avaisi kenties ovia uusiin oivalluksiin. Kirjoitan näistä pohdinnoista ja niihin liittyvistä käytännön ratkaisuksista tarkemmin alempana, aineistoa käsittelevässä luvussa (luku 5.2).

jälkistrukturalismissa on olennaista dekonstruktio. Dekonstruktio avulla hajotetaan kokonaisuuksia osiin, etsitään ja paljastetaan kätkeytyviä merkityksiä, toimintoja, uskomuksia ja maailman tulkintoja. Dekonstruktio kääntää perinteistä ajattelua ylösalaisin ja luo uusia käsitteitä, uutta kieltä. (Ks. Niikko 2018.)

4 HYVINVOINTI

Ei ole olemassa mitään selkeää ja yhtenäistä ymmärrystä siitä, mitä hyvinvointi on ja kuinka sitä mitataan. Hyvinvointia voidaan tarkastella karkeasti jaoteltuna viidestä eri näkökulmasta: lääketieteellisestä, psykologisesta, sosiaalisesta, taloustieteellisestä ja filosofisesta (Niemi & muut 2017: 166–168). Taloustieteellisesti orientoituneessa hyvinvoinnin tutkimuksessa on perinteisesti operoitu sellaisilla käsitteillä kuin tulo- tai kulutustaso ja bruttokansantuote. Sosiologiassa ja psykologiassa hyvinvointia on lähestytty yleensä tarpeen käsitteen kautta ja painotettu myös subjektiivista kokemusta. Tarpeet on sosiologiassa nähty pääosin yhteiskunnallisesti määräytyneinä, psykologiassa yksilöstä itsestään nousevina. Tärkeä kysymys onkin, mitataanko hyvinvointia ihmisen ilmaisemien subjektiivisten halujen pohjalta vai käytetäänkö objektiivisia, tarpeiden tyydyttämiseen liittyviä mittareita. (Uusitalo & Simpura 2020: 579–580.)

Tässä tutkielmassa tarkastelen hyvinvointia yksilötasolla. Yksilötason hyvinvointia tarkasteltaessa korostuu luonnollisesti henkilökohtaisuus ja oma kokemus hyvinvoinnista. Oma kokemus hyvinvoinnista kuvataan myös monenlaisin käsittein, kuten elämänlaatuna, elämään tyytyväisyytenä (ks. Vaarama & muut 2010) tai onnellisuutena (Uusitalo & Simpura 2020: 580–581). Petteri Niemi ja muut erottelevat hyvinvoinnin tarkastelussa erilaisia ulottuvuuksia, joista yksi on juuri taso (yksilötaso – perheen – paikallisyhteisön – alueen – koko yhteiskunnan taso). Toinen on tasoon vahvasti liittyvä objektiivinen–subjektiivinen akseli. Kolmas tarkastelun ulottuvuus liittyy sallivuuteen ja pakottavuuteen: kuinka paljon yksilölle sallitaan erilaisia asioita tai estetään tietynlaista käytöstä tietyssä kulttuurissa ja tietyssä aikana. Neljäs ulottuvuus koskee sitä, lähestymmekö hyvinvointia pahoinvoinnin välttämisen vai hyvinvoinnin lisäämisen näkökulmasta. (Niemi & muut 2017: 177.) Vaikka itse tarkastelen hyvinvointia yksilötasolla, lähtökohtani on sosiaalinen. Yksilö on aina kiinni ajassaan ja kulttuurissaan. Tarkastelen hyvinvoinnin ulottuvuuksia haastateltavieni tuottamassa puheessa pääasiassa kolmen suomalaisen hyvinvointiteorian tai -mallin pohjalta. Lähdän liikkeelle suomalaisen hyvinvointitutkimuksen pioneerin, sosiologi Erik Allardtin hyvinvointiteoriasta ja kehitän sitä ekososiaaliseen suuntaan ottamalla mukaan Pauli Niemelän toiminnallisuuden korostuksen sekä Helneen & Hirvilammin kehittämän hyvinvointimallin, jossa painotetaan ihmisen suhdetta ekosysteemeihin.

Allardt hahmotteli oman hyvinvointiteoriansa 1970-luvulla. Hän oli tyytymätön pohjoismaisen hyvinvointitutkimuksen yhteiskuntapoliittisesti orientoituneeseen linjaan, joka antoi liian kapean kuvan hyvinvoinnista painottamalla lähinnä ulkoisia elinoloja. (Uusitalo & Simpura 2020: 580; Martela 2022: 566; Helne 2023: 160; Niemi & muut 2017: 168). Allardt tarkasteli hyvinvointia monisäikeisenä, ei pelkästään aineellisista resursseista koostuvana ilmiönä. Hän tutki objektiivisen hyvinvoinnin lisäksi subjektiivista hyvinvointia onnellisuuden kokemusten ja tyytymättömyyden

ilmaisujen avulla. Hän havaitsi, että onnellisuuden kokemukset ja objektiivinen elintaso ovat yllättävän irrallaan toisistaan ja ilmiöinä hyvin erilaisia. (Allardt 1976: 9–10.) Allardt määritteli hyvinvoinnin tarvekäsitteen avulla: hyvinvointi on tila, jossa ihmisellä on mahdollisuus saada keskeiset tarpeensa tyydytetyksi (emt. 21–23). Allardt erotteli teoriassaan tarpeisiin liittyvän, objektiivisemmin määriteltävän hyvinvoinnin käsitteen ja subjektiiviseen arvioon perustuvan onnellisuuden käsitteen. Hän teki eron myös elintason ja elämänlaadun välille. Elintaso liittyy persoonattomiin, aineellisiin välineisiin, elämänlaatu sosiaalisiin suhteisiin ja itsensä toteuttamiseen. (Uusitalo & Simpura 2020: 580–581.)

Allardt jäsensi hyvinvoinnin ulottuvuudet tai hyvinvointiarvot kategorioiksi *having-loving-being* ja hahmotteli näitä nelikentän¹⁴ avulla, jossa hyvinvointi, onnellisuus, elintaso ja elämänlaatu risteävät. Nelikentässä *having-ulottuvuus* liittyy elintsoon eli aineellisiin ja persoonattomiin resursseihin perustuvaan tarpeentyydytykseen: tuloihin, asumistasoon, työllisyyteen, koulutukseen, terveyteen. Elämänlaatu taas pohjautuu ihmisten väliin, ihmisen ja yhteiskunnan sekä ihmisen ja luonnon väliin suhteisiin perustuvaan tarpeentyydytykseen. Tähän kytkeytyvät ulottuvuudet *loving* – paikallisyhteisyys, perheyhteisyys, ystävyysuhteet – sekä *being* – arvonta, korvaamattomuus, poliittiset resurssit, ”tekeminen”. Onnellisuus-ulottuvuus liittyy ihmisen subjektiivisiin tunteisiin ja kokemuksiin eri ulottuvuuksien toteutumisesta. (Allardt 1976: 32–39; Uusitalo & Simpura 2020: 581.) Vaikka Allardtille *having-loving-being* olivat yksilöllisen tarpeentyydytyksen mittareita, hän piti psykologisia tarveteorioita liian rajoittuneina ja halusi liittää hyvinvoinnin tarkasteluun aina myös yhteiskunnallisen tason (Allardt 1976: 30). Eri yhteiskunnissa erilaisia tarpeita painotetaan eri tavoin – tarpeet ja hyvinvointi ovat aina sidottuja aikaan ja paikkaan (Helne 2023: 161; Uusitalo & Simpura 2020: 580).

Allardt tarkasteli kehittämiään hyvinvoinnin mittareita kriittisin silmin ja kaipasi erityisesti *loving-* ja *being-ulottuvuuksiin* lisämittareita (Uusitalo & Simpura 2020: 583). Pauli Niemelä (2009: 223) näkee Allardtin jäsentämien ulottuvuuksien ongelmaksi sen, että ”tekeminen” tai toiminta eli *doing* on sijoitettu *being-kategorian* sisälle, vaikka se on eri tason ilmiö. Niemelän mukaan ihmisen toiminnallisuus on sosiaalityön teoreettisen ymmärryksen perusta (emt. 209–212), ja sosiaalisena olentona ihminen todellistaa elämänsä toiminnassa (Niemelä 2008: 222). Niemelä käsittelee hyvinvoinnin ulottuvuuksia toiminnallisuuden kautta. Inhimillisen toiminnan tasot hahmottuvat Niemelän ajattelussa kolmeksi eri kategoriaksi: *being* (oleminen, eläminen), *having* (omistaminen) ja *doing* (tekeminen). Nämä taas toteutuvat aineellisten, sosiaalisten ja henkisten ulottuvuuksien parissa. (Niemelä 2010; 2009; 2008.)

Tuula Helne ja Tuuli Hirvilampi ovat ottaneet hyvinvoinnin ulottuvuuksia koskevaan hahmotteluunsa vahvasti mukaan ekososiaalisen näkökulman. He ovat

¹⁴ Ks. LIITE 1

pyrkineet muotoilemaan uutta paradigmaa synnyttävää hyvinvointimallia, jossa ihminen nähdään kytkeytyneenä luontoon, toisiinsa ja itseensä. (Helne & Hirvilammi 2017; Hirvilammi & Helne 2014.) Helneen ja Hirvilammin mukaan ihmiskuvaamme leimaa ajatus maailman herruudesta ja siitä, että olemme muusta luonnosta erillisiä.¹⁵ Kun ihmisen toimintaa ei nähdä osana ekologista verkostoa, on mahdollista erottaa talous ja yhteiskunta luonnosta. Syntyy *homo economicus*, itsenäinen olio, joka haluaa maksimoida oman hyötynsä. Tämä ahmatti haluaa aina vain lisää, eikä ymmärrä planeetan rajoja. Kun hyvinvointi samaistetaan elintasoon tai bruttokansantuotteen kasvuun, ei ainoastaan oikeuteta talouskasvua, vaan pidetään hyvinvoinnin lisääntymistä pelkkänä tulojen kasvun sivutuotteena. (Helne & Hirvilammi 2017: 36–40.) Voidaan sanoa Helneen ja Hirvilammin jatkavan Allardtin kritiikkiä aineellisia olosuhteita painottavaa hyvinvoinnin mittaamista kohtaan.

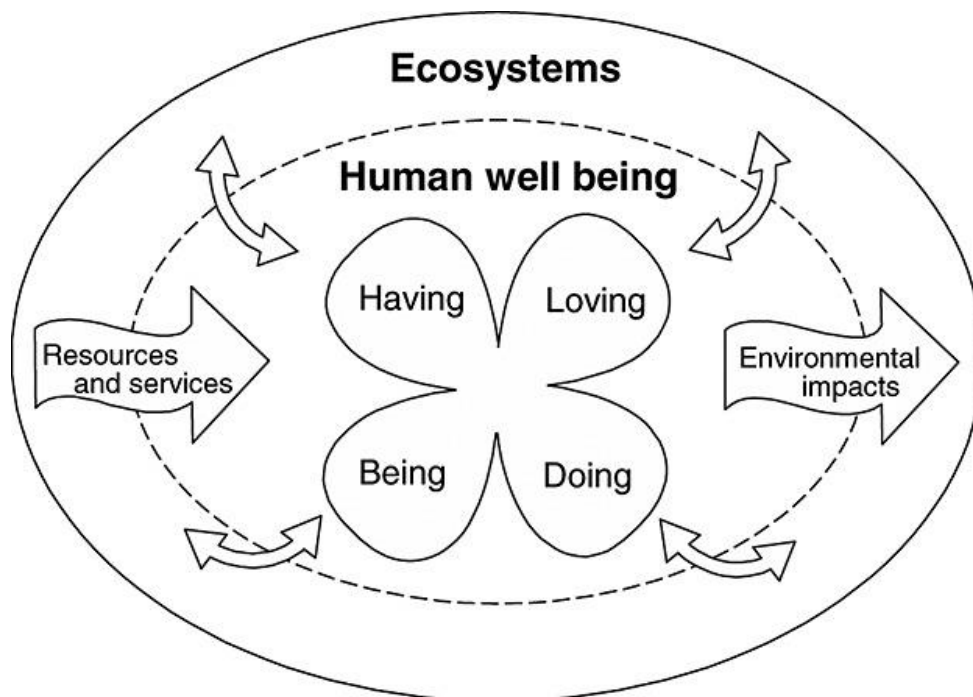
Helne ja Hirvilammi pitävät tärkeänä, että hyvinvointikäsite perustuu tarveteorioille, mitä Allardtin hyvinvointiteoriankin edustaa. Tarveteorioiden perusajatus on ihmisen tarvitsevuus ja riippuvuus toisista ihmisistä ja ympäröivästä maailmasta – ne haastavat näin vallitsevan paradigman, jossa ihminen nähdään muusta luonnosta erillisenä. Tarveteoriat valaisevat sitä, että tarpeitten täyttäminen on sekä sosiaalinen että ekologinen kysymys. Tarpeitamme ei voida muuttaa, mutta ne tavat, joilla tarpeitamme täytetään, voivat olla joko kestäviä tai haitallisia. Olennaista tarveteorioissa on myös se, että ne korostavat tarpeitten ja halujen eroa. Tarpeitten täyttämiseen liittyvä aktiivinen toimijuus on kuitenkin syytä tunnistaa, eikä nähdä ihmistä vain tarpeitensa passiivisena kokijana. Tarveteorioiden heikkoutena Helne ja Hirvilammi näkevät myös niiden ihmiskeskeisyyden; ne eivät huomioi riittävästi ihmisen riippuvuutta ekosysteemeistä. (Emt. 40–42.)

Helneen ja Hirvilammin hyvinvointimallissa ihmisen hyvinvointi nähdään juurtuneena ekosysteemeihin. Ekososiaalisen ulottuvuuden merkityksen kasvaminen oli näkyvissä myös Allardtin omassa ajattelussa (ks. Helne 2023). Hirvilammi ja Helne pohjaavat oman hyvinvointiajattelunsa Allardtin jäsenyyksiin, mutta Pauli Niemelän tavoin lisäävät hyvinvoinnin ulottuvuuksiin vielä doing-ulottuvuuden. (Helne & Hirvilammi 2017: 44; 2015: 171.) Allardt itse mainitsi doing-ulottuvuuden omassa

¹⁵ Hirvilammi ja Helne (2014: 2162) ovat listanneet 10 antroposentristä olettamusta, jotka tukevat ihmisen poikkeuksellisuuden paradigmaa. Olen suomentanut englanninkieliset olettamukset seuraavasti: 1. Ihmiset ovat luonnosta erillisiä. Luonnon yksipuolinen hallitseminen on mahdollista ja toivottavaa. 2. Luonto on resurssivarasto, jota voidaan hyödyntää ihmisten tarkoituksiin. Ympäristön kyky niellä ja tuottaa on rajaton. 3. Ihmiset ovat ylempänä muita lajeja, mikä antaa ihmiskunnalle oikeuden hyödyntää niitä. 4. Yksittäistä yksilöä tai yksittäistä kansakuntaa pidetään korkeassa arvossa; on minä tai me vastaan muut. 5. Toiminnassamme huomioidaan pääasiassa lyhyellä aikavälillä saavutettavat hyödyt. 6. Kehitys samaistetaan loputtomaan talouskasvuun, ja hyvinvointi yhdistetään pitkälti aineelliseen elintasoon. 7. Riskit hyväksytään ja otetaan halukkaasti vastaan. 8. Kohtaamamme ongelmat voidaan ratkaista teknologisen kehityksen avulla. 9. Taloudelliset näkökulmat ovat ensiarvoisen tärkeitä päätöksenteossa. 10. Rationaaliset kyvyt asetetaan intuitiivisten ja affektiivisten kykyjen yläpuolelle.

mallissaan, mutta ei nähnyt sitä yhtä merkityksellisenä kuin Helne ja Hirvilammi, saati Niemelä. Allardtille (1993: 91) doing merkitsi mahdollisuutta vapaa-ajan toimintoihin ja oli osa being-ulottuvuutta.

Pauli Niemelän mallissa hyvinvointia tarkastellaan Allardtin tavoin kolmen pääasiallisen kategorian kautta. Lovingia Niemelä ei nosta samantasoiseksi kategoriaksi beingin, doingin ja havingin rinnalle. Sosiaalisuutta Niemelän mallissa ei kuitenkaan unohdeta, vaan se on olennainen alue, jossa being-doing-having toteutuu. Helneen ja Hirvilammin mallissa hyvinvointia tarkastellaan neljän ulottuvuuden kautta. Oman tutkielmani analyysissä pitäydyn Helneen ja Hirvilammin mallin mukaisessa hyvinvoinnin ulottuvuuksien jaottelussa, jossa having-loving-being-doing muodostaa inhimillisen hyvinvoinnin ytimen.

KUVIO 1 Helneen ja Hirvilammin hyvinvointimalli (Helne & Hirvilammi 2015: 171)

Olennaista Helneen ja Hirvilammin mallissa on tasapaino eri ulottuvuuksien välillä: vaikka jollakulla olisi having-ulottuvuutta yllin kyllin, se ei välttämättä tarkoita, että henkilön hyvinvointi olisi korkealla tasolla. Having-ulottuvuuden Helne ja Hirvilammi katsovat toteutuvan, kun ihmisillä on riittävä elintaso ja he selviävät jokapäiväisestä elämästään. Kulttuurissa, jossa having-ulottuvuuden rajoja ei tiedosteta, hyvinvointia pyritään lisäämään kasvattamalla kulutusta ja tuotteita. Kulutus-kulttuurissa tästä kehityksestä osattomaksi jääminen – suhteellinen deprivatio – aiheuttaa sosiaalisia ja henkisiä ongelmia. Sen sijaan sellaisessa kulttuurissa, jossa kohtuutta arvostetaan, deprivatiokokemukset vähenevät, mikä kasvattaa hyvinvointia. Doing-ulottuvuudessa puolestaan tarkastellaan ihmisen toimijuutta, joka on tärkeässä

roolissa niin hyvinvoinnissa kuin kestävässä kehityksessäkin. Loving-ulottuvuudessa Helne ja Hirvilampi tunnistavat huolenpidon merkityksen ja katsovat sen ekososiaalisen siirtymän ja kestävästä yhteiskuntamallin keskiöksi. *Homo economicusta* korvaaan he muotoilevat käsitteen *homo iunctus*, kiinnittyvä ihminen¹⁶. Läheinen suhde luontoon kasvattaa kokemustamme kiinnittymisestä ja auttaa toimimaan kestäväillä tavoilla. (Helne & Hirvilampi 2017.)

Being-ulottuvuuteen liittyvät oleminen, joksikin tuleminen ja itsensä toteuttaminen. Being ei ole passiivinen tila, päinvastoin. Mitä enemmän ”hereillä” ja tietoisempia olemme, sitä vähemmän toimimme piintyneillä, automaatioiksi muodostuneilla tavoilla, jotka voivat olla haitallisia itsellemme ja ympäristölle. Helne ja Hirvilampi suosittelevatkin ns. tietoisuustaitoja, kuten mindfulnessia, ekososiaalisen siirtymän ja sosiaalityön työkaluiksi. (Emt. 9–10.) Mindfulness ja meditaatio lisäävät sekä sellaista toimintaa, jossa ihminen on kytköksissä omiin arvoihinsa, että yleistä hyvinvoinnin kokemusta (ks. esim. Brown & Ryan 2003).

Olen ottanut omaan tutkielmaani mukaan myös kehityspsykologisen näkökulman. Koska kyseessä on elämäkertatutkimus, hyvinvointia on mielestäni syytä tarkastella myös kehityskertomuksena. Olen hyödyntänyt tässä tarkastelussa Erik Eriksonin (1962, alkuperäinen englanninkielinen teos 1950) kehittämää teoriaa kahdeksasta ihmiselämän vaiheesta ja vaiheisiin liittyvistä kehitystehtävistä. Viisi ensimmäistä elämäntapahtumaa sijoittuvat lapsuuteen. Lapsuuden kehitysvaiheista viimeisin on ahkeruuden tai toimeliaisuuden tunteen synty. Mikäli elämäntapahtumat estävät tämän tunteen kehittymisen, seurauksena on tunteita huonommuudesta tai alemmuudesta. Nuoruuden ja varhaisaikuisuuden kehitystehtävänä puolestaan on oman minuuden ja identiteetin löytyminen. Tätä seuraa vaihe, jossa haasteena on läheisyyden tunteen kehittyminen. Mikäli ihminen ei onnistu muodostamaan läheisiä suhteita muihin, seuraa eristyminen. Aikuisuuden toiseksi viimeinen kehitystehtävä on generatiivisuus. Ihminen sitoutuu tällöin johonkin, mistä hän on vastuussa. Mikäli tässä ei onnistuta, ihminen lamaantuu. Kahdeksas kehitysvaihe asettuu elämän viimeiseen kolmannekseen. Mikäli ihminen kokee menneen elämänsä merkitykselliseksi, seuraa minän eheys. Jos tämä kehitystehtävä ei toteudu, kokemuksena on epätoivo. (Erikson 1962; Nurmi & muut 2014; McAdams 1993.)

Sovellan Eriksonin kehitysvaiheteoriana omaa aineistoni lähtökohdista. Eriksonin 50-luvulla julkaistu teoria lähtee liikkeelle normien mukaisesta heteroseksuaalisesta elämäntarinnasta. Tämä on ongelmallista, etenkin kun tarkastellaan elämäntarinoita, jotka eivät seuraa norminmukaista mallia. Homoseksuaaliset elämäntarinat eivät asetu Eriksonin luokittelemiin elämäntapahtumiin varsinkaan liittymisen ja generatiivisuuden kehitystehtävien suhteen. Liittymisen kehitystehtävään kuuluu vahva

¹⁶ *Kiinnittyvä ihminen* on oma suomennökseni. *Iunctus* johtuu latinan verbistä *iungo*, joka viittaa yhdistämiseen, liittymiseen tai kiinnittämiseen.

heteroseksuaalisen parisuhteen odotus, ja generatiivisuuden vaiheeseen nähdään kuuluvan lapset. Teoriaa voi mielestäni kuitenkin muokata ja soveltaa, ja se tarjoaa silloin hedelmällisen näkökulman myös ei-heteroseksuaaliseen ja ei-norminmukaiseen elämäntarinaa.

Eriksonin kehitysvaiheteoriat kuuluvat kuitenkin psykologian alaan eikä ota riittävästi huomioon yhteiskunnallisen tason vaikutusta ihmisen kehityskaareen ja hyvinvointiin. Siksi käytänkin sitä vain täydentävänä tekijänä tarkastellessani hyvinvoinnin ulottuvuuksien toteutumista haastateltavieni tuottamassa puheessa.

5 TUTKIMUKSEN KULKU

5.1 Tutkimuskysymys

Tavoitteeni tässä maisterintutkielmassa on hahmotella ekososiaalisesti kestävä elämäntavan elementtejä. Pysin elämäkertahaastattelujen avulla kartoittamaan, **mistä elementeistä koostuu sekä ekologisesti että sosiaalisesti kestävä elämä haastateltavieni tuottamassa puheessa**. Ekologinen kestävyys on aineistossani eräänlaisena taustatekijänä, joten keskityn tutkimuskysymyksessäni sosiaaliseen kestävyys. Pysin havainnoimaan hyvinvoinnin ulottuvuuksia ja syviä sisäisiä motivoivia voimia haastateltavieni elämäntavan taustalla.

Tutkielmani osallistuu keskusteluun sosiaalityön roolista ekososiaalisessa siirtymässä. Sosiaalityö on paljon laajempi käsite kuin suomalaisessa järjestelmälähtöisessä sosiaalityössä voisi ajatella. Ekososiaalisuuden näkökulmasta Kaisan ja Pirjon elämäntarinat haastavat nykyisen markkinataloutteen perustuvan yhteiskuntamallin, joka on iso tekijä ympäristökriisin taustalla. Samalla Kaisan ja Pirjon äänten esille nostaminen haastaa muitakin perinteisiä valtarakenteita. He ovat ikääntyviä, maalla asuvia, seksuaalivähemmistöön kuuluvia naisia – kuuluvat siis moneen ryhmään, joiden ääni ei ole kovin vahvana esillä yhteiskunnassamme.

5.2 Aineisto

Haastattelumenetelmän valitseminen ei ollut mikään itsestäänselvyys. Kaisan tieto, kokemus, koulutus ja pitkä historia ympäristökysymysten parissa tekevät hänestä kovan luokan asiantuntijan, joten haastattelut olisi voinut tehdä puhtaasti asiantuntija-haastatteluina¹⁷ – silloin tutkimuskysymyksen tosin olisi pitänyt muotoilla eri tavalla. Ja minua kiinnosti henkilökohtaisuus, arkielämä ja kerronnallisuus enemmän kuin asiantuntijatieto.

Aluksi suunnittelin teemahaastatteluiden tekemistä. Kun kysyin alustavasti Kaisalta, olisiko hän halukas olemaan haastateltavana tutkielmaani varten, mielessäni oli teemahaastattelun tekeminen, ja sellaisena hänelle ajatuksen esitin. Kaisa suostui haastateltavaksi, eikä vaikuttanut epäröivän. Myöhemmin pohdin tarkemmin Kaisan elämää, josta tiesin ennalta jo joitakin asioita ja vaihteita. Vaikka teemahaastattelussa

¹⁷ Asiantuntijahaastattelun ydinajatus on haastatella asiantuntijoita sen tiedon vuoksi, joka heillä on tutkittavasta asiasta. Se ei kuitenkaan ole mikään varsinainen itsenäinen haastattelumenetelmä. Asiantuntijuuden määritelmäkään ei ole yksiselitteinen, vaan sidottu toimintaan ja vuorovaikutukseen. (Ks. Alastalo, Åkerman & Vaittinen 2017.)

on ideana, että haastattelijalla ei ole tarkkoja, lukkoon lyötyjä kysymyksiä, tämä haastattelutapa alkoi tuntua liian kevyeltä, kapealta ja rajaavalta. Teemahaastattelu perustuu kuitenkin siihen, että haastattelijalla tekee keskeiset teemavalinnat, eivätkä nämä valinnat ole välttämättä sellaisia, jotka haastateltava itse kokee merkityksellisimmiksi. Enemmän kuin mikään itse valitsemani teema minua kiinnosti se, kuinka Kaisa itse kertoo elämästään. (Teemahaastattelusta ks. Hyvärinen 2017.)

Elämäkertahaastattelu tuntui riittävän laajalta, vapaalta, Kaisan omaa ääntä kunnioittavalta haastattelumenetelmältä. En kuitenkaan ollut varma, sopiiko Kaisalle tämä lähestymistapa, onhan se henkilökohtaisempi ja kokonaisvaltaisempi kuin teemahaastattelu. Lähetin Kaisalle sähköpostia, jossa kerroin ajatukseni elämäkertahaastattelusta. Kirjoitin, että ymmärrän hyvin kieltäytymisen. Muistutin myös, että kaikista muistakin ehdottamistani haastatteluista saa myös koska vain kieltäytyä. Koin erittäin tärkeäksi sen, että haastatteluihin suostumisessa ei ole minkäänlaista painostamisen tai suostuttelun ilmapiiriä. Ilokseni Kaisa kirjoitti, että on itse parhaillaan kirjoittamassa sekä tilansa historiikkaa että omia muistelmiaan, ja haastateltavana olemisen voisi ”kutkutella” lisää näkökulmia. Olin tyytyväinen, että haastattelu hyödyttäisi henkilökohtaisesti myös Kaisaa.

Halusin tehdä haastattelut Kaisan ja Pirjon kotimaisemissa. Kerronnalliseen tutkimukseen liittyy vahva fenomenologis-hermeneuttinen elementti, jossa ihmisen merkityks maailman ymmärtäminen on keskeistä (ks. Laine 2018: 32.). Siksikin koin tärkeäksi kokea haastateltavieni elämänpiirin kokonaisvaltaisesti, kaikkien aistieni kautta. Olin aiemmin vierailut Kaisan ja Pirjon kotitilalla, mutta aina osana isompaa porukkaa ja usein työn touhussa. Olin rakentanut lammasaitauksia metsään ja pitkospuita suolle, halkonut polttopuita, nostanut heiniä seipäille. Talkoot ja talkoolaiset ovat tärkeä osa tilan elämää ja vuodenkiertoa, mutta etenkin talvisaikaan tilalla on yleensä aika hiljaista. Aineistoni ytimessä ovat Kaisan ja Pirjon haastattelut, mutta läsnä on myös etnografinen elementti. Kerronnallinen haastattelu on yleensäkin lähellä etnografiaa (ks. Riessman 2008: 23). Tilalla olemisen ja havainnoimisen lisäksi sain Kaisalta hänen itse kirjoittamansa (tosin vielä keskeneräisen) kotitilan historiikin, joka antoi peilauspintaa haastatteluissa kerrotuille asioille ja auttoi täsmentämään joitakin haastatteluissa kerrottuja asioita.

Sovin haastatteluajankohdaksi erään helmikuun pitkän viikonlopun torstaista sunnuntaihin. Vierailimme Pirjon ja Kaisan luona yhdessä puolisoni kanssa – puolisoni on tuntenut pariskunnan kauemmin kuin minä, Pirjon jo nuoresta saakka. Puolisoni mukaan tuleminen teki viikonlopusta rennomman, koska se oli samalla vierailu ystävien luona. Varsinaiset haastattelut tein kuitenkin niin, että puoliso ei ollut läsnä – viimeistä haastattelua lukuun ottamatta. Viimeinen haastattelu alkoi spontaanisti sunnuntaiamun aamiaispöydässä, kun Pirjo ja Kaisa alkoivat muistella tiettyä elämänvaihetta ja pohtivat sen merkitystä. Muistelu kuulosti tutkimuskysymykseni

kannalta tärkeältä. Totesimme yhdessä, että nämä keskustelut pitää saada talteen, laitoin nauhoituksen päälle, ja muistelu jatkui. Puoliso siirtyi toiselle puolelle huonetta, eikä osallistunut enää keskusteluihin. Myöhemmin kävi ilmi, että hän ei ollut edes kuunnellut.

Haastattelusta kieltäytyminen tuli ajankohtaiseksi Pirjon kohdalla. Pirjo ja Kaisa ovat eläneet yhteistä elämää jo kolmisenkymmentä vuotta, ja olin alustavasti kysynyt Pirjon suostumusta haastatteluun sähköpostitse Kaisan välityksellä. Kaisa oli vastannut, että Pirjolle haastattelut ovat "ok". En kuitenkaan pitänyt riittävänä tällaista toisen henkilön välityksellä tullutta suostumusta, joten aika pian Pirjon ja Kaisan luo saavuttuani kerroin Pirjolle tutkielmastani ja elämäkertahaastattelusta. Pirjo ilmoitti suostuvansa haastatteluun. Seuraavana aamuna hän kuitenkin sanoi miettineensä asiaa uudestaan ja tulleen siihen tulokseen, että ei haluakaan olla haastateltavana. Olin iloinen siitä, että hän oli kuunnellut itseään ja pohtinut omia rajojaan – ja että hän ilmaisi kieltäytymisensä luontevasti ilman pelkoa, että tuottaa pettymyksen. Pidin kuitenkin mahdollisena, että Pirjo saattaisi kokea jäävänsä ikään kuin ulkopuoliseksi, mikäli haastattelen kotitilan ja pariskunnan yhteisen elämän vaiheista ainoastaan Kaisaa. Keskustelimmekin Pirjon kanssa vielä haastatteluista, ja kävi ilmi, että koko oman elämäntarinan avaaminen haastatteluissa tuntui Pirjosta liian raskaalta, mutta hän kertoisi mielellään elämänvaiheistaan kotitilalla sekä yhteisistä vuosistaan ja vuosikymmenistään Kaisan kanssa. Sovittiin, että haastattelen Pirjoa siinä vaiheessa, kun pääsemme Kaisan elämäkerrassa siihen, että Pirjo tulee siihen mukaan. Kaisakin oli tähän varsin tyytyväinen. Kaisa totesi Pirjon myös muistavan asiat paremmin.

Kerronnallisessa haastattelussa keskeisessä roolissa on haastateltavan oma kerronta ja kokemukset. Haastattelijan tärkeimpänä tehtävänä on kuunnella. (Ks. Hyvärinen 2017; Estola, Uitto & Syrjälä 2017.) Jos haastattelumenetelmä viedään äärimmilleen, haastattelijä kysyy alussa yhden laajan kysymyksen, minkä jälkeen haastateltava tuottaa kertomuksen (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005: 194). Lähdin itsekini liikkeelle sellaisesta hyvin laajasta kysymyksestä, että halusin kuulla Kaisan ja myöhemmin myös Pirjon elämästä. Olin kertonut kiinnostukseni liittyvän ekososiaalisesti kestävään elämään, mutta en halunnut rajata kerrontaa liikaa tämän pohjalta. Olin kiinnostunut siitä, mitä Pirjo ja Kaisa itse kokevat muistamisen ja kertomisen arvoiseksi. Pyrin aktiiviseen kuuntelemiseen ja siihen, että ohjailisin mahdollisimman vähän haastateltavien kerrontaa. En kuitenkaan usko, että pelkkä kuunteleminen ja itsepintainen kysymyksistä pidättäytyminen edistää haastattelutilanteen luontevuutta ja haastateltavien halua kertoa. Catherine K. Riessman (2008: 24) painottaa haastattelijan emotionaalista läsnäoloa ja keskustelun vastavuoroisuutta. Esitin haastatteluissa joitakin kommentteja ja kysyin jonkin verran kysymyksiä. Kerroin myös muutaman kerran omista kokemuksistani, joskin pyrin pitämään tämän osuuden keskustelusta mahdollisimman pienenä. Osa kysymyksistäni oli tarkennuksia mutta osa tiettyyn

aihealueeseen johdattelevia. Pirjo totesi toisen yhteishaastattelun jälkeen, että minun pitäisi ohjailta heitä enemmän kysymyksillä, koska hän ei ollut varma, onko hänen ja Kaisan kerronta sellaista, mitä haen. Kerroin Pirjolle, että yritän ohjailta mahdollisimman vähän, ja minusta tuntuu välillä jopa siltä, että kysyn liikaa.

Vaikka käytän haastattelumenetelmästä nimitystä elämäkertahaastattelu ja ilmaisen olevani kiinnostunut haastateltavien elämästä kokonaisuudessaan, täytyy muistaa, että haastatteluissa ei ole tarkoituksena tuottaa ehyttä, selkeää, kronologisesti etenevää elämäkerta. Kuten Matti Hyvärinen (2017: 156) toteaa, elämäkerta on suhteellisen harvinainen laji, jonka vain harva hallitsee. En voi olettaa, että haastateltavani kykenisivät tuottamaan haastatteluissa selkeän, kattavan kertomuksen koko elämästään. Elämäkerran sijaan odotin saavani pienempiä, joihinkin vaiheisiin, tapahtumiin tai aihepiireihin liittyviä kertomuksia. Näin pitkälti tapahtuikin. Koska Kaisa oli alkanut laatia omia muistelmiaan tilansa historiikin ohessa, hän oli miettinyt omia lapsuus- ja nuoruusvaiheitaan, ja ne olivat tietynlaisena tarinana hänen mielessään. Kaisan yksilöhaastattelu etenikin pääosin kronologisesti. Muuten haastattelut etenivät melko spontaanisti sitä mukaa, kun Kaisan ja Pirjon mieleen muistui tapahtumia.

Nauhoitettua haastattelumateriaalia viikonlopulta kertyi n. 4,5 tuntia. Ensimmäisen haastattelun tein Kaisan kanssa kaksin pariskunnan makuuhuoneessa. Tilanne oli varsin rento: Kaisa makoili sängyllä viltin alla, ja minä istuin sängyn jalkopäässä risti-istunnassa. Tämä haastattelu kesti n. tunnin ja 50 minuuttia. Toisen ja kolmannen haastattelun paikkana oli tilan tupa. Haastattelin Pirjoa ja Kaisaa yhdessä, minä ja Pirjo istuimme sohvalla ja Kaisa keinutuolissa. Toinen haastattelu kesti viitisenkymmentä minuuttia, kolmas puolitoista tuntia. Neljäs, spontaani haastattelu tehtiin ruokapöydän ääressä ja se oli kestoltaan vain parisenkymmentä minuuttia.

Haastattelutilanteiden rentouden mahdollisti pitkälti se, että olemme Kaisan ja Pirjon kanssa ennestään tuttuja. Minun ei tarvinnut juurikaan miettiä sellaisia tavallisia asioita, joita haastatteluun valmistautuessa mietitään, kuten luontevan ilmapiirin luomista, valta-asetelmia tai minkälaista kieltä käytän (ks. esim. Eskola & Vastamäki 2010). Meillä on Kaisan ja Pirjon kanssa myös paljon yhteistä. Kiinnostus ympäristökysymyksiin, omat elämänvaiheeni maaseudulla ja esimerkiksi Pentti Linkolan ajatuksiin perehtyminen on yhdistävä tekijä minun ja etenkin Kaisan välillä. Pirjon kanssa jaamme kiinnostuksen ihmismieleen ja ihmisläheiseen työhön sote-alalla. Varsin tärkeä yhdistävä tekijä välillämme on yhteinen tuttavapiiri. Minua ja haastateltaviani yhdistää "tiettyyn seksuaaliseen suuntautumiseen perustuva yhteisöllisyys", kuten Tuula Juvonen (2017: 344) asian kiteyttää. Haastatteluissa olikin läsnä sisäpiirihaastattelun elementtejä; seksuaalivähemmistöön kuuluminen on taustatekijänä molempien haastateltavien elämäntarinassa, ja aiheita sivuttiin useammassa kohdassa haastatteluja. En kuitenkaan pidä haastatteluja puhdasoppisina

sisäpiirihaastatteluina, sillä tutkimuskysymykseni ei suoranaisesti liity seksuaalivähemmistöön kuulumiseen.

Sisäpiirihaastattelun elementit ja haastateltavien tuttuus toivat monia etuja haastattelutilanteisiin, kuten rentoutta, luottamusta, kokemuksen jaetusta ymmärryksestä. Ne toivat mukanaan kuitenkin myös tekijöitä ja jopa riskejä, jotka oli syytä huomioida. Jo haastatteluun suostuminen on erilaista, kun pyytäjällä on läheinen. Kun oma yksityiselämä ja siihen liittyvät sidonnaisuudet sekoittuvat tutkielman teon kanssa, saattaa haastattelupyynnön kohteena oleva kokea velvollisuudeksi suostua haastatteluun (ks. Juvonen 2017: 345). Aiemmin mainitsinkin, että kiinnitin erityisen paljon huomiota, että liitän haastattelupyyntöihini aina mahdollisuuden kieltäytyä.

Kuten biseksuaaleja tutkinut Jenny Kangasvuo kirjoittaa (2014: 74), sisäpiiritutkimuksen etiikkaan kuuluu olla tietoinen haastattelijan ja haastateltavan välisessä suhteessa tapahtuvista muutoksista ja haastatteluihin liittyvistä tunteista. Pysin itse olemaan tietoinen siitä, että haastattelu väistämättä muuttaa jo olemassa olevaa suhdettani Kaisaan ja Pirjoon: saan tietää asioita, joita en aiemmin tiennyt, pääsen kurkistamaan heidän ajatuksiinsa syvemmälle kuin aiemmin. Haastatteluissa voi tulla ilmi myös asioita, jotka herättävät voimakkaita tunteita niin Pirjossa ja Kaisassa kuin itsessäni. Vaikka haastattelutilanteen kotoisuus ja rentous saisi aikaan sen, että haastateltavat nostavat luontaisesti esille varsin henkilökohtaisia ja ehkä kipeitäkin asioita, miltä se tuntuu heistä jälkeenpäin? Katuvatko he tätä?¹⁸ Tiittulan ja Ruusuvuoren (2005: 17) ohjeita seuraillessi korostin Kaisalle ja Pirjolle, että he voivat koska tahansa – myös jälkikäteen – pyytää, että tiettyä asiaa ei käsiteltäisi tutkielmassani. Lupasin myös lähettää heille haastattelujen perusteella kirjoittamaani analyysia, jotta he voivat kommentoida tulkintojani ja niiden paikkansapitävyyttä. Tämä ei silti poista sitä tosiasiaa, että suhteemme väistämättä muuttuu haastattelujen myötä. Samaten muuttuu ystävä- ja tuttavapiirini dynamiikka. Tulevaisuudessa minun on tärkeää pitää mielessä, mitkä Pirjoon ja Kaisaan liittyvät asiat ovat sellaisia, joista voin tulevaisuudessa kertoa yhtä avoimesti kuin ennenkin – ja mitkä asiat taas ovat sellaisia, jotka kuulin vain haastattelussa ja pidän ne siksi omana tietonani.

Vaikka yksi yhdistävä tekijä minun ja haastateltavieni välillä on ”tiettyyn seksuaaliseen suuntautumiseen perustuva yhteisöllisyys” (Juvonen 2017: 344), en voi olettaa, että Kaisan ja Pirjon kokemukset ja näkemykset tähän ”sisäpiiriin” kuulumisesta tai ylipäänsä seksuaalisen suuntautumisen roolista ja merkityksestä ovat samanlaisia kuin itselläni. Sisäpiirihaastatteluihin helposti liittyvä kotoisuus voi jopa piilottaa olennaista tietoa, kun haastateltava ja haastattelija olettavat jakavansa samanlaiset käsitteet (Juvonen 2017: 346). Pyrinkin haastatteluja tehdessäni välttämättään

¹⁸ Vilma Hänninen muistuttaa, että oman tarinan kertominen voi olla syviä tunteita herättävä kokemus. Hänninen kirjoittaa tilanteista, joissa haastateltavat ovat tempautuneet mukaan haastatteluun ja kertoneet kipeitäkin asioita. Vaikka kertominen on saattanut tuntua tilanteessa helpotavalta ja terapeuttiselta, avautuminen on jälkeenpäin kaduttanut. (Hänninen 2008.)

tietyntausta ennalta tietämistä. Liiallisen samuuden riskiä omassa aineistonkeruussani vähentää toki se, että vaikka tällä hetkellä minulla ja haastateltavilla on paljon yhteistä tuttavapiiriä, elämänpolkumme ovat olleet varsin erilaisia. Elämme myös erilaista elämää: minä kaupungissa työelämässä, he maaseudulla ja eläkkeellä.

Yksi sisäpiirihaastattelujen riski liittyy anonymiteettiin. Kuten jo tutkielman johdannossa mainitsin, neuvottelin Kaisan ja Pirjon kanssa siitä, kuinka tunnistettavia he haluavat olla tutkielmassani. Vaikka he ilmaisivat, ettei heillä ole mitään salattavaa, sovimme yhdessä, että kirjoitan heistä keksityillä nimillä. Pysin myös häivyttämään tekstistä sellaisia asioita, joista heidät voi helposti tunnistaa. Kaikkien tunnistettavien elementtien poisto olisi ollut kuitenkin mahdotonta ilman, että aineisto köyhtyisi huomattavasti. Täyttä anonymiteettiä en olisi mitenkään pystynyt Pirjolle ja Kaisalle taakaamaan jo senkin vuoksi, että he olivat itse kertoneet haastatteluista muille ihmisille.

Oman kysymyksensä muodostivat muihin ihmisiin liittyvät asiat. Haastattelussa sivuttiin joitakin yhteisiä tuttaviamme ja muita seksuaalivähemmistöihin kuuluvia ihmisiä siltä osin kuin he olivat olleet osana Kaisan ja Pirjon elämäntarinaa. Näiltä ihmisiltä ei ollut kysytty, haluavatko olla osana maisterintutkielmani aineistoa. Homo- ja lesbotutkimusta tehnyt Tuula Juvonen kirjoittaa (2002: 66) lähtevänsä tutkimusraporttia kirjoittaessaan siitä, että tutkijana hänen tehtävänsä on sekä tuottaa tietoa että suojella ihmisten yksityisyyttä. Pysin itsekin mahdollisuuksien mukaan huolehtimaan siitä, että kirjoittamani asiat eivät aiheuta ristiriitoja ihmisten välille tai mainehaittaa kenellekään. En nostanut analyysiin kertomuksia, jotka voisivat tätä aiheuttaa. Täyttä tunnistamattomuutta en voi kuitenkaan taata. Jos asiat ovat muutenkin jo tietyn pienryhmän – tässä tapauksessa Kaisan ja Pirjon lähipiirin – tiedossa, niiden paljastumista ei voida välttää. On kuitenkin olennaista, että näiden henkilöiden tunnistamiseen pystyvät ainoastaan ne, jotka jo tuntevat nämä ihmiset ja heidän tarinansa (ks. Juvonen 2002: 65–66). Vaikka Kaisa ja Pirjo olisivat hyvinkin voineet esiintyä tutkielmassa omilla nimillään, toisten ihmisten anonymiteetin vuoksi se ei lopulta olisi edes ollut mahdollista.

5.3 Analyysin eteneminen

Ensimmäinen analyysivaihe käsitti puhutun tekstin muuttamisen kirjalliseen muotoon eli litteroinnin. Ajoin aluksi kaikki haastattelutallenteet tietokoneen litterointiohjelman avulla tekstimuotoon. Ohjelma ei kuitenkaan tunnistanut kaikkia sanoja, teki välillä omia tulkintojaan lauseista, ei osannut eritellä puhujia eikä ymmärtänyt päällekkäistä puhetta. Kävin koko tietokoneen litteroiman aineiston läpi järjestelmällisesti haastattelunauhoitusten kera ja suoritin lopullisen litteroinnin itse.

Koska tutkimuskysymykseni koski puheen sisältöjä eikä vuorovaikutuksen etenemistä, valitsin litteroinnin tarkkuudeksi puheen pääsisällöt näkyväksi purkavan litteraation. Teksti ei siis sisällä äänenpainoja eikä päälle puhumisia, eikä luonnollisesti myöskään ilmeitä tai eleitä. Tällaisten kirjaaminen on ensinnäkin aikaa vievää ja myöhemmin (ainakin oman tutkimuskysymykseni kannalta) vaikealukuista. Kuten Johanna Ruusuvuori ja Pirjo Nikanderkin toteavat (2017: 367), yllitterointia on syytä välttää. Kirjasin tekstiin kuitenkin haastattelutilanteissa esiintyneet naurut, sillä koin niillä olevan merkitystä kerronnan kannalta.¹⁹ Aineistossa on mukana kertomaan kannustavia äännähdyksiä ja vahvistussanoja kuten ”mm” ja ”joo”. En ole kuitenkaan ottanut niitä mukaan suoriin lainauksiin haastateltavien kerronnasta.

Litteroinnin jälkeen luin aineistoa läpi ja tein raaka-analyysia erittelemällä siitä teemoja tai luokkia (ks. esim. Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010: 8–18). Haastatteluaineisto jakaantui sisällöltään selkeästi kahtia: Kaisan elämäntarinaa koskevaan aineistoon (ensimmäinen haastattelu) ja Pirjon ja Kaisan yhteistä elämää koskevaan aineistoon (toinen, kolmas ja neljäs haastattelu). Aineistoa voi tarkastella yhtenä laajana kertomuksena, mutta sen voi jakaa myös erilaisiin pienempiin, eri elämänvaiheita koskeviin kertomuksiin.

Koin tärkeäksi jäsentää aineiston ensin kronologisesti osakertomuksiin, jotta siitä muodostuu ymmärrettävä kokonaisuus. Kaisan yksilöhaastattelu etenikin suhteellisen kronologisesti, ja erottelin siitä seuraavat osakertomukset: 1. perheen historia ja lapsuus, 2. yhteiskunnallinen herääminen ja oman tien etsintä, 3. opiskeluaika, 4. ekoelämän aika Harulassa²⁰ ja Lintulehdossa²¹. Näiden kertomusten sisään sijoittuu luonnollisesti myös pienempiä kertomuksia, kuten opiskeluajan sisälle kertomus Kaisan ensimmäisestä Intian-matkasta. Tarkastelen luvussa 6 Kaisan elämäntarinaa kehityskertomuksena, joka valaisee sitä, miten ja miksi Kaisa on päätenyt nykyiseen elämäntapaansa.

Kaisan ja Pirjon yhteistä elämää koskeva kerronta poukkoili spontaanimminkin eri ajanjaksojen ja tapahtumien välillä, eikä jäsentynyt kronologisesti. Aineistoa voi tarkastella laajempaan kertomuksena Kaisan ja Pirjon yhteisestä elämästä ja sen ulottuvuuksista. Aineistosta pystyy muodostamaan kronologisen kertomuksen, joka jakaantuu kolmeen vaiheeseen, ja tällaiseksi olen sen tutkielmaani koonnut. Kertomus alkaa pariskunnan tapaamisesta, jota seuraavat tiukat, työntäyteiset vuodet. Tätä seuraavat elämän suuntaa muuttavat käänneet: Intian-matka, Pirjon

¹⁹ Nauru voi esimerkiksi vahvistaa jotakin sanottua (ks. esim. Pietilä 2017: 98) tai lopettaa jonkun aiheen käsittelyn (Holt 2010). Omassa aineistossani nauru on lähinnä tavanomaista naurua, jossa jaetaan yhteinen ymmärrys tietyn asian koomisuudesta. Naurun kirjaaminen litteroituun aineistoon oli mielestäni tarpeen joissakin kohdissa siksi, että naurun avulla osoitettiin sanottujen asioiden olevan huumorimielessä sanottuja, eikä vaikkapa moitteita tai arvostelua.

²⁰ Harula on keksitty nimi, jolla viitataan paikkakuntaan, josta Kaisa on kotoisin ja jossa hän asui ja viljeli lapsuuden kotitilaansa.

²¹ Lintulehto-nimeä käytän tilasta, jolla Kaisa ja Pirjo tälläkin hetkellä asuvat.

työkyvyttömyyseläkkeelle jääminen ja Kaisan sairastuminen vakavasti. Nämä johtavat uudenlaiseen elämänvaiheeseen, jossa pariskunnan roolit kääntyivät erilaisiksi, ja he kiinnittyivät tiukemmin elämään Lintulehdossa. Esittelen nämä kolme vaihetta sisältävän kertomuksen luvussa 7.

Luokittelin aineistoa myös eri ajanjaksoja läpileikkaavien teemojen kautta. Keskeisimmiksi teemoiksi nostin seuraavat: elämä maatilalla, parisuhde, yhteiskunnallinen vaikuttaminen, identiteetti, sosiaalinen elämä ja ikääntyminen. Päädyin kuitenkin esittämään analyysini kronologisten kertomusten, en näiden läpileikkaavien teemojen pohjalta. Teemat tulevat analyysissä näkyville muuten.

Teemoittelun jälkeen aloin tehdä varsinaista analyysia. Kerronnallista analyysia voi tehdä karkeasti jaoteltuna kahdesta näkökulmasta: analyysissä voidaan keskittyä joko itse kerrontaan tai kerronnan sisältöön (Riessman 2008; Heikkinen 2002). Molempia tapoja määrittää kuitenkin se, että tutkimuksessa käsitellään aineiston elementtejä kerronnallisina kokonaisuuksina sen sijaan, että ne pilkottaisiin fragmenteiksi (ks. esim. Riessman 2008: 12). Koska oma tutkimuskysymykseni koski hyvinvoinnin ulottuvuuksia ja syviä sisäisiä motivoivia voimia haastateltavieni ekologisen elämäntavan taustalla, olin valinnut tarkastelun tasoksi haastateltavieni puheen sisällöt, en puheen tuottamisen tapoja tai keskustelun kulkua. Tämä lähtökohta määritteli jo aineiston litteraation tason ja ohjasi analyysiani.

Kerronnallisessa tutkimuksessa voidaan hyödyntää monenlaisia erilaisia menetelmiä, ja tällainen on jopa suositeltavaa (ks. Hyvärinen 2010: 72, Riessman 2008: 18). Omassa analyysissäni hyödynsin piirteitä temaattisesta analyysistä²², elämäntarina-analyysistä²³ ja aktanttianalyysistä²⁴. Temaattisen analyysin pohjalta pohdin luonnollisesti kertomusten keskeisiä teemoja, mutta myös päähenkilöiden asemaa tarinassa: kuvautuvatko he enemmän tapahtumien aikaansaajina vai kohteina, toimijoina vai uhreina. Elämäntarina-analyysin innoittaman keskityin elämäntarinassa esiintyvään yleiseen sävyyn, optimismiin tai pessimismiin. Aktanttianalyysi auttoi pohtimaan tarinoiden juonta kantavia voimia. (Ks. McAdams 2012; Hänninen 2018.)

Eriksonin elämänvaihteoriaa (suom. 1962) soveltaen olen hahmotellut eri ikäkausiin liittyviä kehityskulkuja. Olen tarkastellut kertomuksia myös hyvinvoinnin eri ulottuvuuksien kautta, ottaen lähtökohdaksi Erik Allardtin hyvinvointiteorian, jota Pauli Niemelä sekä Tuula Helne ja Tuuli Hirvilampi ovat kehittäneet eteenpäin.

²² Temaattisessa tai teemojen kautta jäsenyvässä analyysissä poimitaan aineistosta teemoja ja tarkastellaan niitä suhteessa kerronnan tapahtumiin, esimerkiksi sitä, millaista kuvaa kertomus piirtää päähenkilöstä (ks. Hänninen 2018: 203).

²³ Elämäntarina-analyysi on persoonallisuuspsykologi Dan McAdamsin kehittämä menetelmä, jossa kiinnitetään huomiota elämäntarinan keskeisiin teemoihin, yleiseen sävyyn, kielikuviin, henkilöhahmoihin sekä huippu- ja pohjakohtiin (Hänninen 2018: 202).

²⁴ Aktanttianalyysi on kirjallisuudentutkija Algirdas Julian Greimasin kehittämä teoria tai menetelmä, joka keskittyy tarinan syvärakenteeseen ja sen dynamiikkaa tuottaviin voimiin. Nämä voimat – aktantit – voivat olla ihmisiä, kollektiivisubjekteja tai muita vaikuttavia voimia. (Hänninen 2018: 201.)

Analyysissä on mukana myös etnografinen elementti, sillä olen pyrkinyt ymmärtämään haastateltavieni elämää tekemällä haastattelut heidän omassa elinympäristössään ja hyödyntänyt analyysin tukena jonkin verran muutakin materiaalia kuin pelkkiä haastatteluja.

Analyysin tehtyäni lähetin kirjoittamani tekstin Kaisalle ja Pirjolle luettavaksi, jotta he voisivat halutessaan kommentoida sitä. Pyysin heitä kertomaan, jos tekstissä on asioita, mistä he eivät halua minun kirjoittavan – tai jos olen jättänyt pois asioita, mistä minun ehdottomasti pitäisi kirjoittaa. Pyysin heitä myös ilmaisemaan, jos tulkintani menevät ”metsään”. Kun he olivat lukeneet tekstini, keskustelimme siitä puhelimesta. Oli jännittävä hetki kuulla, minkälaisin tuntein ja ajatuksin he olivat lukeeet analyysiani. Pelkoni, että olin käsittänyt tai tulkinnut asioita väärin, hälveni puhelun aikana. Sain Kaisalta ja Pirjolta palautetta, että tekstini vahvisti ja auttoi hahmottamaan oman elämän kulkua. Pirjo kertoi liikuttuneensa tavasta, jolla kuvasin heidän parisuhdettaan. Heidän mukaansa en ollut ymmärtänyt mitään väärin enkä ollut ylitulkinnut mitään. Olin nostanut haastatteluista esille olennaiset seikat.

Esittelen seuraavissa luvuissa analyysin tuloksia. Olen nostanut aineistosta jonkin verran suoria lainauksia tekstiini. Lyhyemmät lainaukset ovat lainausmerkeissä tekstin sisällä, pitemmät omina kappaleinaan kurssiivilla. Puheessa esiintyvät tauot olen ilmaissut kolmella pisteellä (...). Kolme pistettä aloittaa myös sellaiset lainaukset, jotka alkavat kesken lauseen. Olen muokannut lainauksissa esiintyviä erisnimiä anonymiteetin vuoksi.

6 KAISA

6.1 Perheen historia ja lapsuus

Kaisan kertoma tarina alkaa ”aivan tavallisesta maalaistalosta”, joka oli ”sukutilan pala”. Kaisan isä ei olisi ikinä halunnut maanviljelijäksi, vaan olisi halunnut käydä kouluja. Oman isänsä painostuksesta hän kuitenkin tyytyi kohtaloonsa ja alkoi viljelijäksi. Kaisan äiti oli virkamiesperheen tytär ja ”topakka ihminen”. Vanhemmat olivat solmineet avioliiton juuri ennen jatkosotaa. Kaisa arveli, että taloon oli tarvittu äkkiä emäntä huolehtimaan juuri raivatuista pelloista.

Kaisa muistelee, kuinka lapsuudessa hänen vanhempansa rakensivat mattokutomoa. Kaisa tykkäsi olla rakennustyömaalla apurina. Iso juttu lapsuudessa oli myös sikojen porsittaminen, joka oli Kaisan ensimmäisiä omia töitä. Kaisa kertoo olleensa hyvin innostunut maataloudesta, päinvastoin kuin neljä vuotta vanhempi veli. Kutomon myötä sikojen pito lopetettiin – muut eläimet oli pantu pois jo aiemmin – ja keskityttiin maataloudessa viljanviljelyyn. Kutomo menestyi, ja siellä työskenteli parhaimmillaan toistakymmentä työntekijää. Kotitaloon tehtiin isoja remontteja ja hankittiin amerikanrauta. Nousukausi loppui kuitenkin lyhyeen Kaisan äidin kuoltua auto-onnettomuudessa. Kutomo hiipui, kun isä ei kyennyt huolehtimaan siitä itseseen.

Eriksonin elämänvaiheteorian mukaan keskilapsuuden tärkein kehitystehtävä on oman toimeliaisuuden tunteen löytäminen ja myönteiseen minäkäsitykseen päätyminen (Erikson 1962: 247–248; Nurmi & muut 2014: 78). Kaisa kertoo aktiivisuudestaan rakennustyömaalla sekä osallistumisestaan maataloustöihin. Hänellä on jopa ihan omia töitä. Oman toimijuuden löytyminen peilautuu isoveljeen, joka ei ole maataloudesta kiinnostunut sekä isään, joka joutui viljelijäksi vasten tahtoaan. Kertomuksesta voi päätellä, että Kaisalle syntyy lapsuudessa tunne omasta kyvykkyydestä, mikä on hyvänä pohjana hänen siirtyessään seuraaviin vaiheisiin elämässään.

Kun kertomusta tarkastellaan hyvinvoinnin ulottuvuuksien näkökulmasta, voidaan havaita having-ulottuvuuden kasvu perheen elämässä – kunnes äidin kuolema lopetti taloudellisen nousukauden. Having-ulottuvuus ei kuitenkaan pienennyt niin paljoa, että se kuuluisi Kaisan kerronnassa. Kaisa ei myöskään kerro äidin kuolemaan liittyvistä tunteista, vaikka äidin poismenon voi olettaa järkyttäneen häntä syvästi. Päällimmäisenä kertomuksesta jää doing- ja being-ulottuvuuksien vahvuus: toiminta sekä kokemus oman työn ja olemisen merkityksellisyydestä.

6.2 Yhteiskunnallinen herääminen ja oman tien etsintä

Kaisan murrosiän aikana isä meni uusiin naimisiin, ja Kaisa sai ”ihastuttavan äitipuolen”, joka katsoi Kaisan perään. Murrosiässä tapahtui myös Kaisan poliittinen herääminen. Hänestä tuli teinikunnan puheenjohtaja, ja hän oli perustamassa nuorisovaltuustoa päätyen senkin puheenjohtajaksi. Kaisa kertoo olleensa kiinnostunut Mahatma Gandhin ajatuksista jo 15-vuotiaasta, ja Intia veti puoleensa. Kaisa määritteli itsensä pasifistiksi ja väitteli teinipolitiikassakin passiivisen vastarinnan puolesta.

”Yhteiskunnalliset riennot” johtivat siihen, että koulumenestys alkoi hiipua, Kaisa sai ehdot saksasta ja jäi luokalle. Seuraavana vuonna tuli taas saksasta ehdot, ja Kaisa sai ne juuri ja juuri suoritettua. Kaisa kuvaa itse tehneensä porukalla ”kouluvalankumousta”. Äitipuoli ehdotti muuttoa Varsilaan²⁵. ”Ne huokasi helpotuksesta kun mä lähdin Varsilaan” kuvaa Kaisa saksanopettajan ja rehtorin reaktiota muuttoon. Varsilan aikaa kesti pari vuotta. Kaisa ei oikein muista, mitä silloin ajatteli. Poliitiikka ja nuorisovaltuusto jäivät. Kaisalla oli poikaystävä, joka soitti bändissä ja jonka kanssa Kaisa kävi kesällä interraililla. Yhtenä kesänä Kaisa oli töissä Wienissä sairaalan keittiössä.

Wieniin Kaisa lähti toista kertaa töihin heti ylioppilaaksi päästyään. Siellä hän päätti ryhtyä opiskelemaan kansainvälistä politiikkaa. Hän ei kuitenkaan ehtinyt lukea valtiotieteellisen pääsykokeisiin eikä päässyt sisään. Syksyksi hän sai töitä Helsingistä erään korkeakoulun kioskista. Kaisa kuvaa puolta vuottaan kioskissa etsintäajaksi, jolloin hän pohdiskeli, mikä hänestä tulee isona. Hän kyseenalaisti omat ajatuksensa kansainvälisen politiikan opiskelusta ja totesi, että viljeleminen on se, mikä häntä kiinnostaa. Hän oli lukenut *Hiljaisen kevään*²⁶, luki *Kasvun rajoja*²⁷, seurasi yhteiskunnallista keskustelua ympäristömyrkyistä, kehitysmaa-asioista ja nälänhädästä. Kaisan mielessä syntyi seuraavanlainen ajatusketju:

Että jotenkin halusi auttaa maailman köyhiä. Niillä on nälkä. Niitten pitäis osata viljellä. Mä nyt en paljon muuta osaa kuin viljellä. Niin miks mä menisin opiskelemaan kansainvälistä politiikkaa, miks mä en lähde opiskelemaan maataloutta, jotta mä voisin opettaa muillekin, miten viljellään.

²⁵ Varsila on keksitty nimi ja viittaa Harulasta n. 30 km päässä olevaan pikkukaupunkiin.

²⁶ Rachel Carsonin vuonna 1962 ilmestynyt, ympäristömyrkyjä käsittelevää teosta *Silent Spring* (teos on suomennettu nimillä *Hiljainen kevät* / *Äänetön kevät*) pidetään ympäristöliikkeen alkusysäyksenä.

²⁷ *The Limits to Growth* (suom. *Kasvun rajat*) on Rooman Klubin vuonna 1972 julkaisema raportti, jossa arvioidaan luonnonvarojen riittävyttä ja todetaan, että ihmiskunnan on syytä muuttaa suuntaa.

Tämä ajatusketju johti maamieskouluun, jonka Kaisa aloitti heti joulusta. Hän suunnitteli hoitavansa tulevaisuudessa kesälomilla Harulan kotitilaa, ja muina aikoina hän kiertelisi maailmalla ”pelastamassa maapallon nälänhädältä”.

Murrosiästä alkavaa kertomusta värittävät tyypilliset ikäkauteen kuuluvat elementit, jotka liittyvät identiteetin hakemiseen ja johtavat lopulta oman polun löytämiseen (ks. Erikson 1962: 249–250; McAdams 1993: 80–81). Yhteiskunnallinen herääminen, oman arvomaailman mukaan toimiminen ja jopa kapinallisuus ovat näkyvissä poikkeuksellisen voimakkaina. Ehdot, toiset ehdot, kouluvallankumous ja kouluhenkilökunnan huokaaminen helpotuksesta Kaisan lähdettyä kuvaavat murrosiän käännteiden intensiivisyyttä.

Äitipuolen astumista Kaisan ja perheen elämään Kaisa kuvaa myönteiseksi tapahtumaksi. Loving-ulottuvuus vahvistuu. Äitipuoli katsoo Kaisan perään, ja kerronnasta voi päätellä, että isälläkin menee paremmin. Äitipuolen mukana myös perheen taloudelliset resurssit lisääntyvät: Kaisa pystyy muuttamaan toiselle paikkakunnalle äitipuolen omistamaan asuntoon. Koulu alkaa sen myötä sujua paremmin. Oman identiteetin hakemisessa on tämän jälkeen ikään kuin katkos kahden viimeisen kouluvuoden aikana. Kaisa ei muista, mitä hän silloin ajatteli. Yhteiskunnalliset riennot jäävät, aikaa vietetään poikaystävän ja kaverien kanssa – ja Kaisa suoriutuu ylioppilaaksi.

Kertomuksen loppupuolella Kaisa pohtii omaa tulevaisuuttaan, ensin Wienissä kesätöissä, ja sen jälkeen kioskissa myyjänä. Kaisa löytää oman opiskelualansa ja polkunsuun pysähtymällä pitkäksi aikaa paikoilleen. Valintaa ohjaa sekä myötätunto maailman nälkäänäkeviä kohtaan että sen tiedostaminen, mikä itseä kiinnostaa ja mikä tuntuu omalta paikalta. Kertomuksesta ei käy ilmi, pohtiiko Kaisa omaa rooliaan muiden ihmisten kanssa. Pääroolissa on aika ja tila omille ajatuksille, ja lopulta kirkastunut ajatus omasta paikasta ja merkityksestä maailmassa.

6.3 Opiskeluaika

Vuoden mittainen maamieskoulu jäi puoleenväliin, kun Kaisa pääsi opiskelemaan maataloutta Helsingin yliopistoon, Viikkiin. Samalla vuosikurssilla oli ihmisiä, jotka olivat Kaisan tavoin kiinnostuneita myrkyttömistä, vaihtoehtoisista viljelytavoista. Oikeiden ihmisten löytyminen oli ratkaisevan tärkeää, samaten kaksi kirjastonhoitajaa, jotka antoivat kirjoja ja auttoivat luentojen järjestämisen ja salien varaamisen kanssa. ”Päästiin lennosta liikkeelle”, Kaisa kuvailee. Opiskeluaikaan kuului oman

poliittisen kodin, paikan ja identiteetin etsintää. Kaisa kävi Akateemisen sosialistiseuran opintopiirissä ja osallistui opintojen kautta löytyneen ystävän myötä Ananda Margan²⁸ toimintaan, mutta ei ”kiinnittynyt”, vaan koki ulkopuolisuutta.

Että kaikki tämmönen niinku liian filosofinen menee yli. Mun pitää olla niinku vähintäänkin yks käsi ja yks jalka aina mullassa, niin mä jotenkin koen olevani niinku ittessäni kiinni.

Rauhanmarssit ja Vietnam-mielenosoitukset olivat osa elämää. Vaihtoehtoinen viljely ja sen mukana tullut sosiaalinen verkosto oli kuitenkin oma henkinen koti. Kaisa oli mukana perustamassa useita yhdistyksiä, joiden toiminta sivusi ympäristönsuojelua ja luonnonmukaista viljelyä. Hän oli laatimassa vaihtoehtoisen viljelyn oppikirjaa ja teki luentomonisteita. Kaisa myös työskenteli yhdistyksessä, joka koulutti luontais-tuotekauppiaita ja joka toimi linkkinä viljelijöitten ja kauppiaiden välillä. Tämän kautta tuli tutuksi Toivo Rautavaara²⁹, jota Kaisa kuvaa esikuvaksi tai suojeluspyhi-mykseksi. Rautavaaran johtaman säätiön apurahan turvin Kaisa teki eräälle maatilalle suunnitelman luonnonmukaiseen viljelyyn siirtymiseksi.

Tärkeä opiskeluaikojen virstanpylväs oli matka Intiaan. Toisen opiskeluvuoden alussa Kaisaan iski kriisi. Opiskelut eivät tyydyttäneet. Agronomin tutkintoon kuului kaikenlaisia ”typeriä aineita”, kuten ATK:ta, kemiaa ja kirjanpitoa, joita piti vastentahtoisesti opiskella. Kaisa oli juuri muuttanut opiskelukavereidensa kanssa kommuuniin, ja periaatteessa kaikki oli hyvin, mutta hän vain makasi kommuunin lattialla patjalla kyllästyneenä opintoihin. Kommuunissa asuvat kaksi ystävää tulivat juttelemaan, ja jompikumpi kysyi: ”Jos ei nyt niinku opiskelut maita, niin sano mitä haluaisit tehdä!” Kaisa totesi haluavansa lähteä Intiaan. Alkoi Intian-matkan suunnittelu ja matkarahojen kerääminen. Toisen ystävän kanssa Kaisa lähtikin matkaan, ensin 30 asteen pakkasessa jääkylmällä laivalla Puolaan, sitten maateitse Turkin, Iranin ja Pakistanin kautta perille. Afganistanin kautta ei voitu levottomuuksien vuoksi kulkea. Intian merkitystä Kaisa kuvaa näin:

Varmaan joku sellainen tarve, mikä oli ollut, mitä mä en ollut tiennyt minussa olevan, että jotenkin mun sinne piti päästä. Mä muistan sen hetken siis, kun juna ylitti Pakistanin rajan Intian puolelle. Niinku semmoinen kotiintulofiiilis.

Intiassa vierähti parisen kuukautta, ja matkan jälkeen opinnot taas maistuivat.

²⁸ Uushindulainen liike, jossa opetetaan muun muassa perinteistä joogaa ja meditaatiota

²⁹ Toivo Rautavaara oli suomalainen hyötykasvitutkija, maa- ja metsätaloustieteen tohtori ja ”terveysguru”, jonka teos *Miten luonto parantaa* on luonnonlääkinnän klassikko.

Opiskeluaikaan kuului myös harjoittelu Saksassa, sukupolvenvaihdos lapsuuden kotitilalla, erilaista yhteisöllistä asumista Helsingissä. Oli Kojjärven leiri³⁰, johon Kaisa ehti osallistua hieman, ja Inkoon ympäristöleiri. Inkoon leiriä Kaisa kuvaa itselleen hyvin tärkeäksi erilaisine työpajoineen. ”Oli vesistöä ja ilmaa, ilmastoa ja taidetta ja kulttuuria.” Leirin yhteisöllisyys oli merkityksellistä, etenkin kun kotitilalla arki oli yksin puurtamista. Inkoon leirin maatalousryhmässä Kaisa tapasi myös ruotsalaisen miehen, jonka kanssa alkoi seurustella.

Kaisa valmistui agronomiksi³¹ vuonna 1979, mutta ei jättänyt opiskelua tähän. Hän meni opiskelemaan Kehitysmäästituuttiin, ”hurahti” kasvitieteeseen ja ryhtyi opiskelemaan sitäkin Helsingin Kaisaniemessä. Maanviljely Harulassa kuitenkin asetti omat reunaehdonsa opiskelulle, ja pro gradun Kaisa teki nopeasti kasvinjalostustieteeseen, vaikka se ei häntä yhtään kiinnostanut. Sen sai kuitenkin tehtyä lähellä kotitilaa. Ylemmästä korkeakoulututkinnosta jäi lopulta uupumaan yksi tentti, jota Kaisa ei pystynyt tilanhoidon kiireiltä suorittamaan.

Kaisan oli tarkoitus seurata alkuperäistä suunnitelmaansa, jossa hän viljelee kotitilaa kesäisin, ja muina aikoina on mukana kehitysyhteistyössä. Opiskeluaikojen lopussa poikaystävä oli jo töissä Afrikassa, ja Kaisa suunnitteli lähtöä sinne. Sitten hän rakastuikin ensimmäiseen naisystäväänsä, Tanjaan. Hän kuvaa tätä kulminaatiopisteeksi, jota ennen elämä olisi voinut mennä toisella lailla. Afrikkaan lähdön sijaan pitikin laittaa poikaystävälle viestiä, että ei olekaan tulossa. Kaisa kertoo, ettei hänellä ollut mitään käsitystä homoseksuaalisuudesta tai varsinkaan lesboudesta silloin. ”Ei se niinku ollu koskettanu mun elämää millään tavalla.” Identiteettikriisiä Kaisa ei kuitenkaan ehtinyt jäädä ihmettelemään, koska elämän vauhti oli kova. Oli tila hoidettavana, ja elämä meni sen ehdoilla.

Eriksonin elämänvaihteorian mukaan varhaisaikuisuuden kehitysvaiheeseen kuuluu läheisyyden saavuttaminen. Läheisyys toisiin on mahdollista, kun ihmiselle on muodostunut oma identiteetti. (Nurmi & muut 2014: 181; Erikson 1962: 250–253.) Kaisan opiskeluaikaa koskeva kertomus onkin täynnä saavutettua läheisyyttä. Kertomukseen sisältyy runsaasti Kaisalle merkityksellisiä ihmisiä, ystäviä ja opiskelukavereita. Asutaan yhdessä, ollaan aktiivisia, tehdään töitä, vaikutetaan. Ystävät myös auttavat Kaisaa, kun häneen iskee opiskelukriisi.

³⁰ Kojjärven leiriä (v. 1979) pidetään monen aikansa vaihtoehtonuoren avainkokemuksena, ja siitä on maalailtu kuvaa vihreän liikkeen myyttisenä syntymänä. Arvokasta lintujärveä suojelemaan lähteneet luonnonsuojelijat edustivat sellaista suoraa toimintaa, jota Suomessa ei ollut ennen nähty. Kojjärven tapahtumat ovat kuitenkin osa laajempaa tapahtumien sarjaa ja ympäristötietoisuuden nousua. (ks. Aalto 2018: 9–13, 105–117.)

³¹ Agronomin tutkinto oli alempi korkeakoulututkinto.

Poikaystävät jäävät sekä tässä että edellisessä kertomuksessa sivurooliin. Kaisa ei pohdi tunteitaan heihin. Inkoon ympäristöleiriin liittyvässä kerronnassa tärkeintä on yhteisöllisyys ja työpajat, ei se, että Kaisa tapasi siellä tulevan poikaystävän. Poikaystävä edustaa kertomuksessa mahdollisuutta, että elämä olisi voinut mennä toisella lailla, ja kehitysyhteistyöstä olisi voinut tulla Kaisalle pääasiallinen työ. Rakastumisen tunteista Kaisa kertoo vasta Tanjan yhteydessä. Vaikka kertomus on täynnä läheisyyttä ja merkityksellisiä ihmissuhteita, intiimi läheisyys rakkaudentunteineen tulee kerrontaan mukaan vasta lopuksi, Tanjan myötä.

Loving- ja doing-ulottuvuudet ovat kertomuksessa ilmiselvästi näkyvissä, mutta myös muut hyvinvoinnin ulottuvuudet ovat vahvoja. Kaisa on kertomuksessa nuori, terve ja aktiivinen. Hän pystyy opiskelemaan, tekemään töitä, hoitamaan maatilaa, vaikuttamaan yhteiskunnallisesti. Hänellä on valtavasti mahdollisuuksia ja resursseja. Hän pystyy lähtemään Intiaan, kun opiskelukriisi iskee. Näiden having-ulottuvuuteen kuuluvien asioiden lisäksi toteutuu varsin hyvin myös being-ulottuvuus. Kaisa kokee elämänsä merkitykselliseksi, ja hänellä on tunne siitä, että omalla toiminnalla voi vaikuttaa asioihin. Eri asioiden kokeileminen – kuten Ananda Marga joogaharjoituksineen ja Akateeminen sosialistiseura marxilais-leninistisine filosofioineen – kertoo halusta tarkastella maailmaa monenlaisista kulmista, olla läsnä, tiedostaa ja pohtia sen sijaan että vain kulkisi eteenpäin annettua polkua. Oman paikan löytäminen vaihtoehdoisen viljelyn opintopiiristä kertoo myös being-ulottuvuuden vahvistumisesta. Merkityksellisyyden tunne kasvaa, kun Kaisa saa toteuttaa itseään asiassa, joka on hänelle tärkeä. Myös Intian-matka liittyy syvästi being-ulottuvuuteen: Intiaan lähtiesään Kaisa löytää itsestään jotakin, josta ei ollut oikein edes tietoinen.

6.4 Ekoelämää

Opiskeluajan jälkeen alkoi vakituisen asumisen aika kotitilalla Harulassa. Kaisa ja Tanja muuttivat tilalle pysyvästi. Aluksi Kaisan isä ja äitipuolikin asuivat vielä kotitilalla. Isä ei kysellyt Kaisan naissuhteesta. Isälle riitti, että naiset hoitivat tilan. Tilan siirtäminen luonnonmukaiseen viljelyyn olikin työlästä. Ja vaati sen, että piti ottaa karjaa, jotta sai lantaa pelloille. Koska lähellä oleva meijeri oli alkanut tuottaa vuohenjuustoa, Kaisa ja Tanja innostuivat perustamaan vuohitilaa. Ikivanha navetta remontoitiin vuohille sopivaksi. Tilalla pidettiin myös lampaita ja kanoja. Hanhiakin oli välillä. Mehiläisiä oli myös; Kaisa kuvaa mehiläishoidon olevan hänellä verissä suvun kautta. Viljelyssä oli muun muassa kasviksia, apilaa, perunaa, leipäviljaa. Vilja jauhattiin ja litistettiin läheisessä myllyssä, pussitettiin kilon pusseihin ja toimitettiin omalla farmariautolla luontaistuotekaappoihin ja ruokaosuuskuntiin eri puolille

Suomea. Kaisa kiersi myös puhumassa luonnonmukaisesta viljelystä kansalaisopistoissa ja maatalousoppilaitoksissa. Kaisa kuvaa tuota aikaa:

Että mä sekä saarnasin, että sekä puhuin, että yritin toteuttaa käytännössä sitä luonnonmukaista viljelyä.

Aamu- ja iltalypsyt rytmittivät päivää, ja välissä piti ehtiä kuljettamaan tuotteita myyntiin. Työtä tehtiin välillä vuorotta, mutta apua saatiin ystäviltä ja kavereilta. Tilalla oleskeli myös paljon maatalousharjoittelijoita. Kutojia varten rakennetussa talossa asui ”jotain ihme tyyppisiä millon mistäkin”, erilaisia vaihtoehtoisia. Yksi ystävä, Ina, muuttikin tilalle pysyvästi.

Valtavaa työmäärää sai jaksamaan se, että koko ajan sai kokeilla uusia ideoita ja tehdä kaikenlaista ilman että kukaan rajoitti. ”Oli tosi hauskaa niinku leikkiä utopiaa maataloudesta” Kaisa kertoo. Tila tuotti sen verran, että utopiaa ja sen yritystoimintaa pystyi pyörittämään. Vuohien lisäksi vanhaan navettaan otettiin lehmä, jolloin maitoauto kävi joka toinen päivä hakemassa lehmänmaidot ja joka toinen päivä vuohenmaidot. Maitotili oli pysyvä ja vakaa tulo. Poliitikassakin Kaisa ehti olla mukana. Hän oli perustamassa Harulan vihreitä, oli mukana isojen kulttuuritapahtumien järjestämisessä ja ehtipä olla kerran eduskuntavaaliehdokkaanakin. Kuntapolitiikkaan hän ei kuitenkaan lähtenyt, se ei kiinnostanut yhtään.

Muutaman vuoden tilanpidon jälkeen Kaisalle ja Tanjalle tuli ero. Kaisa pohtii eron taustojen liittyvän siihen, että kaikki oli Kaisan omistamaa, ja Kaisa teki pitkälti kaikki päätökset. Epätasa-arvoinen asetelma rasitti parisuhdetta. Tanjan jälkeen Kaisa eli parisuhteessa Inan kanssa. Vaikka Kaisan kumppanit olivat naisia, hän ei koe, että hänelle olisi kehittynyt lesboidentiteettiä tuolloin. Hän ei ole ollut mukana seksuaalivähemmistöihin liittyvässä aktivismissa, vaikka aktivisti muuten olikin. Hän toki vastusti rikollis- ja sairausluokitusta, mutta

Niin se jotenkin jäi sitten sinne, kun oli sitä kaikkea muuta aktiiviteettia niin hirovasti, että en mä oo varmaan ikinä ollut ees Setan jäsen.

Setalaisuudesta ei löytynyt omaa viiteryhmää, eikä Harulassa sellaista mahdollisuutta oikein olisi ollutkaan.

Suomen maatalouden sopeuttaminen Euroopan unionin vaatimuksia vastavaksi aloitti uuden käänteen. Harulan tila ei ollut EU-kelpoinen. 18 hehtaarin peltoalan lisäksi olisi pitänyt ostaa lisää peltoa, eikä ostettavia peltoja ollut lähimaillakaan. Huonokuntoinen navetta olisi pitänyt remontoida ja koneet uusia. Kaikki tämä olisi merkinnyt suurta velkaa, eikä velkavankeudessa oleminen innostanut. Kaiken päälle tulivat lamaa edeltäneet vuodet, jolloin pankit tyrkyttivät rahaa. Yksi naapuri myi

tilansa lomaosakeyhtiölle, ja kotitilan peltojen viereen oli tulossa puttausgriini. Toinen naapuri kaivoi tiluksilleen lampia ja rakensi lomamökkejä. Tie kulki kotitilan pihan läpi, ja utopia oli mennyttä.

Lähistöllä pitivät puusepänverstasta Teija ja Kerttu, joilla oli haaveena vuohien pito. Teija päätyi harjoittelijaksi tilalle. Teija, Kerttu, Kaisa ja Ina päättivät alkaa yhdessä etsiä uutta maatilaa. Haaveena oli pieni tila keskellä luonnonsuojelualuetta. Kaisa oli ehtinyt jo katsastaakin yhden maatilaa Itä-Suomessa, kun Maaseudun Tulevaisuuden ilmoitus pienestä tilasta keskellä suota ”tuli niinku salama kirkkaalta taivaalta”. Kaisa soitti myyjälle vähän tuoltuneena siitä, että suon keskellä olevaa tilaa mainostetaan niin, että se ei muka olisi hallanarka. Myyjä kehotti tulemaan paikalle ja katsomaan kirkonkirjoista nälkävuosien maininta, että tämä oli ainoa tila, josta saatiin siemenruista.

Sit hän sanoi, että täs on kyllä semmonen yks huono puoli sitten, ainoo huono puoli tässä on, että kun tää on keskellä luonnonsuojelualuetta.

”Huono puoli” olikin se, mitä Kaisa ystävineen etsi. Kaisa, Ina, Teija ja Kerttu lähtivät tutustumaan tilaan keväthankien aikaan. Tupa oli jääkylmä, vuorattu lastulevyillä, lattialla muovimatot, lämmityslaitteena kamiina. Navetta oli osittain romahtanut, alkuperäinen sauna palanut, ja pihassa oleva muonamiehen mökki mädäntynyt. Pää-talo näytti kuitenkin siltä, että mitään ei ollut remonteilla varsinaisesti pilattu, ja puuvaja ja puimala olivat kunnossa. Nelikko tuumi yhteisymmärryksessä, että tässä on heidän uusi paikkansa. Kauppoja ei kuitenkaan tehty heti. Valtio oli tehnyt paikasta jo tarjouksen, ja piti selvittää lääninhallitukselta, kuinka kiinnostunut valtio on. Lääninhallitus totesi, että jos Naturaan kuuluva suo rauhoitetaan, eikä tilalla aloiteta ”kai-vostoimintaa tai jotain muuta teollisuushanketta”, heillä ei ole mitään kiinnostusta mättiin rakennuksiin ja istutusmetsiin. Kaupat tehtiin, ja neljä naista muuttivat Lintulehtoon.

Olosuhteet Lintulehdossa olivat askeettiset. ”Ja täällä ei ollut sähköä, tänne ei ollu tietä, täällä ei ollu niinku mitään”, Kaisa kuvailee. Harulasta oli otettu mukaan kotitarvevuohet, kanat, kissat ja koirat. Hankittiin hevonen. Teija ja Kerttu eivät pystyneet tekemään puusepäntöitään, koska sähköä ei saatu tuotettua riittävästi koneita varten, vaikka kaikenlaista kokeiltiin. He muuttivatkin lopulta pois. Kaisa ja Ina jäivät tilalle kaksin ja aloittivat molemmat pian palkkatyöt läheisessä koulutuskeskuksessa. Rahaa piti jostakin saada, koska metsää ei haluttu hakata, ja peltoa oli vain vähän. Viljely käynnistettiin kuitenkin. Viljeltiin heinää, oli kasvimaan omaan käyttöön, valkosipulia viljeltiin myyntiin. Kauraa viljeltiin alussa, sitten ruista. Ruista viljeltiin ja käsiteltiin perinteisin menetelmin, ja käsikiviäkin kokeiltiin. Ajatuksena oli omavaraisuus.

Lintulehto oli luokiteltu rakennushistoriallisesti maakunnallisesti arvokkaaksi kohteeksi ja myös maisemallisesti arvokkaaksi vanhan maalaistalon pihapiiriksi. Perinnemaisemien hoitoon haettiin ja saatiin ympäristöministeriöstä tukea. Peltoja rai-vattiin, laidunniittyjä kunnostettiin. Rakennusten kunnostamiseen saatiin tukea Mu-seovirastosta.

Tässä kertomuksessa Kaisa ottaa vastuun Harulan kotitilan luonnonmukaisesta, vil-jelystä, tilan tuotteiden myynnistä – ja kulkee tämän kaiken ohella ”saarnaamassa” luonnonmukaisesta viljelystä. Kertomuksessa Kaisan kehitystehtävät – viimeistä, elä-män loppupuolen tehtävää lukuunottamatta – on käyty läpi ja saavutettu: näkyvissä on vahva generatiivisuuden läsnäolo (ks. Erikson 1962: 253; McAdams 1993: 227–240; Nurmi & muut 2014: 181). Tilan työt, tuotteiden myynti ja puhuminen vaativat paljon, ja kun kysyn Kaisalta haastattelussa, kuinka hänellä on riittänyt aika kaikkeen, hän vastaa: ”En mä käsitä.”

Kaisalla on kuitenkin voimia ja kumppani mukana arjen töissä, aluksi Tanja, sit-ten Ina. Hänellä on ystäviä ja kavereita auttamassa, harjoittelijoita, vaihtoehtoihmi-siä, ”ihme tyyppisiä millon mistäkin”. Sosiaaliset suhteet mahdollistavat tuotteliaan elämän Harulassa. Suhteet ovat rönsyjä opiskeluajoilta: Viikistä, Kojjärveltä, kasvis-ravintolaporukoista. Innostuneisuus ja usko omaan asiaan ovat kertomuksessa käsin- kosketeltavasti läsnä.

Euroopan unioni ja lamaa edeltävää nousukautta elävä naapurusto kuitenkin lo-pulta uhkaa utopiaa, jota Kaisa kumppaneineen ja kavereineen elää todeksi. Sen sijaan, että Kaisa sopeutuisi elämään puttausgriniin ja mökkikylän keskellä, alistuisi EU:n vaatimuksiin ja isoihin velkoihin, hän alkaa ystäviensä kanssa toimia ja etsiä uutta asuinpaikkaa. Being-ulottuvuus, kokemus oman elämän mielekkyydestä ja merkityk-sellisyydestä, uhkaa kaventua, mikäli pysyttäisiin Harulassa. Lintulehdon löytymi-sestä muodostuu pienempi kertomus isomman sisälle. Tästä kertomuksesta välitty-y tunnelma jopa ihmeestä, kun haaveiden mukainen paikka löytyy ”kuin salama kirk-kaalta taivaalta”.

Lintulehdossa on kuitenkin hyvin askeettista. Elinolosuhteet – ei sähköjä, ei tietä, rakennuksetkin kyseenalaisessa kunnossa – ovat karut, ja voisi ajatella having-ulottu-vuuden kaventuneen, mutta näin ei ole. Olosuhteet on itse valittu, niihin ei ole ajau-duttu. Tilaa luonnonsuojelualueen keskellä voi myös pitää sellaisena resurssina, joka pysyy. Sitä ei uhkaa Euroopan unioni eivätkä nousukauden huumassa elävät naapurit. Rakennusten ja maisemien tunnustettu perinnearvo alleviivaa tätä. Alkeellisten olo-suhteiden keskellä kokemus hyvinvoinnista lisääntyy.

Vaikka haaveena on omavaraisuus, peltojen vähyden vuoksi Kaisa ja Ina menevät palkkatöihin. Suhde palkkatyöhön näyttäytyy käytännönläheisenä. Rahaa on saatava, joten on tehtävä työtä. Työ ei kuitenkaan kertomuksessa harmita. Kouluttajan työssä Kaisa voi kuitenkin edistää asioita, jotka ovat hänelle tärkeitä.

7 PIRJO JA KAISA

7.1 Alkuaika, työntäyteiset vuodet

Lintulehtoon tuli maatalousharjoittelijaksi ihminen, jonka myötä Kaisalle syntyi yhteys lesboyhteisöön, ja tätä kautta hän tutustui myös Pirjoon. Kaisa ja Pirjo tapasivat ensimmäistä kertaa, kun Kaisa oli ottamassa harjoittelijaa matkan varrelta kyytiin. Kaisa kuvaa lyhyttä ensitapaamista:

Niin siellä tää jengi krapulaisena makaili (naurua) pitkin lattioita. Ja silloin siis Pirjo seurusteli K:n kanssa. Ja sitä kautta sitten niin se porukka tuli sitten tänne talkoisiin.

Ensimmäisen kerran Pirjo tuli talkoisiin silloisen tyttöystävänsä kanssa. Toisiin talkoisiin Pirjo tuli yksin. Hän oli eronnut tyttöystävästä talkoiden välissä. Kaisan parisuhde-elämä ei ollut vakaata. Tähän elämänvaiheeseen liittyy ”monenlaista draamaa”.

Pirjo ja Kaisa alkoivat seurustella ja tapailivat noin vuoden ajan. Pirjo opiskeli, valmistui psykiatriseksi sairaanhoitajaksi, ja hänelle tarjottiin paikkaa psykiatrian kriisiosastolta. Hän pohti kovasti, ottaako paikan vastaan. Sairaanhoitajien työtilanne oli heikko, ja Pirjo päätti vastaanottaa työn. Hän ehti olla yhden päivän töissä, kun kävi ilmi, että tehtävää oli tarjottu toisellekin. Sen jälkeen oli helppo tehdä uusi ratkaisu, luopua työstä ja muuttaa Lintulehtoon. Pirjo sai reilun ihmisen maineen luopumalla työpaikastaan toisen hyväksi.

Lintulehdossa oli alkeelliset olot ja paljon työtä. Rakennettiin saunaa, tehtiin pärekattoa, hoidettiin perinnemaisemia. Tilalla oli eläimiä, joista täytyi huolehtia. Vuohet vaativat lypsämistä. Kaupunkilaistytön elämä muuttui. Pirjo kertoo kuitenkin olleensa niin rakastunut, että olisi lähtenyt ”varmaan minne vaan”.

Aika pian Pirjo pääsi tekemään myös palkkatyötä psykiatrisena sairaanhoitajana. Hän sai töitä kurssityöntekijänä.

Ja sit se sopi hirmu hyvin semmonen ammatti, että mä olin aina viikon pois jossain kurssilla, ja sitten olin täällä.

Kaisakin oli palkkatöissä ja työskenteli kouluttajana reilun 50 kilometrin päässä. Kun Suomessa käynnisteltiin hanketoimintaa, Kaisa vaihtoi kouluttajan työt hankkeiden vetämiseen. Tästä alkoi ”hankeputki”.

Pirjo ihmettelee, kuinka Kaisa on jaksanut työmääräänsä. Pirjon kurssien aikana Kaisa hoiti palkkatyön ohella eläimet yksinään. Välillä Kaisa ehti opiskella maisterintutkinnonkin, ja sai tällä kertaa tehdä pro gradu -tutkielman aiheesta, josta oli kiinnostunut ja joka liittyi luonnonmukaiseen viljelyyn. Pirjo opiskeli omaan alaansa liittyviä asioita, kuten psykodraamaa ja työnohjausta. Työnohjausopintoihin liittyi matkustamista Helsinkiin, ja psykodraamakurssilla Pirjo kävi Amerikassa saakka.

Suhteen alkuaikoja leimasi epävarmuus siitä, onko Pirjolla ja Kaisalla yhteistä tulevaisuutta, ja mitä heidän suhteensa edes ylipäänsä on. Kaisa kävi läpi myös jonkinlaista identiteettikriisiä. Hän kuvailee suhteen alkuaikoja:

...kyllähän mä olin aika romuna kanssa silloin, että...että just totesimme molemmat, että varmaan ilman hänen...hänen koulutustaustaansa, niin siinä ei kyllä kukaan muu ois välttämättä jaksanut sitä alkuaikaa.

Pirjon avulla Kaisa sai välineitä työstää asioitaan ja innostui käymään joitakin kertoja myös psykodraamassa.

Pirjo matkusti usein kahdelle kurssille kuukauden aikana. Pahimmillaan kurseja oli viisi peräperää. Kurseja oli ympäri Suomea ja ulkomaillakin. Työmäärää Pirjo kuvailee järjettömäksi. Tämän lisäksi tulivat arjen työt. Lintulehdon pyykinpesuolosuhteet olivat heikot, ja Pirjo kuljetti pariskunnan pyykkejä kurssipaikoille ja hoiti työn lisäksi pyykinpesua. Rahaa tarvittiin tilan remontteihin. "Että kyllä se oli niinku vähän pakko molempien painaa" Kaisa kuvaa. Kaisa kertoo, että häntä suretti hevonen, joka joutui olemaan niin paljon yksin, vaikka sillä oli kanat ja vuohet seurana. Hevoselle etsittiinkin hoitopaikka, jossa sillä oli seuraa toisista hevosista. Jonkin ajan päästä hevonen kuoli kuljetusautoon matkalla hoitopaikasta kotiin. Kanoista ja vuohestakin pikkuhiljaa luovuttiin. Koirat ja kissat jäivät. Kesäkaudet Lintulehdon laitumilla toki oli eläimiä ylläpitämässä perinnebiotooppeja: lampaita, nautoja, hevosiaakin.

Sopimus perinnebiotooppien hoidosta tehtiin pian Pirjon muuton jälkeen, kun Suomi liittyi Euroopan unioniin. Tämän yhteydessä aloitettiin monivuotinen kaskeaminen, johon saatiin hankerahoitusta. Kaskea varten kaadettiin lepikkoa ja raahattiin kyliltäkin risuja. "Sekin oli aika savotta" Kaisa kuvailee. Tilalla pidettiin kaskiseminaari, johon tuli Museovirastosta puhuja paikalle. Maa- ja kotitalousnaisten perinnepäivääkin tilalla vietettiin.

EU-aika toi mukanaan määräyksen, että tukia saadakseen tilalla on oltava vähintään hehtaari viljelyssä. Lintulehdossa alkoi luumuviljely. 400 luumupuuta piti olla hehtaarin alalla, ja luumutarha työllisti valtavasti. Piiskataimia kasvatettiin isossa kasvihuoneessa. Myyrät söivät istutettujen puitten juuria ja lisääntyivät. Joka syksy kaikki puut piti suojata runkosuojilla ja verkoilla, ja keväällä suojat otettiin pois. Josain vaiheessa EU-säädökset vaativat enää puolen hehtaarin viljelyalan, ja lopulta ei

ollut pakko olla yhtään maata viljelyssä. "Niin meiltä sitten loppui se luumuhomma, että saatiin kaikki niinku perinnebiotoopiksi," Kaisa kertoo.

Pariskunnalla oli erilaiset roolit: Kaisa kantoi vastuun tilasta, Pirjo oli "pikku apulainen", kuten hän itse rooliaan luonnehtii. Pirjo kuvaa, kuinka Lintulehto oli hänelle asuinpaikka ja ihana paikka palautua psyykkisesti rankasta palkkatyöstä, mutta hän ei ollut kiinnittynyt tilaan. Identiteetti rakentui psykiatrisen sairaanhoitajan työn ympärille. Palkkatyö oli antoisaa ja merkityksellistä, vaikkakin hyvin kuluttavaa. Oli Pirjolla toki Lintulehdossakin oma alueensa: hän teki ja hoiti kukkapenkkejä. Kasvimaata oli pariskunnan yhteisesti hoitama, mutta "oikeat maataloustyöt" teki Kaisa.

Vuodet olivat täynnä työtä ja toimintaa, ja yhtenä kesänä ei ehditty laittaa edes kasvimaata. Arki oli työllistävää kantovesineen ja pyykinpesuineen. Ikääntyminenkin alkoi vähitellen olla tosiasia. Kun näkö alkoi huonontua, kaasuväli ja itse asennettujen aurinkopaneelien valo ei riittänyt, että olisi nähnyt kunnolla lukea. Talvella aurinkopaneelit eivät myöskään tuottaneet riittävästi sähköä. Kaisa ja Pirjo raahasivat painavia akkuja latautumaan muualle, ja akkuhapot syövyttivät vaatteisiin reikiä. "Eikä ne akut nyt mitään ekologiariemujuhlaa muutenkaan siis ollu", Kaisa toteaa. Talossa oli talvisin jäätävän kylmä. Pariskunta nukkui uunin kupeessa huopatomssut jalassa ja karvahatut päässä raskaitten villapeittojen alla.

Tämä kertomus alkaa Kaisan ja Pirjon tapaamisesta, jatkuu työn ja toiminnan täyteisinä vuosina ja päättyy sen toteamiseen, että elämä ei voi jatkua samanlaisena loputtomiin. Pirjo ja Kaisa ovat eläneet vaihetta, jossa generatiivisuus on päällimmäisenä, mutta oma rajallisuus on tulossa vastaan. Kertomuksen lopussa on jo aavistuksia siirtymisestä viimeistä elämänvaihetta kohti. (Ks. Erikson 1962: 253-256; Nurmi & muut 2014: 181, 271; McAdams 1993: 277-279.)

Kaisan elämä Lintulehdossa on luonteva jatkumo aiemmille elämänvaiheille. Elämä maatilalla on läpileikkaavana teemana koko Kaisan elämäntarinassa, alkaen suvun historiasta ja lapsuudesta, jatkuen ammatinvalintaan ja opiskeluihin, luonnonmukaiseen viljelyyn ja maatalousyhtymän perustamiseen. Kaisalla on ollut pitkään syvä kokemus omalla paikalla ja polulla olemisesta. Kaisa on lujasti kiinnittynyt Lintulehtoon, kun Pirjo tulee mukaan kertomukseen. Pirjon rooli Kaisan "pikku apulaisena" kuvastaa asetelmaa hyvin. Lintulehto on Kaisan paikka.

Pirjolla on kuitenkin vahva tunne omasta toimijuudesta. Hän on kiinnittynyt psykiatrisen sairaanhoitajan työhön ja kokee siinä merkityksellisyyttä. Lintulehto tarjoaa paikan palautua henkisesti erittäin kuormittavasta työstä, jossa täytyy olla jatkuvasti "toisia ihmisiä varten ja sataprosenttisesti läsnä". Pirjo on myös hyvin eläinrakas

ja pitää fyysisestä rasituksesta, jota tilan työt tarjoavat. Hän kokee ylpeyttä poikkeuksellisesta asuinpaikastaan:

Kyllähän mä olin ihan hirmu ylpeä siitä, et mä asun niinku tällasessa paikassa. Ja kaikki oli aina kiinnostuneita meidän hevosesta ja meidän vuohista.

Parisuhde Kaisan kanssa on kuitenkin se, joka pitää Pirjon Lintulehdossa. Pariskunnan tavasta olla yhdessä ja puhua toisilleen välittyä kuva molemminpuolisesta kunnioituksesta, huomioon ottamisesta ja hyvästä tahdosta. Molemmat kuvaavat suhteen ytimeksi toisen arvostusta ja toisen valintojen kunnioittamista. Kaisa kuvaa sitä näin:

Vaikka ei välttämättä niinku pysty ite ajatteleen, et miks toi juttu tolle ihmiselle on noin tärkeä, niin...niin koskaan ei oo niinku sanottu, et voisitko nyt enemmän sitä tai tätä tai tota, vaan molemmat on saanu päättää ite sit kuitenkin, että mihin... ..mihin halua käyttää aikansa ja energiansa.

Elämää pyritään järjestelemään niin, että molemmat voivat olla tyytyväisiä. Kertomuksesta välittyä tunne parisuhteen valtavasta merkityksestä molempien hyvinvoinnille.

Merkityksellisyyden kokemuksessa on läsnä vahva yhteys tieteenkin luontoon, mutta myös Lintulehtoon, sen historiaan ja alueen perinteisiin. Rakennustöitä ja lammaita tehdään perinteisin menetelmin. On kaskeamista. Viljeltävä luomulajikekin on paikallinen. Tukea tähän saadaan niin Museovirastosta kuin EU:sta. Oma työ ja tekeminen saavat tätä kautta tunnustusta.

Kertomuksen lopussa elää kuitenkin epävarmuus tulevaisuudesta. Ikääntymisen teema tulee mukaan.

7.2 Käänteentekevät vuodet

Kun kasvimaatakaan ei ehditty yhtenä vuotena laittaa elämän kiireiden vuoksi, se pysäytti. Kaisa kertoo pariskunnan mietteistä:

...et eihän täs oo nyt mitään järkeä, että meidän pitää tehdä hulluna töitä, jotta me voidaan elää niinku vaihtoehtoista elämää täällä.

Jotain piti alkaa tehdä toisin. Kaisa ja Pirjo suunnittelivat jopa kaupunkiin muuttoa ja Lintulehdon pitämistä kesämökinä. Kun Kaisa täytti 50 vuotta, he lähtivät Intiaan. Intiassa syntyi päätös, jota Kaisa kuvaa näin:

Ja me mietittiin, että mitä me tehdään elämällemme. Ja silloin me niinku päätettiin, että nyt on pakko vetää niinku sähköt ja päättää, että me asutaan täällä. Ja myöskin, että me asutaan täällä, eikä vaan juosta ympäri.

Pirjo rakasti marjastusta ja sienestystä, molemmat halusivat viljellä enemmän ja olla omavaraisempia. Palkkatyö vei liikaa aikaa, ja sitä oli nyt tarkoitus vähentää. Se ei kuitenkaan ollut heti mahdollista, sillä sähköjen vetäminen ja muut remontit maksoivat paljon. Ansiotöitä oli pakko jatkaa tiiviiseen tahtiin ainakin aluksi.

Pirjo uupui työssään psykiatrisena sairaanhoitajana. Hän löysi hyvän psykiatrin, jonka luona kävi terapiassa parisen vuotta. Lopulta psykiatri totesi, että Pirjo varmasti osaa työnsä, mutta sitä ei enää tarvitse jaksaa. Psykiatri vertasi mielen kulumista psykiatrisessa työssä siihen, kuinka metsurin käsi kuuluu metsurintöissä. Hän kirjoitti oikeanlaisen lausunnon, ja Pirjo pääsi työkyvyttömyyseläkkeelle 50-vuotiaana. Psykiatria Pirjo kuvaa aarteeksi ja eläkkeelle pääsemistä oman elämänlaatunsa isoimmaksi tekijäksi. Hän kertoo alkaneensa kiinnittyä Lintulehtoon vasta eläkkeelle jäätyään.

Mä muistan, et mä vaan istuin tossa keinussa ja täytyy sanoa, et mä kuule ekaa kertaa tunnistin peipon. (naurua) Mä olin asunu täällä ja mä en ollu kattonu mitään lintuja, en mitään.

Pirjo kuvailee tilaa rakastumiseksi. Hän oli rakastunut Kaisaan, mutta silloin hän rakastui Lintulehtoonkin.

Muutaman vuoden päästä Kaisa sairastui syöpään. Monet Kaisan aiemmin tekemät työt siirtyivät nyt Pirjolle. Pirjo alkoi raivata metsälaitumia ja vastata siitä, että tilan työt tulevat tehdyiksi. Kaisan syöpähoitojen aikana tuli määräys poistaa niityiltä ja kedoilta isoja puita, ja Pirjo raivasi. Hän kertoo, ettei ole eläessään ollut niin väsynyt, vaikka on urheillut paljon. Hän ei jaksanut edes kantaa sahaa takaisin kotiin. ”Se oli kyl semmonen niinku tavallaan itsensä ylitys”, Pirjo kuvailee. Onneksi Pirjon veli oli silloin apuna.

Juuri ennen Kaisan syöpädiagnoosia taloon oli rakennettu kylpyhuone. Pirjo kuvaa Kaisan tehneen päätöksen kylpyhuoneesta nopeasti:

...mä muistan, että mä tuijotan tosta, että tuleeks meille oikeesti kylpyhuone. (naurua) Siellä oli jo kaivinkone.

Ilman kylpyhuonetta elämä olisi ollut todella hankalaa syöpähoitojen aikana, kun pesuvesiä olisi pitänyt lämmittää saunalla.

Käänteentekeviä vuosia koskeva kertomus alkaa sen tajuamisesta, että elämäntavassa ei ole järkeä. Intiassa Kaisa ja Pirjo pysähtyvät riittävän etäälle Lintulehdosta nähdäkseen sen arvon. He tajuavat myös, kuinka haluavat elää loppuelämänsä. He ovat sitoutuneet toisiinsa, mutta sitoutuvat nyt myös syvemmin Lintulehtoon ja elämiseen tilalla.

Kertomuksessa läpikäydään suuria kriisejä: uupumusta ja vakavaa sairastumista. Pariskunnan resilienssi on koetuksella. Pirjon uupumus kääntyy kuitenkin voitoksi, kun hän pääsee eläkkeelle. Hän alkaa kiinnittyä ympäristöön, jossa elää. Hän alkaa nähdä sen linnut ja luonnon, rakastua. Vaikka työkyvyttömyyseläkkeellä oleminen on tilastollisesti yhteydessä keskimääräistä heikommaksi koettuun elämänlaatuun (ks. esim. Vaarama & muut 2010), on ihmisen elämä aina yksilöllinen kokonaisuus. Vaikka Pirjon työkyvyttömyyseläkkeen perustana on vakava uupuminen psykiatrisessa työssä, ja vaikka työstä luopuminen on iso asia Pirjolle, elämässä on ulottuvuuksia, joiden avulla hän toipuu – vaikkakaan ei enää samalla lailla psyykkisesti jaksavaksi kuin ennen uupumista. ”Mutta kyllä se oli sit ihanaa”, Pirjo kuvaa eläkkeelle jäämistä. Lintulehdon fyysisesti raskaita töitä Pirjo pystyy tekemään hyvin. Toipumisen jälkeen hän työskentelee lyhyitä jaksoja psykiatrisena sairaanhoitajanaikin, tekee jonkun kurssin silloin tällöin. Kun työtä ei ole enää paljoa, entinen innostuneisuus palaa.

Mä menin sinne ja mä olin selvästi, mä olin kaikista innostunein työstä. Mä olin niinku kaikista jaksavin. Koska muut oli niinku...koska se työ oli rankkaa.

Kaisan sairastumisesta Pirjo ja Kaisa kertovat optimistiseen sävyyn. Oli onni onnettomuudessa, että kylpyhuone oli valmis juuri ennen diagnoosia. Pirjon asemaan ja rooliinkin sairastuminen vaikutti myönteisesti. Pirjosta tuli se, joka oikeasti tekee ja ottaa vastuuta. Pikku apulaisen rooli oli mennyttä.

Kaisa pohtii optimistisesti myös sairauteen sopeutumista:

Mutta mä olen sellainen, että mä kyllä varmaan sopeudun myöskin tähän sairauteen paljon paremmin, että jotenkin mulle se myöskin tää maatalouden rytmi on ollut aika luonteva rytmi, se että talvella voi vaan maata pangolla ja sitten keväällä alkaa kiireet ja sitten kesä paahdetaan hullun lailla nukkumatta. Ja sitten kun on sato laarissa, niin sitten aletaan vähän huojentaa ja sitten sellainen vuoden rytmi on mulla sellainen.

Pysähtyminen, paikoillaan oleminen ja toimeettomuuden tila ovat läsnä Pirjon työkyvyttömyyseläkkeelle jäämisessä ja Kaisan sairastumisessa. Pirjon elämänlaatu kohoaa pysähtymisen myötä, ja hän alkaa elää tietoisemmin omassa kotiympäristössään.

Kaisa ammentaa voimaa sopeutua sairauteen perinteiseen maatalouden rytmiin kuuluvista toimettomuuden ja levon kausista. Pysähtymisen ja toimettomuuden arvon näkeminen haastaa yhteiskunnassa vallitsevan ajattelutavan, jossa ihmisiä arvotetaan tuottavuuden ja toiminnan perusteella. Levosta käsin voi taas aidosti innostua ja jak-
saa.

7.3 Kiinnittymisen aika

Käänteentekeviä vuosia seuranneen ajanjakson olen nimennyt kiinnittymisen ajaksi. Se kuvaa aikaa, jolloin sekä Kaisa että Pirjo elävät elämäänsä vahvasti asettuneina Lintulehtoon. Molemmat ovat eläkkeellä. Perinnebiotooppien ylläpito on tärkeä työ, joka tuo myös tukituloja. Pirjo ja Kaisa ovat ostaneet pienen kesämökin Lintulehdon läheltä – luopuen sen myötä eläkepäiviksi ostetusta kaupunkiasunnosta. Mökin läheltä saatiin pelastettua metsääkin. Kiinnittyminen elämään Lintulehdossa on tätäkin kautta syventynyt.

Molemmilla on ollut silti muutakin työtä ja toimintaa kuin Lintulehto ja sen kasvimaat, eläimet ja perinnebiotoopit. Kun turvapaikanhakijoita saapui Suomeen sankoin joukoin, Pirjo työskenteli jonkin aikaa osa-aikaisesti vastaanottoyksikössä ja oli mukana vastaanottoyksikköä hoitavan yhdistyksen hallituksessa. Työkyvyttömyyseläkkeen muuttuessa vanhuuseläkkeeksi palkkatöitä olisi voinut tehdä vaikka kuinka paljon, mutta Pirjo koki, että ei halua. Työtä ja toimintaa on jo ihan tarpeeksi muutenkin.

Monenlainen luonnon suojelemiseen ja paikallisuuteen liittyvä yhdistystoiminta on vienyt sekä Kaisan että Pirjon aikaa – erityisesti Kaisan. Pirjo kuvailee, millaiseen rooliin Kaisa päätyy helposti:

Ja sitten kun sä oot se joka, kun sä oot puheenjohtaja, sä teet sihteerin työt, sä teet ne työt, sä meet keittämään niitä kahveja sinne, niinku sä meet, sä oot äärettömän tunnollinen.

Myös paikallisessa taidekeskuksessa he ovat olleet merkittävä talkooapu vuosien varrella. Paikallislehden piirroksessa tehokaksikko rientää apuun aina, kun jotakin täytyy paikkakunnalla tehdä.

Pariskunta osallistuu muutenkin paikkakunnan kulttuuritapahtumiin ja on mukana järjestelyissä. Kaisa käy myös kansalaisopiston kirjoittajapiirissä. Hän on vierailut lukupiirissä ja kuorossakin, mutta ei ole oikein löytänyt omaa paikkaansa näistä. Kotipaikkakunnalla kuitenkin väki vähenee ja vanhenee, kaikenlainen

kulttuuritoiminta hiipuu ja loppuu. Toisaalta nuorten paluumuuttoa on jonkin verran, ja sitä kautta kuntaan on tullut jonkin verran uusia aktiivisia ihmisiä.

Kaisa on käyttänyt runsaasti aikaa politiikkaan. Pirjo ja Kaisa olivat lähteneet mukaan maakunnallisiin vihreisiin naisiin jo aiemmin. Aluksi se merkitsi lähinnä samanhenkisiin naisiin tutustumista, mutta Kaisa lähti vihreitten politiikkaan mukaan tiiviimminkin. Hän oli perustamassa puolueen alaisuuteen uutta yhdistystä, otti luottamustehtäviä, matkusti paljon Helsingissä ja eri puolilla Suomea. Kaisa kertoo pitäneensä politiikan sisältöjen tekemisestä. Hän on ollut mukana ”asiantuntijalähtöisesti”, eikä ole koskaan ollut ”sellainen yleispoliitikko, jolla on mielipide kaikkiin asioihin”. Vaikka Kaisaa ei nuorena kuntapolitiikka kiinnostanut, hän on ollut tässä elämänvaiheessa mukana myös siinä.

Pariskunta kokee eläneensä rikasta sosiaalista elämää. Lähellä asuvien ystävien kanssa kokoonnuttiin säännöllisesti aina jonkun kotona, syötiin ja keskusteltiin yhdessä luetuista kirjoista sekä kirjailijaystävien omista teksteistä, ihmeteltiin maailmaa ja katsottiin joskus elokuvaakin. Tämä loppui muutama vuosi sitten rakkaan ystävän sairastumiseen ja kuolemaan. Pirjo muistelee, kuinka ihania tapaamiset olivat. Kuollutta ystävää on molemmilla kova ikävä. He kuvaavat ystävää ainutlaatuisiksi ihmisiksi: luovaksi, viisaaksi, älykkääksi. Ystävällä oli moniulotteinen persoona; hän oli välillä kuin oikutteleva pikkutyttö, mutta toisaalta ”kaikki klassikot moneen kertaan lukenut”.

Vieraat eivät yleensä tule Lintulehtoon vain käymään, vaan olemaan pitemmän aikaa. Vaikka sosiaalinen elämä tuntui Pirjosta välillä raskaalta, kun hän oli palkkatöissä, nykytilannetta hän kuvaa:

Täähän on ihan ihanteellista sosiaalista elämää, kun ei ite tartte lähtee kotoa mihinkään vaan ihmiset tulee tänne.

Talvella vieraita käy vähän, mutta kesällä on vilkasta. Jokavuotisissa talkoissa kävijöistä on muodostunut tärkeä turvaverkko ja apu tilan töissä.

Perinnebiotooppien hoitaminen jatkuu, lampaat ja joskus naudatkin laiduntavat kesäisin metsälaitumilla. Kaisa ja Pirjo joutuvat kuitenkin miettimään, mitä tapahtuu, kun nykyinen sopimuskausi on ohi. Kaisan syöpä on uusiutunut, ja hoidot vievät voimia. Jaksavatko he tulevaisuudessa? Mitä tapahtuu Lintulehdolle, kun he eivät enää jaksaa?

Tässä kertomuksessa sekä Pirjolla että Kaisalla on vahva yhteys luontoon ja paikalliseen ympäristöön soineen, metsineen, perinteineen. Perinnebiotooppien ylläpito on

työtä, jonka molemmat kokevat merkitykselliseksi. Pirjon ensimmäinen ammatti oli savenvalaja, ja hän peilaa perinnebiotooppien eteen tehtävää työtä tähän:

...että sekin homma tuntui jotenkin niin turhalta, että mitä maailma tarttee mun pikku savipötteröitä. Ettei siinä niinku työssä silleen ollut semmosta mieltä. Niinku mikä mieli on nyt, kun näitä perinnebiotooppeja hoitaa. Et tän niinku näkee merkitykselliseksi.

Pirjo ei kuitenkaan koe tarvetta opiskella enempää asioita kirjoista, hän saa riittävän tiedon Kaisalta. Merkitykselliseksi Pirjo koki myös psykiatrisen sairaanhoitajan työn. Ennen hän hoiti ihmisiä, nyt luontoa. Huolenpito muodostaa Pirjon identiteetissä tärkeän osan.

Sosiaaliset verkostot ja yhteys muihin ihmisiin ovat myös tärkeässä asemassa. Elämässä oli rakas, jo edesmennyt ystävä ja muita läheisiä. Turvaverkoksi ovat muodostuneet talkoissa käyvät naiset, joiden kanssa jaetaan ”tiettyyn seksuaaliseen suuntautumiseen perustuva yhteisöllisyys” (Juvonen 2017: 344). Oma viiteryhmä on löytynyt, ja sen kanssa seurusteleminen täyttää sosiaaliset tarpeet. Pirjolla ja Kaisalla ei ole kaipausta kiinnittyä tiiviimmin paikalliseen sosiaaliseen verkostoon. Kaisa kuvaa:

Että kun tääl on vaan niit heteropareja ja ei se niinku jotenki, kun meil on niin hyöä sosiaalinen verkosto muuten, niin ei oo semmosta tarvetta sitten just näille heterohenkilöiden kanssa tämmösille kahvittelujutuille.

Mahdollisuus kahvittelun aloittamiseen paikallisten kanssa on kuitenkin olemassa. Kutsuja on tullut, ja kahvilla on käytykin. Kaisa ja Pirjo toteavat kahvittelun lopahtavan, kun he eivät itse esitä vastakutsua. Heille riittää se, mikä heillä jo on.

Parisuhde on edelleen tärkeä tekijä molempien hyvinvoinnissa. Lämpö ja keskinäinen huumori on haastatteluissakin aistittavissa. Hilpeyttä herättää Pirjon innostus paljasjalkakenkiin. Kaisa ihmettelee, tarvitseeko niitä olla niin monet. Arjen ekologisia valintoja pariskunta punnitsee jatkuvasti, ja Kaisa on selkeästi tiukemmilla linjoilla:

Niin Pirjo on meillä se joka ostaa, mä en niinku osta mitään, että kaikki on niinku Pirjon ostamia kaikki mun vaatteet. Onneksi kirpparilta, mutta siis siltikin, että mä en niinku ostais mitään.

Tilan työkoneet ovat kuitenkin laadukkaita, uusia ja huollettuja. Kaisa toteaa niiden olevan ”tarpeellisia, eivät mitään turhuuksia”. Molemmat hakevat sanaa kuvaamaan Kaisan suhdetta rahaan ja materiaan. Kaisa ei ole pihi eikä saita, vaan säästäväinen ja tarkka. Tämä on jo kotoa opittua: piti olla ”omavara, vieraanvara ja hätävara”. Pirjo

kuvaa elämää Kaisan kanssa itselleen aikamoiseksi kouluksi, sillä hän on itse ollut raha-asioitten suhteen "huithapelo".

Viimeisintä elämänvaihetta koskevassa kertomuksessa on näkyvässä ikääntymisen teema. Molemmat ovat jääneet eläkkeelle. Kaisa on sairastunut uudestaan. Pirjo, jonka vastuulla metsälaidunten raivaus pitkälti on, nauttii fyysisestä rasituksesta, mutta tiedostaa sen, että tilanne ei jatku samanlaisena ikuisuuksiin. Eriksonin kehitysvaiheteorian valossa molemmat ovat saapuneet viimeiseen elämänvaiheeseen, jossa tehtävänä on minän eheyden saavuttaminen. Mikäli minän eheyttä ei synny, tuloksena on epätoivo. Ihminen tiedostaa, että oma elämä on suurimmalta osin takana, eikä enää voi aloittaa uutta elämää. Ei ole myöskään aikaa ryhtyä hakemaan eheyttä jollakin toisella tavalla. Minän eheys edellyttää, että omaa elämäntarinaansa voi katsoa hyväksyvin silmin. (Ks. Erikson 1962: 254–256; McAdams 1993: 277–279.)

Maailmassa, jossa ilmaston lämpeneminen, ympäristön saastuminen, lajikato, sään ääri-ilmiöitten lisääntyminen ja poliitikkojen kyvyttömyys toimia riittävän tehokkaasti ovat tosiasioita, voisi olettaa elämänsä luonnonsuojelulle omistaneen ihmisen kokevan epätoivoa maailman vuoksi, vaikka olisi minuudessaan kuinka eheä. Ympäristökatastrofin lisäksi lähellämme riehuu sota. Kotimaassa hallitus leikkaa jo ennestään heikossa asemassa olevien sosiaaliturvasta. Tunnen Kaisan ja Pirjon surun maailmantilanteesta. He eivät jaksakaan seurata uutisiakaan kuten ennen. Kun kysyn Kaisalta, mitä hän näkee, kun katsoo nykyhetkeen sen nuoren maailmanparantajanaisen silmin, joka hän aikoinaan oli, vastaus yllättää. Oletan saavani vastauksen, jossa on surua ja epätoivoa maailman nykytilasta, mutta saan kaikkea muuta. Kaisa vastaa näkevänsä toteutuneet unelmat. Hän muistelee uhranneensa aika paljon "hikee, verta ja kyyneleitä" Harulan maatilalle, mutta nekin vuodet hän näkee opettavaisina. Siellä sai toteuttaa unelmiaan niissä olosuhteissa. Lintulehto on kuitenkin enemmän, mitä Kaisa osasi kuvitellaakaan.

Että nyt kun ajattelee joo, että nukuttiin karvahattu päässä, huopatossut jallassa, se oli mejän mielestä ihan tosi hauskaa ja kivaa. Ei se ollu niinku selaista kärsimystä tai... Tietyllä tavalla se on myöskin niinku ollu hienoa, että ollaan saatu niinku omin käsin rakentaa tavallaan tää koti. Aika lailla silleen niinku tyhjältä.

Pyydän myös Pirjoa katsomaan elämänsä kaksikymppisen Pirjon silmin, ja hän vastaa: "Ihan uskomatonta, mitä mä oon elämältä saanu." Pirjo kertoo, ettei osannut nuorena edes oikein unelmoida. Hän oli tiukka taistolainen, ja tulevaisuuden haaveet liittyivät politiikkaan. Kun politiikka romahti, ei oikein jäänyt mitään. Pirjo ei olisi nuorena edes osannut kuvitella nykyistä elämänsä.

Sä oot 66-vuotias ja siellä sä asut semmosen toisen naisen kanssa keskellä tota suota. Ja tykkäät... Ja teet metsähommia. (naurua) Ja nautit siitä ja oot onnellinen.

Molemmat katsovat mennyttä elämäänsä tyytyväisinä. Pirjo kuvaa saaneensa Kaisalta läheisyyden lisäksi uuden maailmankuvan. Hänen elämänarvonsa ovat laajentuneet valtavasti, kun hän on saanut olla ihmisen kanssa, jolle ympäristö ja luonto ovat tärkeitä. Ekologisuuden kannaltakin he ovat tehneet oman osuutensa. Kaisa kuvaa:

Mut niinku sanottu, niin sen tekee sen oman osansa tässä universumissa. Ja sitten muut tekee oman osansa. Että muitten puolesta ei voi niinku...että se on olennaista, mitä ite on tehnyt.

Tämä ajatus lohduttaa nykyisessä maailmantilanteessa.

Elämä on ollut merkityksellistä, ja työ perinnebiotooppien eteen on saanut tunnustusta. Alkuaikoina Lintulehdossa oli ”paikallisesti arvokkaita pusikoita”, nyt ”valtakunnallisesti arvokkaita perinnebiotooppeja”. Arvo ei katoa siltä työltä, jota Pirjo ja Kaisa ovat tehneet metsien ja niiden monimuotoisuuden eteen. Mutta kedot ja niityt pusikoituvat ja häviävät, jos tilalla ei tulevaisuudessa enää laidunneta eikä raivata. Lintulehdon tulevaisuus on epävarma. Pariskunta on miettinyt erilaisia ratkaisuja, mutta mitään toimivaa suunnitelmaa ei vielä ole. Kaisan optimismi on kuitenkin näkyvissä tässäkin:

Mutta tota mulla on kyllä jotenkin semmonen olo, että asioilla on tapana järjestyä. Aina niillä on ollu tapana järjestyä. Että tää paikka ylipäättänsä löytyi. Niin se on aivan käsittämätön. Ei tämmösiä paikkoja ole olemassa. Muuta kuin tää yksin ainoastaan. Että tota kyllä mä siinä mielessä uskon, että varmaan sekin järjestyi sitten jollain tavalla.

Kaisa on tyytyväinen näkemäänsä polkuun. Se on ollut oikea:

Että kyllä ne kaikki on niinku rakentanu sitä, mitä varmaan niinku parhaimmillaan, mitä maailmankaikkeus on minusta irti saanu, niin varmaan se on menny ihan oikeita polkuja.

8 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Olen hahmotellut aineiston perusteella Kaisan ja Pirjon elämäntarinasta seitsemän erillistä osakertomusta, ja pohdin näiden kertomusten kautta ekososiaalisesti kestävä elämäntavan elementtejä, havainnoin hyvinvoinnin ulottuvuuksia ja syviä sisäisiä motivoivia voimia Pirjon ja Kaisan elämäntavan taustalla. Tarkastelen osakertomuksia myös kehityskertomuksena, joka etenee elämänvaiheesta ja näihin liittyvistä kehitystehtävistä toiseen, alkaen Kaisan lapsuudessa saavuttamasta toimeliaisuuden tunteesta ja päätyen Kaisan ja Pirjon viimeisimpään ikävaiheeseen, jossa he ovat saavuttaneet minän eheyden ja voivat katsoa mennyttä elämäänsä tyytyväisinä.

Kaisa löysi jo nuorena ekososiaalisesti kestävä elämäntavan. Hän on saanut elää omien arvojensa mukaista elämää ja toteuttaa samalla omaa tarvettaan olla ”yksi käsi ja yksi jalka aina mullassa”. Merkityksellisuuden tunne on käsin kosketeltava, kun Kaisa kertoo elämänsä vaiheista. Pirjo on löytänyt luontoon liittyvät arvot elämäänsä henkilökohtaisemmalla tasolla vasta Kaisan kohtaamisen, Lintulehtoon muuton ja lopulta työkyvyttömyyseläkkeelle jäämisen myötä. Elämäntapaan liittyy hänelläkin voimakas merkityksellisuuden tunne. Hyvinvoinnin being-ulottuvuutta pariskunnalla onkin yllin kyllin. Oma elämä on merkityksellistä, eikä sitä ole eletty automaattisesti, ilman kyseenalaistamista (ks. Helne & Hirvilampi 2017: 46–47).

Jo nuoruudessaan Kaisa kyseenalaisti koulun tavat ja tottumukset tekeillä ”kouluvallankumousta” ja asettamalla ”yhteiskunnalliset riennot” etusijalle. Hän kyseenalaisti omat ajatuksensa kansainvälisen politiikan opiskelusta ja suuntautua maanviljelyyn. Maanviljelyssä hän kyseenalaisti vallalla olevat viljelymenetelmät myrkkyyneen ja suuntautui vaihtoehtoihin, luonnonmukaisiin menetelmiin. Harullassa viljellessään hän kyseenalaisti EU-kelpoisuuden tuomat vaatimukset ja naapureiden nousukauden huumassa tekemät ratkaisut ja alkoi etsiä uutta kotitilaa. Kaisan tavattuaan Pirjo kyseenalaisti tavallisen kaupunkilaiselämän ja muutti Lintulehtoon elämään vaihtoehtoista elämää. Oman uupumuksensa myötä Pirjo kyseenalaisti myös oman palkkatyönsä. Poliitikassa toimiessaan sekä Pirjo että Kaisa ovat kyseenalaistaneet vallitsevia toimintamuotoja ja ajattelutapoja. Pirjon ja Kaisan parisuhdekaan ei ole edennyt tavanomaisen heteroseksuaalisen kaavan mukaisesti. Kahden naisen välinen parisuhde kyseenalaistaa tämän kaavan jo lähtökohtaisesti.

Pauli Niemelän (2008: 222) mukaan ihminen todellistaa elämäänsä toiminnassa. Tämän voi sanoa toteutuneen Kaisan ja Pirjon kohdalla poikkeuksellisen intensiivisesti. He ovat saaneet tehdä valtavasti asioita, jotka kokevat merkityksellisiksi. Doing-ulottuvuus on vahvana aineiston kerronnassa. Kaisa on ollut aktiivinen jo lapsena maatilalla töissä, nuorena myös yhteiskunnallisissa asioissa, opiskeluaikana erilaiset yhdistykset, luonnonsuojelu ja vaihtoehtoinen viljely ovat olleet hänen työsarkansa. Palkkatyössä sekä Pirjo että Kaisa ovat saaneet tehdä asioita, jotka ovat olleet heidän

arvojen mukaisia. Ison osan doing-ulottuvuutta ovat muodostaneet – etenkin Kaisan elämäntarinassa – viljely, karjanhoito ja muut maatalan työt. Käänteentekevien vuosien jälkeen Lintulehdon työt ovat nousseet molemmilla tekemisen keskiöön. Tunnustus tehdystä työstä ja arvonnanto ovat positiivinen kehä being- ja doing-ulottuuksien välillä. Tunnustusta ja tukea omaan työhön on saatu ajan saatossa muun muassa Museovirastolta, EU:lta, valtiolta, kolmannen sektorin toimijoilta. Viime vuosien tunnustus on Lintulehdon perinnebiotooppien nousu valtakunnallisesti merkittävälle tasolle.

Having-ulottuvuus on taustatekijänä haastateltavieni elämäntavassa. Elämme pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa, jossa suurimmalla osalla ihmisistä on mahdollisuus hankkia haluamansa koulutus, saada työtä, ansaita rahaa. Tämän myötä elämässä on mahdollista tehdä omannäköisiä ratkaisuja ja valintoja. Meillä on myös riittävä terveydenhuolto, millä seikalla on ollut suuri merkitys Kaisan sairastuessa ja Pirjon uupuessa. Materiaaliset reunaehdot on hyvä olla olemassa, vaikka ihminen kyseenalaistaisikin yhteiskunnassa vallalla olevan elämäntavan. Helne ja Hirvilammi (2017) puhuvat having-ulottuvuuden toteutuvan, kun ihminen selviytyy jokapäiväisestä elämästä ja hänellä on riittävä elintaso (s. 44–45). Riittävä on kuitenkin häilyvä käsite. Se on kytköksissä tarpeisiin ja haluihin sekä siihen sosiaaliseen ympäristöön, jossa elämme. Kuten Allardtkin (1976: 42) totesi, tarpeita ja preferenssejä ei ole helppoa erottaa toisistaan. Kaisa ja Pirjo punnitsevatkin arjen valintojaan jatkuvasti, esimerkkinä Pirjon viimeaikainen innostus paljasjalkakenkiin, mitä haastatteluissa käsiteltiin varsin huumoripitoisesti.

Hyvin kulutuskeskeisessä kulttuurissa juuri mikään ei riitä, ja meille syntyy helpposti suhteellisen deprivaaation kokemuksia. Kaisan ja Pirjon kohdalla kulutuskulttuurin kyseenalaistaminen ja vaihtoehtoisen elämäntavan vaaliminen ovat tietoisia valintoja, joihin heillä on ollut sosiaalisen verkoston tukea läsnä. Kulutuskulttuurissa vallitsevan having-ulottuvuuden korostusta voidaankin hillitä sekä being-ulottuvuuteen kuuluvalla tiedostamisen ja merkityksellisyydentunteen kasvulla että loving-ulottuvuuteen kuuluvalla liittymisellä ja kiinnittymisellä.

Tuula Helneen ja Tuuli Hirvilammin hyvinvointimallissa (Helne & Hirvilammi 2017; Hirvilammi & Helne 2014) tärkeässä roolissa onkin terve riippuvuus ympäristöstä ja muista ihmisistä. Loving-ulottuvuus on Kaisan ja Pirjon elämässä vahva, eikä pelkästään parisuhteen vuoksi. Sosiaalinen elämä on ollut monipuolista ja palkitsevaa. Sosiaaliset verkostot eivät ole tuoneet pelkästään iloa ja yhteenkuuluvuutta, vaan ovat olleet olennainen osa siinä, että doing-ulottuvuus on voinut menestyä. Ilman yhteisöllisyyttä, sosiaalisia verkostoja ja talkooapua Kaisa ja Pirjo eivät olisi kyenneet toteuttamaan kaikkia niitä asioita, joita ovat toteuttaneet. Toisaalta he ovat antaneet myös auliisti omaa apuaan ja työpanostaan muille ja muualle.

Loving-ulottuvuuden kylläisyydestä kertoo se, että pariskunnalla ei ole tarvetta laajentaa sosiaalista kanssakäymistä ”kahvittelujutuille”. Yhteisöllisyydestä puhuttaessa onkin tärkeää kiinnittää huomiota yhteisöllisyyteen laatuun. Mikä tahansa ihmisten yhdessäolo ei vielä kasvata hyvinvointia. Yhteisöön on voitava kiinnittyä. Loving-ulottuvuuteen kuuluu myös tiivis yhteys luontoon, ja tällä tasolla tämä ulottuvuus onkin poikkeuksellisen rikas Pirjon ja Kaisan elämässä. He elävät keskinäisessä riippuvuussuhteessa ympäristönsä ja sen perinnebiotooppien kanssa. Samalla kun he saavat ravintonsa suurelta omin omilta viljelmiltä ja omasta lähiympäristöstä, perinnebiotoopit uhanalaisine eliölajeineen tarvitsevat heitä.

Riittävyiden käsite esiintyy useassa kohdassa aineistoa. Kaisa kertoo, että hänen isälleen riitti se, että hän hoitaa tilan. Kaisan naissuhde ei ollut isälle ongelma – riitti että naiset hoitivat työnsä. Ajan riittämistä kaikkeen tekemiseen Kaisa puolestaan ihmettelee. Jotenkin aikaa on kuitenkin riittänyt. Kun ei riittänyt, tehtiin elämänmuutos, päätettiin asettua ja hiljentää tahtia. Parisuhteessakin riittäminen on läsnä. Jos joku asia on pariskunnan toiselle osapuolelle tärkeä, se riittää, eikä asiaa kyseenalaisteta – paitsi korkeintaan lämpimällä huumorilla. Myös oma sosiaalinen piiri riittää, eikä ole tarvetta enempään. Pirjosta ei puolestaan enää riittänyt psykiatrisen sairaanhoitajan töihin. Kun hän sai eläkkeelle päästyään toipua, hän alkoikin riittää, tosin uudelleen määritellyissä rajoissa. Riittäminen ja sen rajat muodostavat yhden mittarin hyvinvoinnin tarkastelussa. Hyvinvointi lisääntyy, kun ihmisellä on mahdollisuus itse määrittellä omaa riittämistään ja saada apua tilanteeseen, jossa ei riitäkään.

Arto O. Salosen (2010) mukaan suurimmat kestäväen kehityksen arkisen toteutumisen sisäiset esteet ovat tiedon puute, kiire ja valintojen työläys. Tämä liittyy kulu- tuskeskeisyyteen, jossa korostuu tekeminen ja suoritteiden määrä arjessa. (Emt. 245–246.) Vaikka Pirjon ja Kaisan elämäntavan ei voi sanoa olevan kulutuskeskeinen, he elävät kuitenkin osana kulutuskeskeistä yhteiskuntaa ja sen normeja. Tiedon puute ei ole ollut esteenä Kaisan ja Pirjon arjen ekologiselle kestävyydelle, mutta he ovat joutuneet kamppailemaan kiireen ja valintojen työläyden kanssa. Elämäntavan vaativuus ei haitannut heitä vielä siinä vaiheessa, kun he olivat suhteellisen nuoria ja jaksavia. Ikääntymisen myötä työläyteen on täytynyt kiinnittää huomiota ja tehdä arkea helpottavia toimenpiteitä: vetää sähköt, remontoida, rakentaa kylpyhuone.

Kiireeseen havahduttuaan Pirjo ja Kaisa totesivat, että työelämä vie liikaa, ja he joutuvat tekemään ”hulluna töitä”. He päättivät yhdessä vähentää ansiotöitä, mutta tämä ei ollut heti toteutettavissa. Vaikka tekemisen määrä Pirjon ja Kaisan arjessa on ajoittain suuri, se on kytköksissä elämän laadullisiin tekijöihin, ei kulutuskeskeisen kulttuurin asettamiin ehtoihin. Työ, tekeminen ja ”suoritteet” ovat tietoisia ja harkittuja.

Salonen hahmottelee ekologisen elämäntavan ulkoisiksi esteiksi korkeat kustannukset ja omien vaikutusmahdollisuuksien puuttumisen. Nämä liittyvät siihen, että

yhteiskuntamme ei tue riittävästi ihmisten ekologisia valintoja. (Emt. 246–247.) Vaikutusmahdollisuuksia Kaisa ja Pirjo eivät ole odottaneet, vaan ovat aktiivisesti etsineet niitä. Etenkin Kaisa on elämäntarinansa alkuajoista saakka vaikuttanut paljon: teinikunnassa, nuorisovaltuustossa, politiikassa, lukemattomissa yhdistyksissä. Hän on puhunut, ”saarnannut” ja edistänyt asioita, jotka on kokenut merkityksellisiksi.

Elämänvalintojen korkeat kustannukset ovat taas olleet käytännöllisiä kysymyksiä. Valintoihin on tarvittu rahaa, joten on tehty palkkatöitä. Tukea vaikuttamiseen ja valintoihin pariskunta on saanut sekä yhteiskunnalta että sosiaalisista verkostoista, yhteisöllisyydestä. Salosen mukaan yhteisöllisyys onkin tärkeä kestävä kehitystä tukeva tekijä (emt. 246–252). Salonen näkee yhteisöllisyyden voiman siinä, että se vähentää materiaalistien asioiden merkitystä ja kasvattaa hyvinvointia, mutta Kaisan ja Pirjon kohdalla yhteisöllisyyden voima menee tätäkin pitemmälle: yhteisöllisyys on tuonut olennaista käytännön apua arjen töihin ja urakoihin.

Sosiaalisiin verkostoihin, ympäristöön ja luontoon kiinnittyminen on läsnä Kaisan ja Pirjon elämää koskevissa kertomuksissa. Kiinnittymisen käsite esiintyy aineistossa useammassa kohdassa. Kaisa etsi jo nuorena ryhmää ja toimintaa, johon kiinnittyä – ja löysi sen vaihtoehdoisen viljelyn opintopiiristä. Kiinnittyminen omaan elämäntapaan, luontoon ja ympäristöön kuuluu hänen tarinassaan vahvana. Kaiken pohjalla on kiinnittyminen itseän. Kaisa kokee olevansa itsessään kiinni, kun on kiinni maassa ja mullassa. Pirjon tarinassa merkittävä käänne on kiinnittyminen Lintulehtoon eläkkeelle jäämisen jälkeen. Pirjo kuvaa tätä kiinnittymistä rakastumiseksi. Kiinnittymistä on edistänyt omien tehtävien ottaminen ja vastuun kantaminen. Kaisan ja Pirjon elämää voikin tarkastella Helneen ja Hirvilammin (2017) luoman *homo iunctus*³² -ihmiskäsityksen valossa. Jos ajatellaan *homo iunctuksen* luomista *homo economicuksen* korvauksiksi, Kaisa ja Pirjo elävät todeksi tätä uutta ihmiskäsitystä. Vaikka *homo economicus* onkin länsimaista, liberalistis-rationaalista ajattelua läpäisevä näkemys tai jopa oppi (ks. Niemelä 2014: 185–187), sille on olemassa vaihtoehtoisia tapoja tarkastella ihmistä ja maailmaa. Mitä enemmän kuuntelemme kertomuksia, joissa vaihtoehtoinen tapa esiintyy, sitä vahvemmissä ja mahdollisemmiksi vaihtoehdot tulevat.

Kiinnittyminen näkyy aineiston kerronnassa myös ajallisesti. Kaisa aloittaa elämäntarinansa kertomisen omasta isästään ja suvustaan. Tarina ei ala hänestä, vaan jo häntä ennen. Hän on osanen ketjussa, jota määrittelee suku, muut ihmiset, maa ja ympäristö. Tarinan lopussa Kaisa ja Pirjo miettivät, mitä tapahtuu, kun he eivät enää jaksa. Tarina ei lopu heihin, vaan sitä jatkavat toiset ihmiset ja ympäröivä luonto, Lintulehdon tila. Kaisa ja Pirjo eivät ole yksin ja erillään, vaan osia ympäristöstä, ekosysteemistä, sosiaalisesta verkostosta.

Aineistossani on näkyvissä haastateltavien vahva optimismi. Vaikka Lintulehdon ja sen perinnebiotooppien tulevaisuus on vielä epävarma, Pirjo ja Kaisa luottavat,

³² Kiinnittyvä ihminen, ks. luku 4

että tilanne ratkeaa jotenkin, koska yksinkertaisesti ”asioilla on tapana järjestyä”. Sekä Kaisa että Pirjo suhtautuvat elämään luottavaisesti ja myönteisesti. Jopa sairauden ja uupumisen kaltaisista asioista he kykenevät ainakin jälkikäteen löytämään positiivisia puolia ja käännteitä. Lintulehdon löytymistä Kaisa kuvaa jopa jonkinlaiseksi ihmeeksi. Päälimmäisenä tunteena on kiitollisuus siitä elämästä, jota on saatu elää, onnellisuus. Työläät elämänvaiheet, kuten nukkuminen karvahattu päässä ja huopatossut jalassa, eivät tunnu raskailta, vaan hauskoilta. Arto O. Salonen (2014: 53–54) peräänkuuluttaa onnellisuuspuhetta, kun käsitellään maapallon rajallisuuden tuomia haasteita. Ympäristöongelmien käsittely syyllistämisen ja uhrausten vaatimisen kautta ei välttämättä ole paras lähestymistapa. Ainakin sen rinnalle on hyvä nostaa esille kertomuksia, joissa ekososiaalisesti kestävä elämäntapa näyttäytyy realistisena ja jopa tavoiteltavana vaihtoehtona. Tavoiteltavan siitä tekee tyytyväisyyden ja onnellisuuden lisääntyminen, ympäristöön kiinnittyminen, merkityksellisyyden tunne.

Vaikka omat haastateltavani näyttäytyvät kenties joillekin tutkielmani lukijoille poikkeusihmisinä vaihtoehtoisine elämäntapoineen, täytyy huomioda se, että Pirjo oli kuitenkin kaupunkilaistyttö, joka omaksui ekoelämän vasta aikuisena. Hänelle tällainen elämä ei ollut alkuperäinen kutsumus tai itsensä toteuttamisen elinehto niin kuin Kaisalle. Pirjon elämään suurin merkityksellisyys tuli aluksi toisia reittejä, ihmiskeskeisen auttamistyön kautta. Silti hän on löytänyt ekologisesta elämäntavasta oman kotinsa. Kaisan merkitys Pirjon elämänmuutoksen käynnistäjänä on suuri. Rakkaalta ihmiseltä on ollut helppo omaksua asioita, päinvastoin kuin ”koulun penkiltä”. Toisten ihmisten esimerkki onkin tärkeä kannustin siirryttäessä ekososiaalisesti kestävään elämään, olivat nämä ihmiset sitten rakastettuja, ystäviä, ”suojeluspyhimyksiä” kuten Toivo Rautavaara Kaisalle ja hänen hengenheimolaisilleen aikoinaan oli – tai muita esikuvia.

Tässä tutkielmassa olen havainnoinut hyvinvoinnin ulottuvuuksia ja syviä sisäisiä motivoivia voimia haastateltavieni elämäntavan taustalla. Hyvinvoinnin ulottuvuudet ovatkin yhtä ekososiaalisesti kestäväen elämän ulottuvuuksien kanssa. Syvät sisäiset motivoivat voimat voivat nousta syvistä sielun kerroksista jo varhain – tai löytyä myöhemmällä iällä. Olennaista ekososiaalisessa hyvinvoinnissa on being: tietoisuus omista valinnoista ja oman elämän arvon ja merkityksen tunteminen. Näitä ja itseämme voimme tehdä todeksi toiminnan – doingin – kautta. Yksin puurtaminen on harvoin hedelmällistä, vaan tarvitsemme myös lovingia: sosiaalisia verkostoja, yhteisöllisyyttä, rakkautta, välittämistä, huolenpitoa. Tälle kaikelle meillä on oltava having-ulottuvuutta eli riittävät resurssit, jotta voimme selviytyä jokapäiväisestä elämästämme ja myös kehittyä, oppia, ymmärtää, kasvattaa tietoisuuttamme.

9 LOPUKSI

Kerronnallisten elämäkertahaastattelujen kautta luotu aineistoni on rikas ja monipuolinen, vaikka se onkin vain 4,5 tunnin mittainen kurkistus haastateltavieni elämään. Kaisan ja Pirjon kertomusten äärelle pysähtyminen on ollut suorastaan mykistävää: yhteen elämään sisältyy niin valtava määrä tapahtumia, käännteitä, ajatuksia, tunteita, jaksoja, kokemuksia ja kertomuksia, että tuntuu kuin pysähtyisi ihmettelemään äärettömiin jatkuvaa avaruutta pienenpienen ikkunan läpi. Kaikki yritykseni analysoida, luokitella, määritellä ja rajata tuota elämää ovat tuntuneet jotenkin kyseenalaisilta. Pohdin myös omaa rooliani tämän tutkielman tekijänä: kuka minä olen analysoimaan ja määrittelemään toisen elämän käännteitä ja kehitysvaiheita. Ymmärsin analyysia tehdessäni syvästi Ruthellen Josselsonin (1996) toteamuksen siitä, että jokainen kielellinen ihmiselämän kuvaus on loukkaava. Ihmisen elämän kokonaisuuden rajaaminen johonkin, mihin sitä ei voi rajata, on loukkaavaa, pinnallista ja kyseenalaista, halusimme tai emme.

Mutta tähän on tyydyttävä. Onneksi Kaisa ja Pirjo eivät kokeneet tekstiäni loukkaavaksi, vaan vahvistavaksi. Täytyy kuitenkin pitää mielessä, että tutkielmani ei ole mikään kokonaisarvio haastateltavieni elämästä. Haastatteluaineisto, jonka perusteella hahmottelin Kaisan ja Pirjon elämäntarinan osakertomuksineen, on koottu kolmen päivän aikana tehdyistä haastatteluista ja heijastelee sen hetken tilannetta. Siinä näkyy se, mitä Kaisa ja Pirjo juuri noina päivinä katsoivat tärkeäksi kertoa, mitkä asiat heidän mieleensä nousivat, minkälainen haastattelutilanne oli, millä mielellä he juuri silloin silmäilivät elämäänsä, menneisyyttään ja tulevaisuuttaan. Voi olla, että jonain toisena viikonloppuna, jonkun toisen haastateltavana, jossain toisessa mielentilassa, aineistosta olisi tullut varsin erilainen. Toisaalta Pirjon ja Kaisan ennalta tuntien olen vakuuttunut, että tietyt perusasiat ja elämänvaiheet olisivat varmasti aineistossa mukana, mikäli haastatteliija ei omalla käytöksellään saisi heitä täysin lukkoon.

Olen tutkielmassani tarkastellut Pirjon ja Kaisan elämää ekososiaalisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Tutkimusta olisi kuitenkin voinut tehdä vaikka minkälaisista näkökulmista, ihan sosiaalityön alallakin. Tutkimuksessa voisi käyttää tarkastelukulmana esimerkiksi yhteiskunnallista vaikuttamista, ikääntymistä, työssä jaksamista, naisparina elämistä tai maaseudun tyhjenemistä. Lähihistorian tutkijalle Pirjo ja Kaisa olisivat aarreaitta. Pelkästään Pirjon ja Kaisan elämänvaiheitten ja Lintulehdon historian dokumentointi olisi arvokasta.

Huomasin tutkielmaa tehdessäni, että Kaisan ja Pirjon kertomukset alkoivat toimia itselleni inspiraation lähteenä. Kulutuskeskeisen kulttuurin keskellä, työelämän kiireissä ja arjen suoritteissa saattaa toimia automaatiolla ilman, että pohtii valintojaan kovin paljoa. Ekologiset valinnat voivat tuntua ylimääräiseltä rasiukselta jo muutenkin kiireisen arjen keskellä. Elämää voi kuitenkin muokata enemmän omien arvojensa

mukaiseksi ja omaa ajankäyttöään voi suunnitella ja harkita. Käytämme usein valtavasti aikaa ja energiaa toimintaan, jonka kuvittelemme olevan välttämätöntä, vaikka se ei sitä ole. Kadotamme kiireessä yhteyden itseemme ja myös läheisiimme. Toisin tekemisen tapojen pohtiminen, keksiminen ja opettelu voivat olla palkitsevia ja tuoda tunteen siitä, että voi vaikuttaa edes pieneltä osin maailman tilaan. Tämä lisää merkityksellisyyden tunnetta. Kiireen kyseenalaistaminen on myös tärkeää.

Samalla kun olen itse inspiroitunut pieniin muutoksiin omassa elämässäni, minulle on lähipiirissäni muistutettu suurista linjoista. Valintani eivät kokonaiskuvassa merkitse yhtään mitään, kun suuret toimijat saavat surutta tuhota ekosysteemejä. Itse olen kuitenkin sitä mieltä, että myös pienillä asioilla on väliä. Ne saavat liikkeelle suurempia voimia. Eivätkä pienet asiat sulje pois sitä, että koetetaan muuttaa suuria linjoja – näinhän myös haastateltavani toimivat.

Taloustieteessä on syntynyt ajatusmalli, jossa luonto nostetaan kiinteäksi osaksi markkinataloutta. Puhutaan ekosysteemipalveluista, ekosysteemin toimintojen tuottamista suorista tai välillisistä hyödyistä ihmisille tai muulle ekosysteemille. Ekosysteemipalvelu-käsitteen avulla on pyritty määrittelemään näille palveluille taloudellinen arvo, omistajat ja käyttöoikeudet. (Hiedanpää, Suvantola & Naskali 2010; Kolström 2010; Naskali 2010.) Vaikka ekosysteemipalveluiden käsitteellä pyritään luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen, huomaan itse suhtautuvani käsitteeseen epäluuloisesti. Käsite rakentuu ihmiskäsitykselle, jonka leviäminen on olennainen tekijä koko ympäristökatastrofissa.

Koen tärkeäksi vaikuttamistyöksi sen, että alamme sekä ruohonjuuritasolla että laajemminkin haastaa tämän ihmiskäsityksen, *homo economicuksen*, omaa hyötyään maksimoivan markkinatalousihmisen. Vaikka *homo economicus* onkin länsimaista, liberalistis-rationaalista ajattelua läpäisevä näkemys tai jopa oppi, sitä voidaan tarkastella puhtaasti yhtenä ihmiskäsityksenä muiden joukossa. *Homo economicus* on perustaltaan hyvin erilainen ihmiskäsitys kuin vaikkapa *homo iunctus*, jonka Tuula Helne ja Tuuli Hirvilampi (2017) loivat korvaamaan *economicusta*.

Lähes kaikki ihmiskäsitykset pitävät sisällään jonkinlaisen ajatuksen hyvästä ja pahasta ja tarjoavat ratkaisuja pahan voittamiseksi. Niin humanistisessa, marxilaisessa, eksistentiaalisessa, psykoanalyttisessä kuin eri uskontoihin liittyvissä ihmiskäsityksissä esiintyy erilaisia ajatuksia vieraantumisen – ja myös erilaisia ratkaisuja vieraantumisen voittamiseksi. (Niemelä 2014: 187–192.) *Homo iunctusta* voidaan pitää ihmiskäsityksenä, jossa ihmisen ongelmaksi – pahaksi – nähdään vieraantuneisuus luonnosta ja yhteisöllisyydestä. Ratkaisuksi tähän tarjotaan kiinnittymisen, tietoisuuden ja huolenpidon kaltaisia asioita. *Homo economicuksen* kohdalla tällaista asetelmaa ei ole. Markkinatalous-ihminen ei ole vieraantunut mistään, eikä mikään palauta häntä johonkin hyvään ja alkuperäiseen tilaan. Hänen laskelmoivuutensa, ahneutensa ja omien etujensa ajaminen nähdään hyveinä, jotka saavat yhteiskunnat toimimaan

optimaalisesti. (Ks. emt. 185–187.) Mikäli ympäristöongelmat halutaan ratkaista, tälle ihmiskuvalle on löydettävä vaihtoehto. *Homo iunctus* on niistä yksi.

Tietoisuus siitä, minkälaisen ihmiskuvan läpi itse tarkastelemme maailmaa – ja minkälaisin silmin maailmaa tarkastellaan ympärillämme – on tärkeää, kun haluamme vaikuttaa päätöksentekoon ja yhteiskuntien rakenteisiin. Psykiatri Gabor Maté toteaa, että maailmasta, johon uskomme, tulee maailma, jossa elämme. Jos näemme maailman vihamielisenä paikkana, jossa vain vahvimmat selviytyvät, meistä tulee itsekkäitä ja aggressiivisia. Maté kuitenkin olettaa ihmisen pohjimmiltaan odottavan ja pitävän parhaimpana sellaista tilaa, jossa on välittämistä, harmoniaa ja yhteyttä toisiin ihmisiin ja luontoon. (Maté & Maté 2022: 31, 121-122.) Itsesäätelävien markkinavoi-
mien ja kulutuskeskeisen elämäntavan kyseenalaistaminen, uskomustemme tarkaste-
leminen kriittisesti sekä vaihtoehtoisten elämänmallien esille nostaminen vaikuttavat vähitellen siihen, minkälaiseen maailmaan meillä on mahdollisuus uskoa ja minkälai-
nen maailmasta tulee.

Tutkielmani lopuksi haluan kiittää molempia haastateltaviani. Kiitän heitä luot-
tamuksen osoittamisesta, tarinoidensa kertomisesta ja myös siitä elämästä, jota he elä-
vät todeksi.

LÄHTEET

- Aalto, Sari 2018. Vaihtoehtopuolue. Vihreän liikkeen tie puolueeksi. Helsinki: Into.
- Aaltonen, Tarja & Leimumäki, Anna 2010. Kokemus ja kerronnallisuus – kaksi luentaa. Teoksessa Haastattelun analyysi. Toim. Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander ja Matti Hyvärinen. S. 98–126. Tampere: Vastapaino.
- Alastalo, Marja, Åkerman, Maria & Vaittinen, Tiina 2017. Asiantuntijahaastattelu. Teoksessa Tutkimushaastattelun käsikirja. Toim. Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori. S. 214–232. Tampere: Vastapaino.
- Allardt, Erik 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo ja Helsinki: WSOY.
1993. Having, Loving, Being: An Alternative to the Swedish Model of Welfare Research. Teoksessa The Quality of Life. Toim. Martha Nussbaum ja Amartya Sen. S. 88–94. Oxford: Clarendon Press.
- Atkinson, Robert 1998. Contexts and uses of life stories. Teoksessa The Life Story Interview. Toim. Robert Atkinson. S. 2–21. SAGE Publications.
- 2001 The Life Story Interview. Teoksessa Handbook of Interview Research. Context & Method. Toim. J.F. Gubrium & J.A. Holstein. S. 121–140. SAGE Publications.
- Bakan, David 1996. Some Reflections About Narrative Research and Hurt and Harm. Teoksessa Ethics and Process in the Narrative Study of Lives. Toim. Ruthellen Josselson. S. 3–8. SAGE Publications.
- Bamberg, Michael 2010. Master narrative. Teoksessa Routledge Encyclopedia of Narrative Theory. Toim. David Herman, Marie-Laure Ryan, Manfred Jahn. S. 287–288. Routledge, Taylor & Francis Group.
- Boetto, Heather & Bowles, Wendy 2017. Ecosocial transitions. Exploring the wisdom of our elders. Teoksessa The Ecosocial Transition of Societies. The contribution of social work and social policy. Toim. Aila-Leena Matthies & Kati Närhi. S. 191–205. New York: Routledge.
- Brown, Kirk Warren & Ryan, Richard M. 2003. The Benefits of being Present: Mindfulness and Its Role in Psychological Well-Being. Journal of Personality and Social Psychology Vol. 84, No. 4. S. 822–848.
- Degrowth Finland 2023. Verkkosivusto, katsottu 9.11.2023.
<https://www.degrowthfinland.fi/mika-degrowth/>

- Elsen, Susanne 2017. Community-based economy and ecosocial transition. Teoksessa The Ecosocial Transition of Societies. The contribution of social work and social policy. Toim. Aila-Leena Matthies & Kati Närhi. S. 54–70. New York: Routledge.
- Erikson, Erik 1962. Lapsuus ja yhteiskunta. Suom. Esko Huttunen. Jyväskylä: Gummerus Oy.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2010. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Toim. Juhani Aaltola & Raine Valli. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Estola, Eila, Uitto, Minna & Syrjälä Leena 2017. Elämäkertahaastattelu. Teoksessa Tutkimushaastattelun käsikirja. Toim. Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvoori. S. 153–173. Tampere: Vastapaino.
- Haila, Yrjö 2010. Ekososiaalinen symbioosi. Teoksessa Hyödyllinen luonto. Ekosysteemipalvelut hyvinvointimme perustana. Toim. Juha Hiedanpää, Leila Suvantola & Arto Naskali. S. 53–74. Tampere: Vastapaino.
- Heikkinen, Hannu L. T. 2002. Whatever is Narrative Research? Teoksessa Narrative research: voices of teachers and philosophers. Toim. Rauno Huttunen, Hannu L. T. Heikkinen & Leena Syrjälä. S. 13–28. SoPhi, Jyväskylän yliopisto.
2018. Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Toim. Raine Valli. S. 170–187. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Heiskala, Risto 1995. Moderni, jälkimoderni ja jälkitraditionaalinen yhteiskunta. Sosiologinen reaktio postmodernisuuskusteluun. Tiede & edistys 3/1995. S. 203–215.
- Helne, Tuula 2023. Edelläkävijä Erik Allardt. Miksi Allardt'n hyvinvointiajattelu sopii nimenomaan kestävän hyvinvoinnin tutkimukseen? Yhteiskuntapolitiikka 88: 2.
- Helne, Tuula, Hirvilammi, Tuuli & Alhanen, Kai (toim.) 2014. Kriisi-istunto. Dialogi ekologiseen hyvinvointivaltioon siirtymisestä. Kelan tutkimusosasto.
- Helne, Tuula & Hirvilammi, Tuuli 2017. The Relational Conception of Wellbeing as a Catalyst for the Ecosocial Transition. Teoksessa The Ecosocial Transition of Societies : The Contribution of Social Work and Social Policy. Toim. Aila-Leena

- Matthies & Kati Närhi. S. 36–53. Routledge. Routledge Advances in Social Work.
2015. Wellbeing and Sustainability: A Relational Approach. Sustainable Development, Volume 23, Issue 3. S. 167–175.
- Hiedanpää, Juha, Suvantola, Leila & Naskali, Arto 2010. Ekosysteemipalvelun käsitteen lupaus. Teoksessa Hyödyllinen luonto. Ekosysteemipalvelut hyvinvointimme perustana. Toim. Juha Hiedanpää, Leila Suvantola & Arto Naskali. S. 9–18. Tampere: Vastapaino.
- Hirvilampi, Tuula & Helne, Tuuli 2014. Changing Paradigms: A Sketch for Sustainable Wellbeing and Ecosocial Policy. Sustainability, 6(4), 2160–2175.
- Holt, Elizabeth 2010. The last laugh: Shared laughter and topic termination. Journal of Pragmatics 42 (6), 1513–1525.
- Houtbeckers, Eeva 2022. Ekofeministinen kohtuutalous ja ekososiaaliset kriisit. Poliittinen talous, 10(2), 66–88. <https://doi.org/10.51810/pt.111959>
- Hyvärinen, Matti 2010. Haastattelukertomuksen analyysi. Teoksessa Haastattelun analyysi. Toim. Johanna Ruusuvoori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen. S. 72–97. Tampere: Vastapaino.
2017. Haastattelun maailma. Teoksessa Tutkimushaastattelun käsikirja. Toim. Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander, Johanna Ruusuvoori. S. 9–38. Tampere: Vastapaino.
- Hyvärinen, Matti & Löyttyniemi, Varpu 2005. Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Toim. Johanna Ruusuvoori & Liisa Tiittula. S. 189–222. Tampere: Vastapaino.
- Hänninen, Vilma 1999. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.
2008. Narratiivisen tutkimuksen eettiset haasteet. Teoksessa Etiikkaa monitieteisesti. Pohdintaa ja kysymyksiä. Toim. Anna-Maija Pietilä & Helena Länsimies-Antikainen. S. 121–137. Kuopion yliopistopaino.
2018. Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tukijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Toim. Raine Valli. S. 188–208. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Josselson, Ruthellen 1996. On Writing Other People's Lives. Self-Analytic Reflections of a Narrative Researcher. Teoksessa Ethics and Process in the

- Narrative Study of Lives. Toim. Ruthellen Josselson. S. 60–71. SAGE Publications.
- Juhila, Kirsi 2018. Aika, paikka ja sosiaalityö. Tampere: Vastapaino.
- Juvonen, Tuula 2002. Varjoelämää ja julkisia salaisuuksia. Tampere: Vastapaino.
2017. Sisäpiirihaastattelu. Teoksessa Tutkimushaastattelun käsikirja. Toim. Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander, Johanna Ruusuvaara. E-kirja. S. 344–355. Tampere: Vastapaino.
- Kangasvuo, Jenny 2014. Suomalainen biseksuaalisuus. Käsitteen ja kokemuksen kulttuuriset ehdot. Väitöskirja, Oulun yliopisto, humanistinen tiedekunta.
- Kokkolan yliopistokeskus Chydenius 2019. ECOSOS.
<https://www.chydenius.fi/fi/sosiaalitieteet/tutkimus/ecosos-2>
- Kolström, Taneli 2010. Mitä ekosysteemipalvelut ovat? Teoksessa Hyödyllinen luonto. Ekosysteemipalvelut hyvinvointimme perustana. Toim. Juha Hiedanpää, Leila Suvantola & Arto Naskali. S. 19–32. Tampere: Vastapaino.
- Laine, Timo 2018. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tukijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Toim. Raine Valli. S. 29–50. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Linkola, Pentti 2004. Voisiko elämä voittaa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Liotard, Jean-François 1985. Tieto postmodernissa yhteiskunnassa. Suom. Leevi Lehto. Tampere: Vastapaino.
- Martela, Frank 2022. Hyvinvoinnin mittaus edellyttää hyvinvoinnin teoriaa. Erik Allardt'n hyvinvoinnin ulottuvuuden päivitettyä nykyään. Yhteiskuntapolitiikka 87 (2022): 5–6.
- Maté, Gabor & Maté, Daniel 2022. The Myth of Normal. Trauma, Illness and Healing in a Toxic Culture. Avery.
- Matthies, Aila-Leena & Närhi, Kati 2014. Ekososiaalinen lähestymistapa rakenteellisen sosiaalityön viitekehyksenä. Teoksessa Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja. Toim. Anneli Pohjola, Merja Laitinen ja Marjaana Seppänen. S. 87–116. UNIpress.
- McAdams, Dan P. 1993. The Stories We Live by. Personal Myths and the Making of the Self. New York: The Guilford Press.

2012. Exploring psychological themes through life-narrative accounts. Teoksessa *Varieties of Narrative Analysis*. Toim. James A. Holstein & Jaber F. Fubrium. S. 15-32. SAGE Publications.
- Naskali, Arto 2010. Ekosysteemipalvelun termodynaamiset juuret. Teoksessa *Hyödyllinen luonto. Ekosysteemipalvelut hyvinvointimme perustana*. Toim. Juha Hiedanpää, Leila Suvantola & Arto Naskali. S. 33-51. Tampere: Vastapaino.
- Niemelä, Pauli 2008. Inhimillisen toiminnan teoria. Teoksessa *Sosiaalialan normatiivinen perusta* Toim. Petteri Niemi & Tuija Kotiranta. S. 221-239. Gaudeamus Helsinki University Press.
2009. Ihmisen toiminnallisuus ja hyvinvointi sosiaalityön teoreettisen ymmärryksen perustana. Teoksessa *Sosiaalityö ja teoria*. Toim. Mikko Mäntysaari, Anneli Pohjola & Tarja Pösö. Jyväskylä: PS-kustannus.
2010. Hyvinvointipolitiikan teoria. Teoksessa *Hyvinvointipolitiikka*. Toim. Pauli Niemelä. S. 16-37. WSOYpro Oy.
2014. Systemaattinen ihmiskäsitys. Ihminen järjestelmänä: rakenne(3³) ja toiminta (3x3). United Press Global.
- Niemi, Petteri, Rautiainen, Antti, Kannasoja, Sirpa, Haapakoski, Kaisa, Pellinen, Jukka & Mäntysaari, Mikko 2017. Hyvinvoinnin teoriat hyvinvoinnin edistämässä ja poliittisessa päätöksenteossa. *Hallinnon tutkimus* 36(3). S. 166-181. <https://journal.fi/hallinnontutkimus/article/view/98563>
- Niikko, Anneli 2018. Dekonstruktio kvalitatiivisessa tutkimuksessa: piilomerkitysten ja ristiriitojen etsintää ja tulkintaa. Teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tukijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Toim. Raine Valli. S. 88-104. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Norton, Christine Lynn 2012. Social work and the environment: An ecosocial approach. *International Journal of Social Welfare* 2012: 21: 299-308.
- Nurmi, Jari-Erik, Ahonen, Timo, Lyytinen, Heikki, Lyytinen, Paula, Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Risto 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Närhi, Kati 2015. Ekososiaalinen viitekehys sosiaalityössä. *Janus* vol. 23 (3) 2015, 322-328.

Närhi, Kati & Matthies, Aila-Leena 2001. What is the ecological (self-)consciousness of social work? Perspectives on the relationship between social work and ecology. Teoksessa *The Ecosocial Approach in Social Work*. Toim. Aila-Leena Matthies, Kati Närhi & Dave Ward. S. 16–53. SoPhi, University of Jyväskylä.

Opielka, Michael 1985. Einleitung: Warum »Ökosoziale« Frage? Teoksessa *Die Ökosoziale Frage*. S. 7–12. Toim. Michael Opielka. Frankfurt.

Orasmaa, Tuuli 2023. *Maaseudun tulevaisuus*. Tampere: Vastapaino.

Pietilä, Ilkka 2017. Ryhmäkeskustelu. Teoksessa *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Toim. Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori. S. 88–105. Tampere: Vastapaino.

Polanyi, Karl. 2009. Suuri murros. Aikakautemme poliittiset ja taloudelliset juuret. Suom. Natasha Vilokinen. Tampere: Vastapaino.

Pulkki, Jani 2021. Ekososiaalinen hyve-etiikka. *Aikuiskasvatus*, 41(2), 102–112.
<https://doi.org/10.33336/aik.109320>

Raatikainen, Kaisa 2018. Conservation of Traditional Rural Biotopes in Finland. A Social-Ecological Approach. Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto.

Ranta-Tyrkkö, Satu 2009. Vähän on kylliksi – sosiaalityöstä Mahatma Gandhin malliin. Teoksessa *Sosiaalityö ja teoria*. Toim. Mikko Mäntysaari, Anneli Pohjola & Tarja Pösö. S. 17–46. Jyväskylä: PS-kustannus.

2010. At the intersection of Theatre and Social Work in Orissa, India: Natya Chetana and Its Theatre. Väitöstutkimus. Tampereen yliopisto, sosiaalityö, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta.

2013. Kaivostoiminta sosiaalityön asiaksi. Tutkiva sosiaalityö: oikeudenmukaisuus sosiaalityössä. Toim. Johanna Hurtig, Anna Nikupeteri & Marjo Romakkaniemi. S. 29–32. Talentia & Sosiaalityön tutkimuksen seura.

Ricoeur, Paul 1991. Life in quest of narrative. Teoksessa *On Paul Ricoeur: Narrative and Interpretation*. Teoksessa *On Paul Ricoeur*. Toim. David Wood. S. 20–33. London: Routledge.

Riessman, Catherine K. 2008. *Narrative Methods for the Human Sciences*. Sage Publications.

Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo 2017. Haastatteluaineiston litterointi. Teoksessa *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Toim. Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori. S. 367–381. Tampere: Vastapaino.

Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Haastattelun analyysi. Toim. Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen. S. 8–29. Tampere: Vastapaino.

Salonen, Arto O. 2010. Kestävä kehitys globaalien ajan hyvinvointiyhteiskunnan haasteena. Väitöstutkimus. Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteellinen tiedekunta.

2014. Ekososiaalinen hyvinvointiparadigma – yhteiskunnallisen ajattelun ja toiminnan uusi suunta täyttyvällä maapallolla. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, 15, 31–62.

SOSNET 2014. Sosiaalityön määritelmä.

<https://www.sosnet.fi/FI/Sosnet/Sosiaalityon-maaritelma>

Squire, Corinne, Andrews, Molly & Tamboukou, Maria 2013. Introduction. What is Narrative Research? Teoksessa Doing Narrative Research. Toim. Corinne Squire, Molly Andrews & Maria Tamboukou. 2. painos. S. 1-26. SAGE Publications.

Tiittula, Liisa & Ruusuvuori, Johanna 2005. Johdanto. Teoksessa Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Toim. Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula. S. 9–21. Tampere: Vastapaino.

Uusitalo, Hannu & Simpura, Jussi 2020. Erik Allardt hyvinvoinnin tutkijana. Yhteiskuntapolitiikka 85 (2020): 5–6.

Vaarama, Marja, Siljander, Eero, Luoma, Minna-Liisa & Meriläinen, Satu 2010. Suomalaisten kokema elämänlaatu nuoruudesta vanhuuteen. Teoksessa Suomalaisten hyvinvointi 2010. Toim. Marja Vaarama, Pasi Moisio & Sakari Karvonen. S. 126–149. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos.

VNS 1 / 2021. Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/VNS_1+2021.pdf

Ympäristöministeriö 2023. Mitä on kestävä kehitys? Verkkosivusto, päivitetty 15.3.2023. <https://ym.fi/mita-on-kestava-kehitys>

LIITTEET

LIITE 1

Allardt'n hyvinvointinäkemys 1976 (Simpura & Uusitalo 2020: 581)

	Hyvinvointi	Onnellisuus
Elintaso	<i>Aineellisiin ja persoonattomiin resursseihin perustuva tarpeentyydytys</i> Elintaso (having, att ha): <i>tulot, asumistaso, työllisyys, koulutus, terveys</i>	<i>Subjektiiiset tunteet ja kokemukset materiaalisista ja ulkoisista elinehdoista</i> Tyytymättömyysasenteet: <i>vastakohtaisuuksien voimakkuus, eriarvoinen kohtelu, epäoikeudenmukaisuuden kokemus, tyytyväisyys tuloihin</i>
Elämänlaatu	<i>Ihmisten välisiin, ihmisen ja yhteiskunnan sekä ihmisen ja luonnon suhteisiin perustuva tarpeentyydytys</i> Yhteisyysuhteet (loving, att älska): <i>paikallisyhteisyys, perheyhteisyys, ystävyysuhteet</i> Itsensätoteuttaminen (being, att vara): <i>arvonanto, korvaamattomuus, poliittiset resurssit, "tekeminen"</i>	<i>Subjektiiiset tunteet ja kokemukset suhteesta ihmisiin, luontoon ja yhteiskuntaan</i> Viihtyvyydasenteet: <i>onni, koettu tarpeentyydytys</i>